

EVALUATIE SALDUZ WET

Eerste tussentijds rapport

Hildegard PENNE (sponsor)

An RAES (projectleider)

Kris DECRAMER

Ariane DELADRIERE

Emilie DEVEUX

Saaske DE KEULENAER

Marie FRANSENS

1 februari 2012

INHOUD

1. INLEIDING	4
2. KWANTITATIEF LUIK	5
2.1. Toepassing van de door de wet voorziene rechten.....	5
2.1.1. Politie.....	5
2.1.2. Webapplicatie permanentiedienst.....	6
2.1.3. Raming aantal eerste verhoren categorie IV op jaarbasis.....	15
2.2. Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen.....	17
2.3. Besluit.....	23
3. KWALITATIEF LUIK.....	25
3.1. Implementatie van de wet: initiatieven voorafgaand aan de inwerkingtreding	25
3.2. Implementatie van de wet: initiatieven voorafgaand aan de inwerkingtreding	25
3.2.1. Implementatie-initiatieven	25
3.2.2. Bespreking richtlijnen openbaar ministerie	33
3.2.3. Bespreking richtlijnen van de verschillende actoren.....	34
3.3. Implementatie van de wet: hoe verloopt deze sinds de inwerkingtreding	39
3.3.1. Politie.....	39
3.3.2. Openbaar ministerie	45
3.3.3. Onderzoeksrechters.....	50
3.3.4. Advocatuur	53
3.3.5. Bespreking per thema.....	57
3.3.6. Bespreking van de situatie te Brussel.....	61
4. JURIDISCH LUIK.....	63
4.1. Uitgesproken arresten en hangende verzoekschriften bij het Grondwettelijk Hof	63
4.2. Arresten Hof van Cassatie.....	64
4.3. Recente arresten van het EHRM inzake Salduz	66
4.4. Stand van zaken van de EU-richtlijn.....	68
5. VASTSTELLINGEN EN AANBEVELINGEN VAN DE STUURGROEP	70
5.1. Algemene vaststellingen	70
5.2. Specifieke vaststellingen.....	72
6. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	79
BIJLAGE	81

1. INLEIDING

Ingevolge de parlementaire besprekingen is de opdracht tot evaluatie van de Salduz wet¹ toegekend aan de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid (DSB). De evaluatie dient te bestaan uit zowel een kwantitatief als een kwalitatief luik.² Daarnaast heeft de DSB eveneens de opdracht gekregen om in het kader van de Salduz wet in te staan voor de evaluatie van de COL 8/2011 van het College van Procureurs-generaal³ en de daaropvolgende addenda, het pilootproject "Centre intégré Salduz de l'arrondissement judiciaire de Mons" (CISAM)⁴ en het K.B. Verklaring van rechten^{5, 6}.

De resultaten van de evaluatie dienen binnen het jaar na de inwerkingtreding van de wet aan het Parlement te worden voorgelegd. Gezien de ophef die de inwerkingtreding van de wet heeft teweeg gebracht, heeft de nieuwe minister van Justitie, mevrouw Annemie Turtelboom, op 11 januari 2012 aan de DSB de opdracht gegeven om reeds een eerste tussentijds rapport te voorzien op 1 februari 2012.

In dit eerste tussentijdse rapport wordt een oplistijng gemaakt van hoe de implementatie van de wet is voorbereid en hoe deze nu in de beginfase verloopt, hoe vaak de door de wet erkende rechten worden toegepast en op welke wijze dit gebeurt, welke goede praktijken er zijn en welke problemen worden opgetekend.

Voor dit eerste rapport werden midden januari 2012 de betrokken actoren geconsulteerd: de advocatuur, de federale en de lokale politie, de parketmagistraten en de onderzoeksrechters. Met name werden cijfers opgevraagd en de meldpunten bevraagd.

Het rapport bevat dan ook een kwantitatief en kwalitatief luik. Tevens werd een juridisch luik toegevoegd, waarin de recente rechtspraak en rechtsleer m.b.t. de Salduz problematiek werd opgenomen. Na analyse van deze informatie zijn de bevindingen tevens voorgelegd aan de stuurgroep en zijn een aantal aanbevelingen geformuleerd.

Er moet worden benadrukt dat gezien de korte periode dat de wet in werking is getreden, er nog geen grote conclusies kunnen worden getrokken over het functioneren van de Salduz wet. Het betreffen hier dus zeer voorlopige resultaten van een praktijk in volle ontwikkeling.

---

¹ Wet 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, *B.S.* 5 september 2011.

² *Parl. St. Senaat* 2010-2011, nr. 5-663/1, 8-9.

³ Omzendbrief nr. 8/2011 van 23 september 2011 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep inzake de organisatie van de bijstand door een advocaat vanaf het eerste verhoor binnen het kader van het Belgisch strafprocesrecht. De evaluatie komt aan bod op p.98-99 van de omzendbrief.

⁴ Zie artikel 4 van het « Protocole réglant la mise à disposition temporaire de bâtiments du SPF Justice au profit des services de police dans le cadre d'une expérience-pilote ». Meer bepaald maken de zes lokale politiezones en de federale politie van Mons voor de toepassing van de Salduz wet gebruik van een gebouw dat ter beschikking wordt gesteld door de FOD Justitie (en waarin ook het parket is gevestigd).

⁵ K.B. van 16 december 2011 tot uitvoering van artikel 47bis, §4 van het Wetboek van Strafvordering, *B.S.* 23 december 2011 (hierna K.B. Verklaring van rechten). De Beleidscel van de Minister van Justitie heeft met de actoren, die betrokken waren bij de opmaak van het K.B. Verklaring van rechten, de afspraak gemaakt dat de verklaring zal worden geëvalueerd. Meer bepaald is voorgesteld om een aantal verdachten te bevragen over de gebruiksvriendelijkheid/leesbaarheid van de verklaring en dient op basis hiervan een lijst van positieve en negatieve punten te worden opgesteld.

⁶ Voor verdere info zie het onderzoeksvoorstel.

2. KWANTITATIEF LUIK

In het kwantitatieve luik wordt vooreerst een voorlopig cijfermatig beeld gegeven van de toepassing in de praktijk van de door de wet voorziene rechten. Daarnaast worden tevens enkele voorlopige cijfers weergegeven m.b.t. de impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen.

De in dit tussentijdse rapport gepresenteerde cijfers kwamen tot stand op basis van een nauwe samenwerking met de verschillende betrokken actoren. Zo waren er vanaf juli 2011 systematische contacten met de IT-vertegenwoordigers van de politie, de advocatuur, het openbaar ministerie en de onderzoeksrechters. Het doel van deze contacten bestond erin de grondlijnen vast te leggen voor de registratie door elk van deze actoren. Daarnaast was de DSB ook betrokken bij de ontwikkeling van de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie⁷. Deze contacten vertaalden zich in werkbare afspraken over de te registreren variabelen, de wijze van registratie en de extractie van de gegevens (voor verdere info zie het onderzoeksvoorstel). In principe was afgesproken om pas eind februari een eerste extractie van het geregistreerde cijfermateriaal te voorzien, maar opdat we reeds in dit eerste tussentijdse evaluatierapport cijfergegevens konden presenteren, werd begin januari 2012 opnieuw contact opgenomen met de verschillende actoren om te bekijken of ze al cijfergegevens konden aanleveren voor de maand januari 2012. De politie, advocatuur en onderzoeksrechters konden reeds een extractie realiseren, en dit voor de **periode van 1 januari (start om 00u00) tot en met 15 januari 2012 (einde om 23u59)**. Het openbaar ministerie kon nog geen cijfergegevens bezorgen, gezien de voorziene registratie op 1 januari 2012 nog niet volledig op punt stond.

Aangezien de hier gepresenteerde cijfergegevens slechts betrekking hebben op een periode van vijftien dagen en het de eerste keer is dat de geregistreerde gegevens werden geëxtraheerd, mogen de cijfers niet absoluut worden geïnterpreteerd. Een periode van vijftien dagen is immers te kort om algemeen geldende uitspraken te kunnen doen. Bovendien gebeurde de registratie tijdens de eerste 15 dagen van januari, wat een bijzondere periode is met de nasleep van de kerstdagen en het begin van een nieuw jaar. Een andere bijzonderheid is dat de start van de registratie samenviel met de inwerkingtreding van de wet, wat maakt dat de registratie (en bijgevolg ook de extractie) nog onderhevig is aan enkele kinderziektes. Het cijfermateriaal dat hieronder wordt voorgesteld heeft daarom slechts een voorlopige waarde en geeft een eerste stand van zaken. Waar nodig, wordt bij de toelichting van de cijfers kort stilgestaan bij enkele relevante contextgegevens en bij mogelijke gevaren of valkuilen verbonden aan het cijfermateriaal.

2.1. Toepassing van de door de wet voorziene rechten

2.1.1. Politie

Eind januari 2012 gebeurde een eerste extractie van de in ISLP (registratiesysteem van de lokale politie) en FEEDIS (registratiesysteem van de federale politie) geregistreerde gegevens voor de periode van 1 tot en met 15 januari 2012. De Dienst Politiebeleidsondersteuning van de federale politie stond in voor de eerste verwerking van deze ruwe data. Hieruit bleek dat de extractie uit FEEDIS onvolledig is en dat er nog enkele registratieproblemen bestaan met betrekking tot de nieuw voorziene 'Salduz-velden' in ISLP en FEEDIS.

---

⁷ COL 13/2011 - addendum 3 aan COL 8/2011.

Aangezien de data nog niet konden worden gecontextualiseerd en de geregistreerde cijfergegevens niet representatief zijn, wordt in dit eerste evaluatierapport geen cijfermateriaal van de politie weergegeven. Op basis van de ervaren knelpunten wordt nagegaan hoe dit in de toekomst kan worden vermeden.

2.1.2. Webapplicatie permanentiedienst

De hieronder gepresenteerde cijfergegevens zijn gebaseerd op een extractie uit de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie en hebben betrekking op de periode van 1 tot en met 15 januari 2012. Deze cijfers betreffen steeds verdachten van categorie IV (gearresteerde verdachten).

1) Aantal (eerste en navolgende) verhoren van verdachten van categorie IV

De eerste extractie uit de webapplicatie van de permanentiedienst toont aan dat in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 in totaal 1599 verhoren van gearresteerde verdachten (categorie IV) plaatsvonden. Meer concreet ging het om 1505 eerste verhoren⁹ en om 94 navolgende verhoren in bestaande Salduz-dossiers, waarvan 88 bij de onderzoeksrechter (OR) en 6 bij de politie.

Aantal verhoren verdachte categorie IV (1 tot en met 15 januari 2012)	Frequentie
Eerste verhoren	1505
<i>dossier aangemaakt door politie</i>	1400
<i>dossier aangemaakt door callcenter</i>	71
<i>dossier aangemaakt door OR</i>	34 ⁹
Navolgende verhoren bij OR	88 ¹⁰
Navolgende verhoren bij politie	6
Totaal	1599

Van de 1505 eerste verhoren van verdachten van categorie IV, werd het dossier in 1400 gevallen in de webapplicatie aangemaakt door de politie. In 71 gevallen gebeurde deze aanmaak door het callcenter en in 34 gevallen door het kabinet van een onderzoeksrechter.

Wanneer we dan kijken naar de verdeling van de 1505 eerste verhoren van gearresteerde verdachten over de gerechtelijke arrondissementen, zien we dat Franstalig Brussel¹¹ het grootste aantal eerste verhoren heeft (313 of 21%). Het arrondissement Antwerpen volgt op de tweede plaats (214 verhoren of 14%), gevolgd door het arrondissement Luik (164 verhoren of 11%). Het minste aantal eerste verhoren van verdachten van categorie IV zien we in Eupen, leper en Nijvel¹². In Vlaanderen zijn er in totaal 589 (39%) eerste verhoren van verdachten van categorie IV, in Wallonië zijn dit er 465 (31%) en in Brussel (Nederlandstalig en Franstalig Brussel samen) zijn dit er 451 (30%). Het diagram hieronder geeft de verdeling weer per gerechtelijk arrondissement.

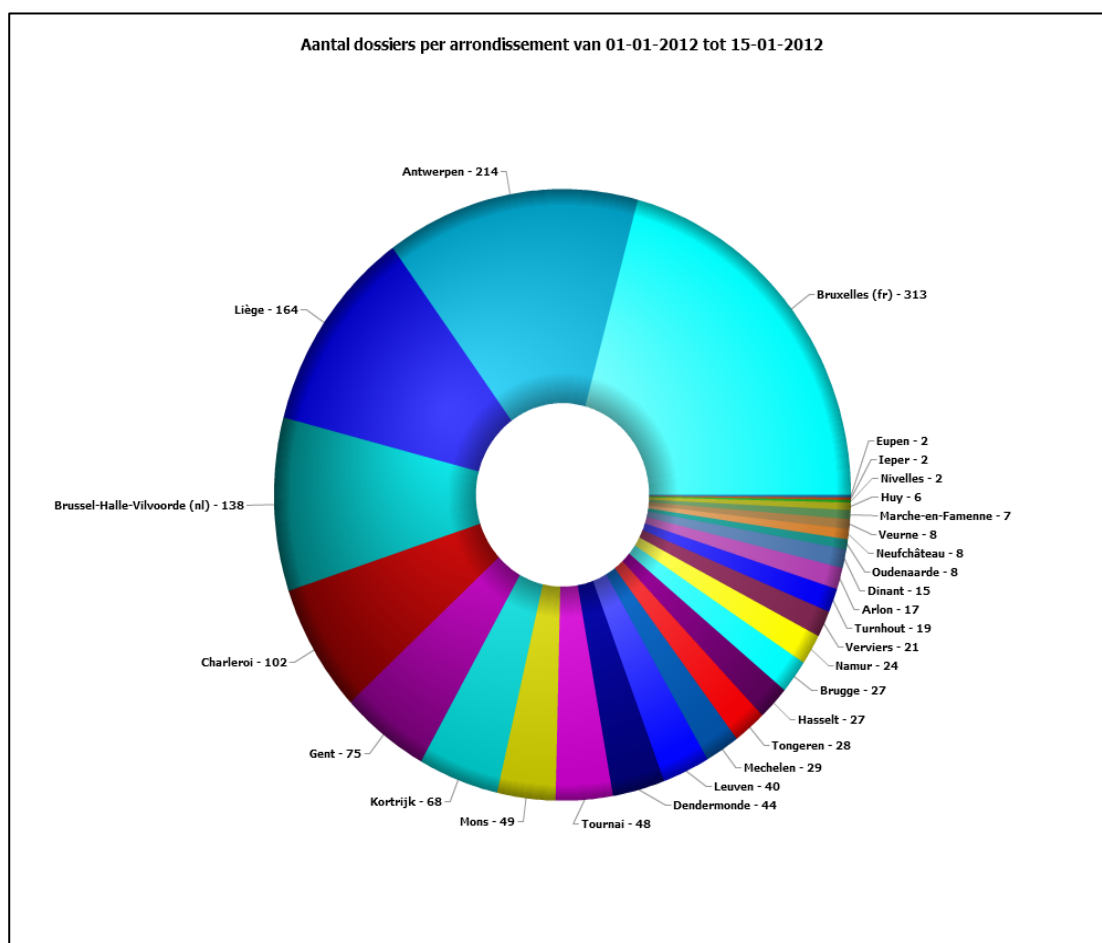
⁸ In wat volgt spreken we voor deze verhoren ook over 'Salduz-verhoren' of 'Salduz-dossiers'.

⁹ Dit cijfer ligt vermoedelijk lager dan het werkelijke aantal eerste verhoren van gearresteerde verdachten door de onderzoeksrechter. Dit is wellicht te wijten aan het feit dat nog niet alle onderzoeksrechters ingeschakeld zijn in het systeem van de webapplicatie.

¹⁰ Idem aan voetnoot 9 : Cijfer wellicht lager dan het werkelijke aantal navolgende verhoren bij de onderzoeksrechter.

¹¹ Het betreft hier een onderscheid dat in de extractie van de webapplicatie wordt gemaakt voor het arrondissement Brussel, met name volgens de taal waarin het dossier behandeld werd (Nederlandstalig of Franstalig).

¹² Het lage aantal in de webapplicatie geregistreerde Salduz-verhoren in het arrondissement Nijvel is het gevolg van de door de PK van Nijvel uitgevaardigde instructie om in de eerste periode na de inwerkingtreding van de Salduz-wet nog geen gebruik te maken van de webapplicatie (cf. infra).

Tot slot is het ook interessant te kijken naar de voorkeursmaterie van de advocaat, zoals door de politie per dossier wordt aangegeven in de webapplicatie. Uit onderstaande tabel blijkt dat, zowel in de gevallen waar de bijstand wordt gevraagd aan de Orde van Vlaamse Balies (82%) als in de gevallen waar de bijstand wordt gevraagd aan de Ordre des Barreaux Francophones et Germanophones (81%), "algemeen strafrecht" het vaakst wordt opgegeven als voorkeursmaterie.

Hierbij moet echter worden opgemerkt dat de opgegeven voorkeursmaterie geen betrouwbare indicatie geeft van de materies die in de Salduz-dossiers voornamelijk aan bod komen. Zo wordt "algemeen strafrecht" vaak gemakkelijks halve aangeklikt door de politie. Om waarheidsgetrouwe informatie over deze variabele te kunnen verschaffen, is het voor de toekomst dan ook belangrijk dat deze variabele correct wordt ingevuld.

Aantal dossiers per materie (1 tot en met 15 januari 2012)	OVB		OBFG	
	Frequentie	%	Frequentie	%
Algemeen strafrecht	593	81,6%	630	81,0%
Drugs	90	12,4%	51	6,6%
Informatiacriminaliteit	1	0,1%	65 ¹³	8,4%
Jeugdrecht/jeugdbescherming	36	5,0%	21	2,7%
Andere	7	1,0%	11	1,4%
Totaal	727	100,0%	778	100,0%

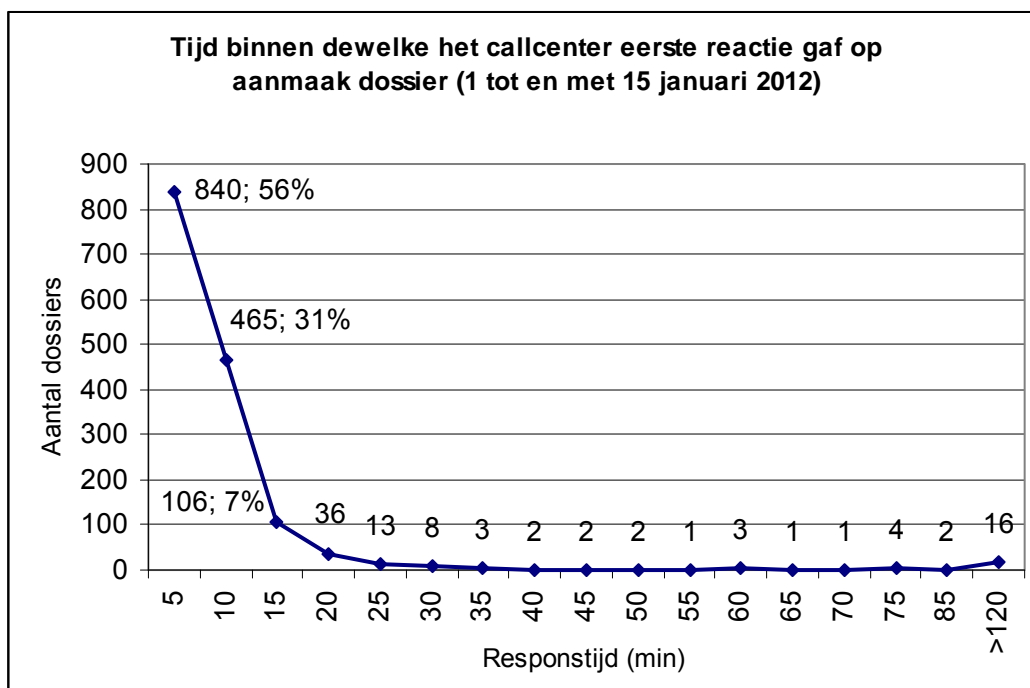
2. Reactietijd callcenter

Om een beter beeld te verkrijgen van de werking van het systeem van de permanentiedienst, keken we naar de tijd waarbinnen het aan de permanentiedienst verbonden callcenter een eerste reactie gaf op de aanmaak van een nieuw dossier in de webapplicatie. Onder 'eerste reactie' verstaan we hier de contactname door het callcenter van een advocaat van de permanentiedienst.

De grafiek hieronder geeft de reactietijd van het callcenter weer en het aantal dossiers dat binnen die tijd werd behandeld. Hieruit blijkt dat in 840 (56%) van de 1505 nieuw aangemaakte dossiers een eerste reactie volgde na 5 minuten. In respectievelijk 465 gevallen (31%) en 106 gevallen (7%) contacteerde het callcenter een advocaat binnen de 10 en 15 minuten na de aanmaak van het dossier. Bijgevolg kunnen we stellen dat het callcenter in 94% van de gevallen een eerste reactie gaf binnen het kwartier na de aanmaak van een nieuw dossier in de webapplicatie. In 78 gevallen (5%) bedroeg de reactietijd van het callcenter tussen de 15 en 85 minuten. In 16 gevallen (1%) zou het callcenter pas een advocaat hebben gecontacteerd na het verstrijken van de wettelijke termijn van 2 uur. Navraag bij de beheerders van de webapplicatie wees uit dat deze 16 dossiers allemaal zogenaamde 'incidentdossiers' betroffen, waarvoor de verklaring van het overschrijden van de termijn eerder hierin moet worden gezocht dan in het niet goed functioneren van het callcenter.

¹³ Dit is wellicht een overschatting van het werkelijke aantal dossiers inzake informatiacriminaliteit, te wijten aan het feit dat dit in de Franstalige versie van de webapplicatie de eerste aan te klikken mogelijkheid is.

3) Aantal keer dat afstand werd gedaan

Van de 1505 gearresteerde verdachten die in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 voor de eerste maal werden verhoord, wensten 926 verdachten (62%) bijstand van een advocaat. 579 verdachten (38%) overwogen afstand te doen van het recht op bijstand. De helft hiervan (289 verdachten of 19% van het totale aantal gearresteerde verdachten) bevestigde deze afstand uiteindelijk niet na het afstandscontact met de advocaat. De andere helft deed na het afstandscontact met de advocaat daadwerkelijk schriftelijke afstand van het recht op bijstand van een advocaat.

Aantal Salduz-verhoren (1 tot en met 15 januari 2012)	Frequentie	%
Bijstand	926	61,53%
Overwogen afstand	579	38,47%
Bevestigen afstand niet	289	19,20%
Doen schriftelijke afstand	290	19,27%
Totaal	1505	100,00%

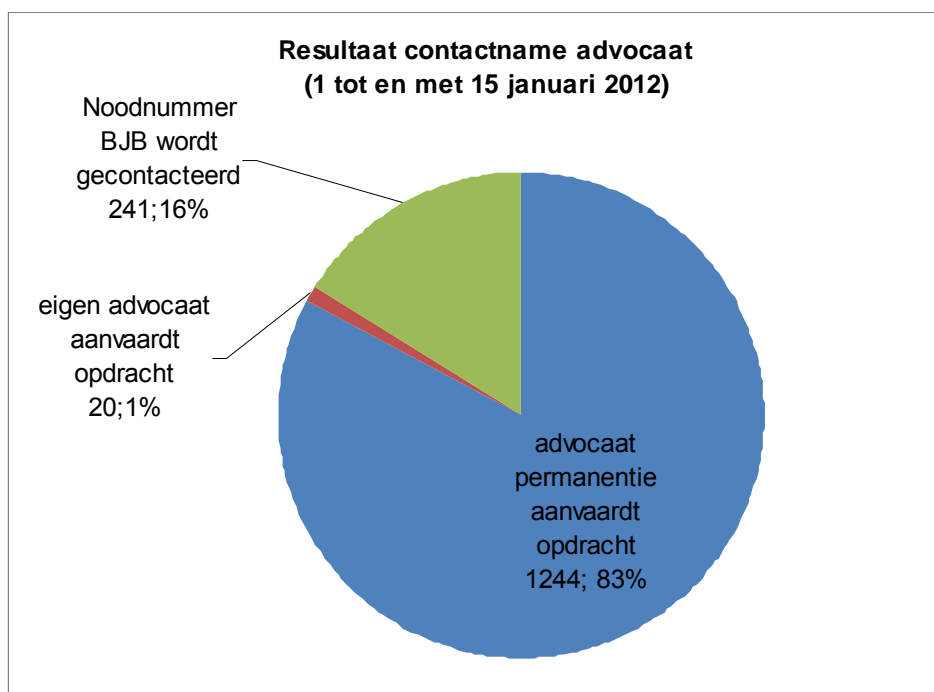
Concreet komt dit er dus op neer dat slechts 1/5 (19%) van de verdachten afstand heeft gedaan van het recht op bijstand van een advocaat en dat de overige 4/5 (81%) effectief koos voor de bijstand van een advocaat. Wanneer we dit vergelijken met de situatie in het buitenland, waar ongeveer 3/5 (60%) van de verdachten afstand doet van het recht op bijstand¹⁴, lijkt het erop dat in België meer effectief beroep wordt gedaan op de bijstand door een advocaat. Dit zou kunnen liggen aan het feit dat in België een verplicht afstandsconsult is voorzien in die gevallen waar een verdachte overweegt om afstand te doen van zijn recht op bijstand. Het is immers mogelijk dat een verdachte na het afstandsconsult nog terugkomt op zijn beslissing en toch de bijstand wil van een advocaat. Daarnaast hebben onze gegevens betrekking op de eerste 15 dagen van januari 2012, die samenvallen met de inwerkingtreding

¹⁴ E. CAPE, J. HODGSON, T. PRAKKEN en T. SPRONKEN (eds.), *Suspects in Europe. Procedural rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 71; Zie ook <http://www.presse.justice.gouv.fr/archives-communiques-10095/mise-en-oeuvre-de-la-reforme-de-la-garde-a-vue-22783.html> voor de situatie in Frankrijk.

van de wet, waardoor het mogelijk is dat onze cijfers enigszins vertekend worden (nieuwsgierigheid van verdachten om gebruik te maken van een nieuwe wettelijke mogelijkheid). Bovendien is het door ons berekende percentage verdachten dat afstand doet eigenlijk een onderschatting. De minderjarige verdachten¹⁵ werden namelijk meegeteld bij het totale aantal verhoren, terwijl zij wettelijk gezien geen afstand kunnen doen van het recht op bijstand. Om in de toekomst een zuiver beeld te krijgen van het percentage meerderjarige verdachten dat afstand doet van het recht op bijstand, zou dus idealiter een onderscheid moeten worden gemaakt tussen meerderjarige en minderjarige verdachten die voor de eerste keer verhoord worden.

4) Resultaat contactname advocaat

Wanneer we kijken naar het resultaat van de contactname door het callcenter van een advocaat van de permanentiedienst, naar aanleiding van de aanmaak van een nieuw dossier in de webapplicatie, zien we dat in 1244 (83%) van de in totaal 1505 Salduz-dossiers een advocaat van de permanentiedienst wordt gevonden die de opdracht aanvaardt. In 241 gevallen (16%) kon via de permanentiedienst geen advocaat worden gevonden en moest het Salduz BJB¹⁶ noodnummer van de balie worden gecontacteerd. In 20 gevallen (1%)¹⁷ werd de opdracht aanvaardt door een door de verdachte gekozen advocaat. De grafiek hieronder geeft het resultaat van de contactname van de advocaat visueel weer.

5) Contactname noodnummer¹⁸

Zoals hierboven reeds werd vermeld, moest voor 241 (16%) van de 1505 eerste verhoren van gearresteerde verdachten het Salduz BJB noodnummer van de balie van het desbetreffende gerechtelijk arrondissement worden gecontacteerd via de webapplicatie van de permanentiedienst omdat geen advocaat werd gevonden. 5 gerechtelijke

¹⁵ Daarnaast worden ook verdachten waarvan de geboortedatum niet gekend is, als minderjarig beschouwd.

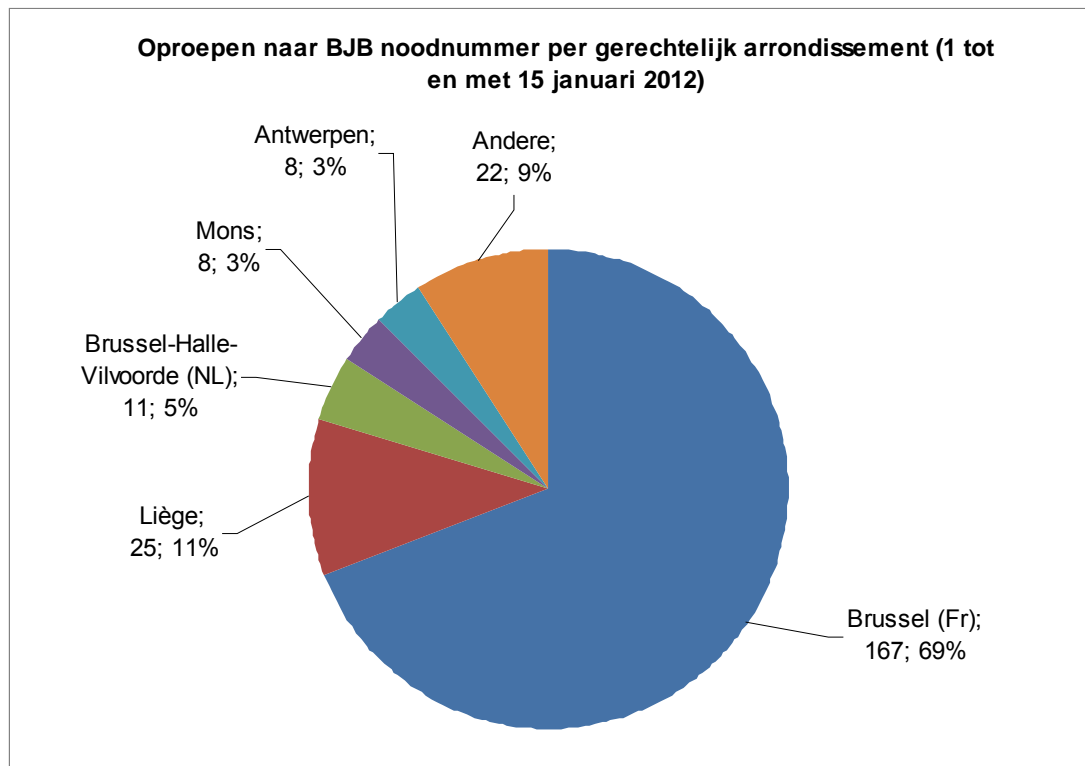
¹⁶ Bureau Juridische Bijstand.

¹⁷ Aangezien dit een zeer laag aantal betreft, vragen we ons af of deze variabele correct wordt geregistreerd.

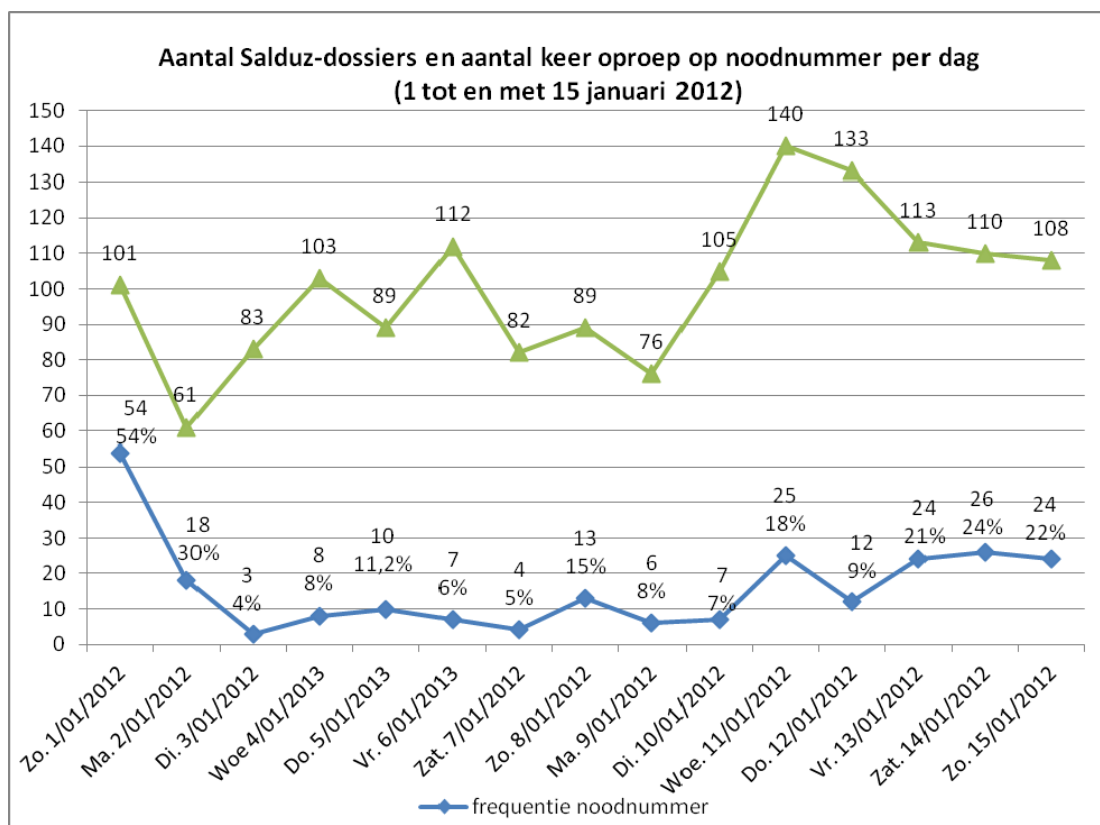
¹⁸ Het betreft hier de analyse van het aantal gevallen waarvoor via de permanentiedienst geen advocaat werd gevonden en daarna het noodnummer moest worden gecontacteerd. De andere oproepen op het noodnummer (bijvoorbeeld om een incident te melden), worden hier dus niet in beschouwing genomen.

arrondissementen zijn samen verantwoordelijk voor 90% van het totale aantal contactnames, waarbij Franstalig Brussel de hoofdmoot (70%) voor zijn rekening neemt, op ruime afstand gevolgd door het arrondissement Luik (10%). In Franstalig Brussel werd het noodnummer in totaal 167 keer gecontacteerd. Dit betekent dat in Franstalig Brussel in meer dan de helft (53%) van het totale aantal Salduz-dossiers (N = 313) in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 initieel geen advocaat werd gevonden via de permanentiedienst.

De grafiek hieronder geeft per gerechtelijk arrondissement weer hoeveel keer een beroep werd gedaan op het Salduz BJB noodnummer van de balie omdat geen advocaat werd gevonden. Enkel de 5 belangrijkste zijn hierbij weergegeven.

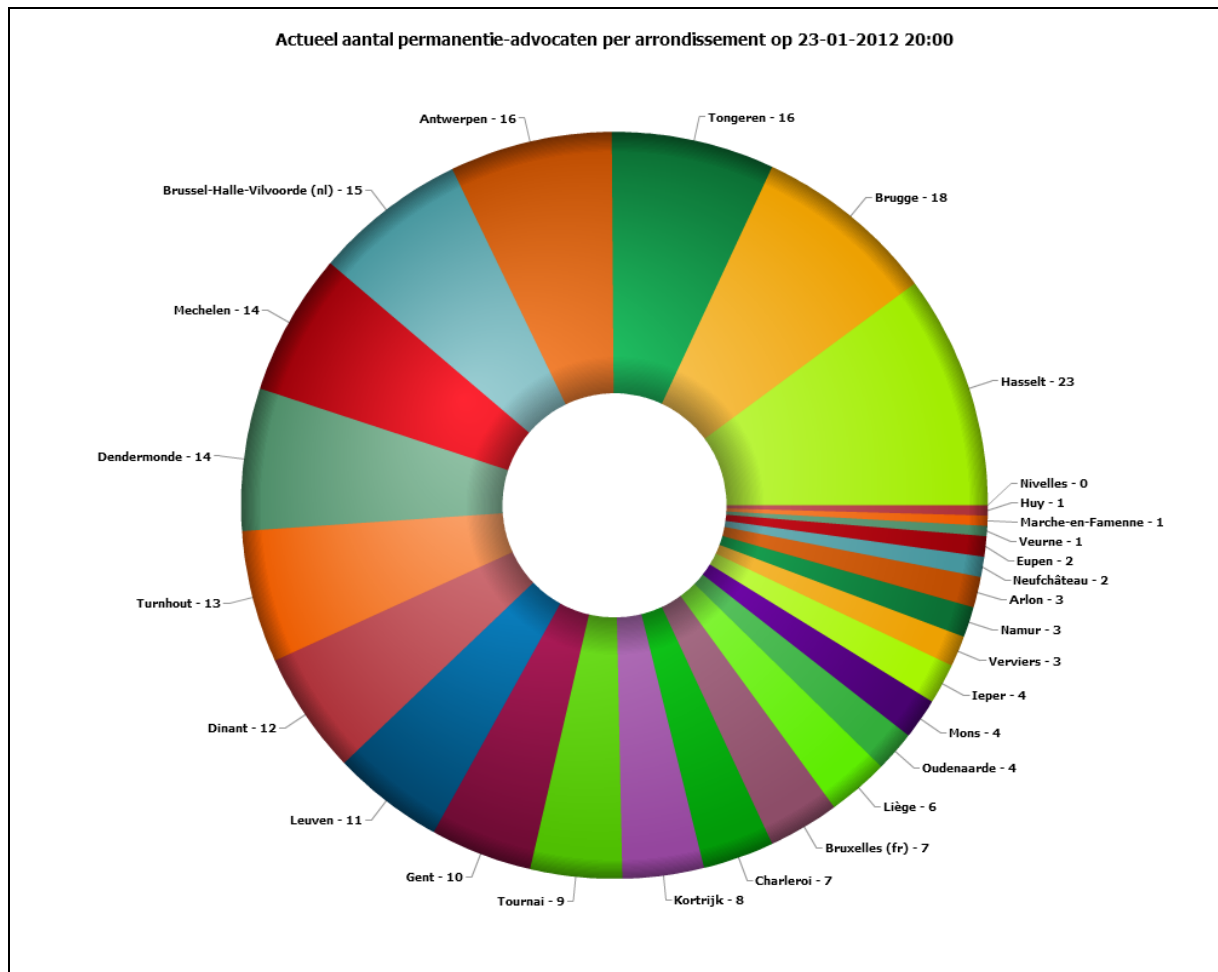
Het is daarnaast ook interessant even stil te staan bij het dagelijkse aantal oproepen op het noodnummer voor het niet vinden van een advocaat. Onderstaande grafiek geeft een visuele voorstelling van het aantal oproepen per dag, alsook van het dagelijkse aantal Salduz-dossiers voor de periode van 1 tot en met 15 januari 2012. Telkens wordt het aantal oproepen op het noodnummer weergegeven en wordt vermeld hoeveel procent dit is van het aantal Salduz-dossiers dat die dag werd behandeld.

De grafiek toont aan dat tijdens de eerste twee dagen van januari 2012 verhoudingsgewijs veel beroep werd gedaan op het noodnummer voor het niet vinden van een advocaat. Zo werd op 1 januari in 54% van het totale aantal Salduz-dossiers geen advocaat gevonden, waarna het noodnummer werd gecontacteerd. Op 2 januari betrof dit 30% van het totale aantal Salduz-dossiers. Deze hoge percentages zijn vermoedelijk te wijten aan het feit dat de Salduz-wet op 1 januari in werking is getreden en het de eerste dagen nog zoeken was naar de concrete toepassing ervan. Vanaf 3 januari zien we dat er verhoudingsgewijs veel minder contact werd opgenomen met het noodnummer. Wel valt op dat het aantal oproepen vanaf 13 januari 2012 terug stijgt, wat mogelijks te wijten is aan het weekend.¹⁹

Verder is het interessant om te kijken naar het aantal beschikbare permanentieadvocaten per gerechtelijk arrondissement. Op die manier kan een inschatting worden gemaakt van de onderlinge samenhang tussen het aantal Salduz-dossiers, het aantal beschikbare advocaten en het aantal keer dat beroep werd gedaan op het noodnummer omdat de permanentiedienst geen advocaat vond. Het is echter niet mogelijk om het aantal permanentieadvocaten voor een bepaalde periode weer te geven, aangezien dit aantal constant verandert. Wel kan het aantal permanentieadvocaten voor een bepaald ogenblik worden weergegeven. De grafiek hieronder geeft voor maandag 23 januari 2012 om 20 uur het aantal permanentieadvocaten per gerechtelijk arrondissement weer.

¹⁹ Er kan verwacht worden dat minder advocaten bereid zijn om tijdens het weekend van permanentie te zijn.

Deze grafiek leert ons dat er op 23 januari 2012 om 20 uur 227 advocaten beschikbaar zijn bij de permanentiedienst. Hierbij gaat het niet noodzakelijk om 227 verschillende advocaten, aangezien één advocaat zich voor verschillende politiezones kan aanmelden en in dat geval bijgevolg dubbel geteld wordt. Wanneer we specifiek inzoomen op de situatie in Franstalig Brussel, dan zien we dat er op 23 januari om 20 uur 7 advocaten beschikbaar zijn, terwijl we weten dat er in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 dagelijks gemiddeld 21 Salduz-verhoren plaatsvonden (313 Salduz-verhoren op 15 dagen). Als we even terugkijken naar de grafiek die het aantal oproepen op het noodnummer (voor het niet vinden van een advocaat) weergeeft per gerechtelijk arrondissement, dan zien we dat in Franstalig Brussel zeer veel beroep wordt gedaan op het noodnummer. Gezien de lage beschikbaarheid aan advocaten, in verhouding tot het hoge gemiddeld aantal Salduz-verhoren, is dit misschien niet echt verwonderlijk. In het gerechtelijk arrondissement Antwerpen daarentegen, zijn er op 23 januari om 20 uur 16 advocaten beschikbaar, terwijl het gemiddelde aantal Salduz-verhoren tijdens de eerste 15 dagen van januari 14 bedraagt (214 Salduz-verhoren op 15 dagen). Verder weten we dat in het arrondissement Antwerpen in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 8 keer beroep werd gedaan op het Salduz BJB noodnummer omdat de permanentiedienst geen advocaat vond.

6) Gebruik van tolken

Aan de hand van de in de webapplicatie geregistreerde gegevens met betrekking tot de hoofdtaal van de verdachte van categorie IV en de kennis van andere talen door de verdachte, kan iets verteld worden over het gebruik van tolken bij het eerste verhoor. Zoals blijkt uit onderstaande tabel, sprak 78% (1176 verdachten) van de 1505 gearresteerde verdachten die in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 een eerste verhoor

ondergingen, een courante taal (Nederlands, Frans, Duits of Engels) als hoofdtaal. Hiervan sprak 50% (749 verdachten) Frans, 28% (416 verdachten) Nederlands en sprak telkens minder dan 1% Duits of Engels. Daarnaast sprak 22% (329 verdachten) een niet-courante taal als hoofdtaal. Iets meer dan de helft van deze groep (180 of 12% van het totale aantal verhoorde verdachten) gaf bovendien geen enkele van de vier courante talen op als 2^e of 3^e taal. Hieruit kunnen we concluderen dat in minstens²⁰ 329 gevallen een tolk moest worden opgeroepen. In 180 van deze gevallen moest bovendien gewacht worden totdat de tolk ter plaatse was vooraleer enig gesprek met de verdachte kon worden aangeknoopt. In de 149 gevallen waar de verdachte, naast een niet-courante taal als hoofdtaal, ook nog een courante taal sprak, konden in afwachting van de komst van de tolk reeds een aantal voorbereidende stappen worden doorlopen.

Hoofdtaal van de verdachte (1 tot en met 15 januari 2012)	Frequentie	%
Courante hoofdtaal	1176	78%
<i>Frans</i>	749	49,8%
<i>Nederlands</i>	416	27,6%
<i>Duits</i>	6	0,4%
<i>Engels</i>	5	0,3%
Niet-courante hoofdtaal	329	22%
<i>Spreekt ook nog een courante taal</i>	149	9,9%
<i>Spreekt geen courante taal</i>	180	12,0%
Totaal	1505	100%

Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle niet-courante talen die in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 als hoofdtaal van de verdachte werden aangeduid in de webapplicatie. Naast de absolute aantallen verdachten die een bepaalde niet-courante taal als hoofdtaal spreken, is ook weergegeven hoeveel verdachten daarnaast nog één van de vier courante talen spreken.

Overzicht niet courante hoofdtalen (1 tot en met 15 januari 2012)	Frequentie verdachten	Aantal dat ook nog courante taal spreekt
Arabisch	135	86
Roemeens/moldavisch	47	11
Servisch	16	7
Turks	16	3
Pools	15	5
Albanees	14	4
Lithouws	11	3
Roma	11	1
Spaans	10	5
Italiaans	9	3
Russisch	8	2
Kroatisch	5	4
Bosnisch	4	2
Bulgaars	4	1
Chinees	4	2

²⁰ Wanneer de verdachte wel een courante taal als hoofdtaal spreekt, maar er voor het verhoor geen politieambtenaar of onderzoeksrechter aanwezig is die deze taal spreekt, kan er immers ook een tolk moeten worden opgeroepen voor één van de vier courante talen.

Slovaaks	3	0
Koerdisch	2	1
Portugees	2	1
Akan (Ghana)	1	1
Armeens	1	1
Wit-Russisch	1	0
Tsjechisch	1	1
Grieks	1	0
Hongaars	1	0
Lets	1	0
Macedonisch	1	1
Nepalees	1	1
Swahili	1	1
Turkmenistaans	1	0
Twi (Ghana)	1	1
Oekraïens	1	1
Totaal	329	149

Wanneer we de in de tabel opgenomen talen vergelijken met de talen waarin de verklaring van de rechten is voorzien, zien we dat voor 7 talen uit de tabel geen vertaling is gemaakt. Deze talen worden cursief en vetgedrukt aangeduid in de tabel. Het gaat hier meer concreet om volgende talen: Roma, Koerdisch, Akan (Ghana), Nepalees, Swahili, Turkmenistaans en Twi (Ghana).

2.1.3. Raming aantal eerste verhoren categorie IV op jaarbasis

Op basis van de in de webapplicatie geregistreerde cijfergegevens tijdens de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 maakten we een voorzichtige schatting van het jaarlijkse aantal Salduz-verhoren (eerste verhoren van gearresteerde verdachten – categorie IV).

In de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 werden dagelijks 100 Salduz-verhoren geregistreerd. Wanneer we dit aantal per dag extrapoleren naar de periode van een volledig jaar, komen we uit op een raming van 36.500 Salduz-verhoren op jaarbasis. Dit aantal vergeleken we met de manuele telling, verricht op verzoek van de beleidschef van voormalig minister van Justitie De Clerck voor de periode van 1 tot en met 15 december 2011. Op basis van deze manuele telling werd een raming gemaakt van 81.576 Salduz-verhoren op jaarbasis.

Als we onze raming op basis van de webapplicatie (periode van 1 tot en met 15 januari 2012) nu aftoetsen tegen dit cijfer, zien we dat onze raming 45% bedraagt van de raming op basis van de manuele telling in de periode van 1 tot en met 15 december 2011. Het is echter te vroeg om nu reeds te concluderen dat er minder dan de helft Salduz-verhoren zijn dan initieel werd voorzien. Zoals herhaaldelijk reeds werd aangegeven is de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 immers een bijzondere periode, niet in het minst omdat deze samenvalt met de eerste 15 dagen van de inwerkingtreding van de Salduz-wet. Daarom kan dan ook worden verwacht dat situationele factoren een erg grote invloed hebben gehad. Bovendien was nog niet elke verhoorder (politieambtenaar, onderzoeksrechter, etc.) geregistreerd in de webapplicatie, waardoor onze raming wellicht een onderschatting is. Om een valabele uitspraak te kunnen doen over het aantal Salduz-verhoren op jaarbasis is het ook aangewezen om te wachten op de cijfers van de politie, die immers eveneens een indicatie zullen geven van het aantal eerste verhoren van verdachten van categorie IV. Hoewel de cijfers niet weerhouden zijn, meldde de politie tijdens de vergadering van de stuurgroep eveneens de indruk te hebben dat er minder verhoren zijn dan geraamd. Een dubbele check

met de cijfers van de politie lijkt alleszins aangewezen alvorens verdere conclusies te trekken.

Raming van het aantal vrijheidsberovingen	Per dag	Per maand	Op jaarbasis
Extrapolatie op basis van de manuele telling (1 tot en met 15 december 2011)	227	6798	81576
Extrapolatie op basis van webapplicatie (1 tot en met 15 januari 2012)	100	3042	36500

2.2. Impact van de wet op het aantal voorlopige hechtenissen

Dit eerste evaluatierapport wil reeds een indicatie geven van de mogelijke impact die de Salduz-wet heeft op het aantal voorlopige hechtenissen, opgelegd door de onderzoeksrechters. Hiertoe werd voor de periode van 1 januari tot en met 15 januari 2012 een extractie verricht op vier in JIOR (databank van onderzoeksrechters) geregistreerde variabelen: het aanhoudingsbevel, het bevel tot verlenging, de vrijheid onder voorwaarden en de invrijheidstelling zonder voorwaarden.

De onder de vier variabelen geregistreerde cijfergegevens werden geanalyseerd per ressort. Voor deze eerste evaluatie leek het ressort het meest aangewezen analyseniveau, aangezien de cijfers per gerechtelijk arrondissement in een registratieperiode van 15 dagen sterk onderhevig kunnen zijn aan situationele factoren (bijvoorbeeld een bende die wordt opgepakt en voorgeleid). Waar relevant, wordt verder in het rapport wel af en toe ingezoomd op de specifieke situatie in een afzonderlijk gerechtelijk arrondissement.

We benadrukken hier nogmaals dat de weergegeven cijfers niet absoluut mogen worden geïnterpreteerd. Een periode van vijftien dagen is immers te kort om algemeen geldende uitspraken te kunnen doen. Bovendien gebeurde de registratie tijdens de eerste 15 dagen van januari, wat een bijzondere periode is met het begin van een nieuw jaar en aansluitende verlofperiode. Een andere bijzonderheid is dat de start van de registratie samenviel met de inwerkingtreding van de wet, wat maakt dat de registratie (en bijgevolg ook de extractie) nog onderhevig is aan enkele kinderziektes. Het cijfermateriaal dat hieronder wordt voorgesteld heeft daarom slechts een voorlopige waarde en geeft een eerste stand van zaken.

Vooraleer in te gaan op de inhoud van de analyses, staan we nog even stil bij de registratie in JIOR voor de periode van 1 tot en met 15 januari 2012. Van de in totaal 118 onderzoeksrechters²¹, zijn er 109 (92,4%) die met JIOR werken. 96 hiervan hebben in de eerste 15 dagen van het jaar effectief geregistreerd. De 13 onderzoeksrechters die in deze periode niet hebben geregistreerd maar normaal wel met JIOR werken, waren vermoedelijk niet van wacht of met verlof, of registreerden uitzonderlijk niet of laattijdig. 70 van deze 96 onderzoeksrechters registreerden één of meerdere variabelen die voor onze evaluatie van belang zijn. De andere registrerende onderzoeksrechters kregen dus vermoedelijk niet te maken met de situaties horende bij deze variabelen, of hebben uitzonderlijk niet of pas laattijdig geregistreerd. Voor alle duidelijkheid is hieronder een schematisch overzicht opgenomen van de registratie in JIOR.

2012	Frequentie
Aantal onderzoeksrechters in België	118
Onderzoeksrechters die met JIOR werken	109
Registrerende onderzoeksrechters in de periode 1 tot en met 15 januari	96
Registrerende onderzoeksrechters voor de Salduz-variabelen	70

In wat volgt, wordt per variabele ingegaan op de resultaten van onze analyses. Deze hebben steeds betrekking op het aantal effectief registrerende onderzoeksrechters per variabele.

1) Aanhoudingsbevel

In de periode van 1 januari tot en met 15 januari 2012 werden voor het hele land in totaal 274 aanhoudingsbevelen uitgevaardigd door 64 onderzoeksrechters, goed voor een gemiddelde van 4,28 aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter. Wanneer we vervolgens kijken naar de situatie per ressort, zien we dat het ressort Antwerpen eruit springt met een gemiddelde van

²¹ Stand van zaken op 23 december 2011.

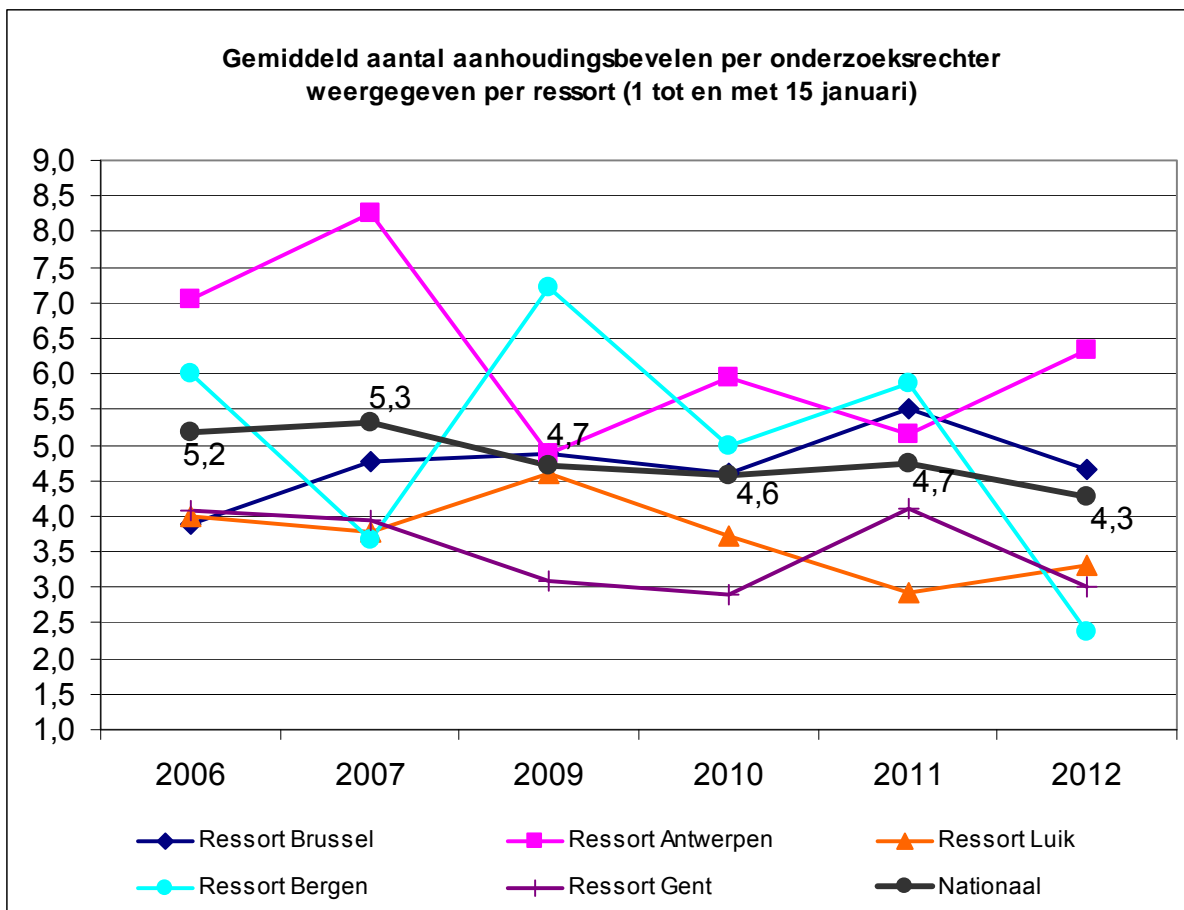
6,31 aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter. Het ressort Bergen sluit de rangen af met gemiddeld 2,38 aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het gemiddelde van het ressort niet noodzakelijk samenvalt met de gemiddeldes van de gerechtelijke arrondissementen die eronder vallen. Zo steekt het gerechtelijk arrondissement Brussel met gemiddeld 5,25 aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter enigszins uit boven het gemiddelde van het ressort Brussel, dat 4,67 bedraagt.

De tabel hieronder geeft voor de jaren 2006 tot en met 2012 het aantal aanhoudingsbevelen weer per ressort, zoals geregistreerd door de onderzoeksrechters in de eerste 15 dagen van januari. Telkens wordt het absolute aantal aanhoudingsbevelen (Freq), het gemiddelde aantal aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter (Gem), alsook het aantal onderzoeksrechters dat in het desbetreffende ressort aanhoudingsbevelen registreerde (Freq OR) weergegeven. Het jaar 2008 is niet opgenomen in deze tabel, aangezien in dat jaar disproportioneel weinig onderzoeksrechters registreerden in de periode van 1 tot en met 15 januari, wat mogelijks wijst op een technisch probleem met JIOR.

Aanhoudingsbevelen per ressort (1 tot en met 15 januari) – 2006-2012									
Ressort	2012			2011			2010		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	84	4,67	18	88	5,50	16	78	4,59	17
Antwerpen	101	6,31	16	103	5,15	20	107	5,94	18
Luik	43	3,31	13	35	2,92	12	41	3,73	11
Bergen	19	2,38	8	41	5,86	7	35	5,00	7
Gent	27	3,00	9	41	4,10	10	32	2,91	11
Nationaal	274	4,28	64	308	4,74	65	293	4,58	64
Ressort	2009			2007			2006		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	73	4,87	15	43	4,78	9	35	3,89	9
Antwerpen	88	4,89	18	124	8,27	15	120	7,06	17
Luik	46	4,60	10	34	3,78	9	28	4,00	7
Bergen	36	7,20	5	11	3,67	3	12	6,00	2
Gent	31	3,10	10	59	3,93	15	49	4,08	12
Nationaal	274	4,72	58	271	5,31	51	244	5,19	47

Uit bovenstaande tabel blijkt dat op nationaal niveau het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter voor de eerste 15 dagen van januari over de jaren heen eerder vrijwel constant lijkt te zijn gebleven, zij het dat in 2012 een lichte daling merkbaar is. Voor eenzelfde ressort (bijvoorbeeld het ressort Bergen) is het verschil soms iets groter. Hierbij moet echter worden opgemerkt dat een registratieperiode van 15 dagen te kort is om echte tendensen te laten zien, aangezien de impact van situationele factoren tijdens dergelijke korte termijn sterk voelbaar is.

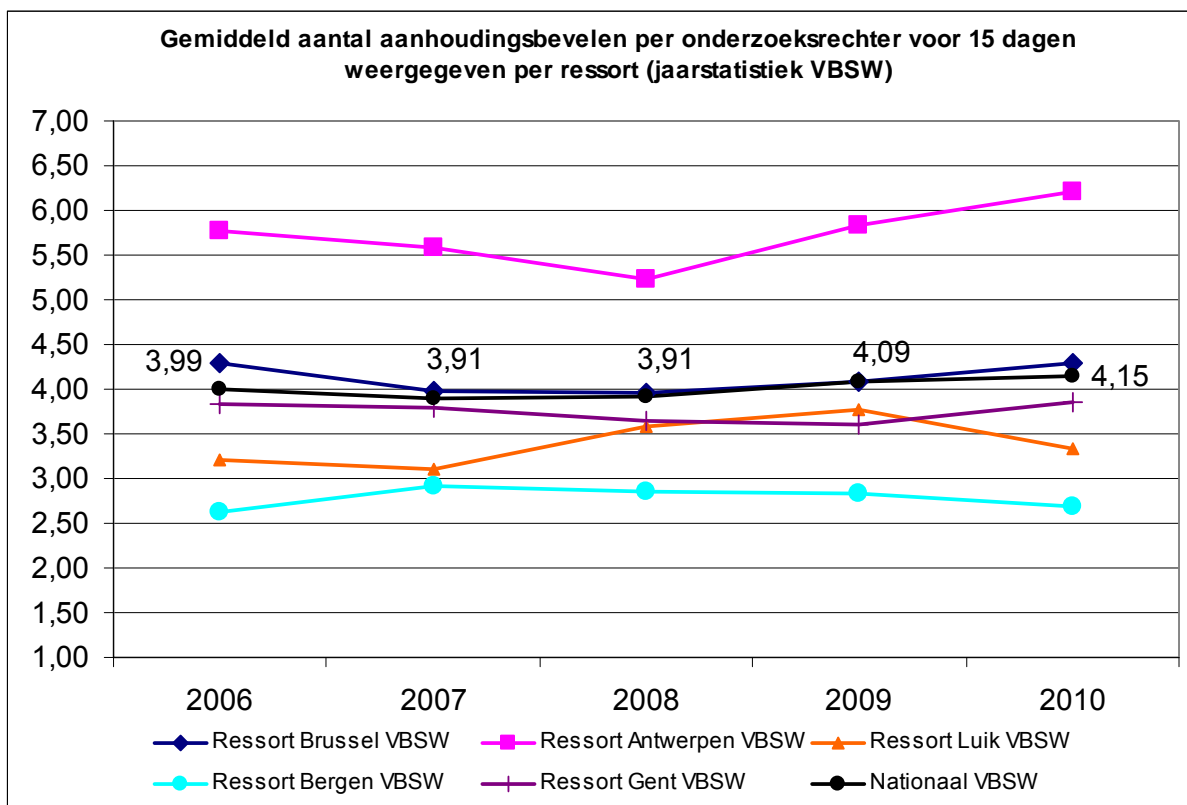
De grafiek hieronder geeft voor de registratieperiode van 1 tot en met 15 januari een visuele voorstelling van de evolutie van het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per ressort en voor het hele land. Voor het nationale niveau worden ook de gemiddelde cijferwaarden weergegeven.

Daar waar de curve voor het nationale gemiddelde per onderzoeksrechter over de jaren heen vrij gelijkmatig loopt, zijn de curven van de afzonderlijke ressorten duidelijk veel grilliger. Dit is vermoedelijk het gevolg van situationele factoren (bijvoorbeeld een ernstige vechtpartij tijdens de nieuwjaarsnacht). Daarom hielden we ook rekening met de jaarlijkse statistieken van de hoven en rechtbanken, zoals opgemaakt door het Vast Bureau voor Statistiek en Werklastmeting (VBSW). Deze statistieken bevatten, telkens voor de periode van een volledig jaar, cijfergegevens voor (nagenoeg) alle onderzoeksrechters. Op basis van de jaarcijfers van het VBSW berekenden we zelf het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter voor een doorsnee periode van 15 dagen. Deze oefening werd verricht voor de jaren 2006, 2007, 2008²², 2009 en 2010.²³ Het resultaat hiervan is te zien in onderstaande grafiek.

²² Op jaarbasis zijn er wel gegevens beschikbaar voor 2008, wat ons vermoeden bevestigt dat de disproportioneel lage registratie in de periode van 1 tot en met 15 januari 2008 te wijten is aan een of ander technisch probleem.

²³ De statistieken voor het jaar 2011 waren in januari 2012 nog niet beschikbaar.

In vergelijking met de grafiek voor de periode van 1 tot en met 15 januari, zijn de curven in bovenstaande grafiek veel gelijkmatiger. Dit wijst erop dat de invloed van de situationele factoren geneutraliseerd wordt wanneer het gemiddelde per onderzoeksrechter voor 15 dagen wordt berekend op basis van de cijfers van een volledig jaar. Verder blijkt uit deze grafiek dat het nationale gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter voor de eerste 15 dagen van januari enigszins hoger ligt dan het nationale gemiddelde per onderzoeksrechter zoals berekend voor een doorsnee periode van 15 dagen. Dit wijst dus opnieuw op de invloed van situationele factoren. Tot slot valt op dat het ressort Brussel, maar vooral het ressort Antwerpen, qua gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter boven het nationale gemiddelde uitkomen. Dit is vermoedelijk te wijten aan de hogere graad van verstedelijking in deze arrondissementen, wat vaak gepaard gaat met een hogere concentratie aan criminaliteit.²⁴

2) Bevel tot verlenging arrestatietermijn met 24 uur

Het bevel tot verlenging van de arrestatietermijn met 24 uur is een nieuwe variabele waarvoor in JIOR nieuwe labels (codes) werden voorzien. De extractie uit JIOR voor de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 wees echter uit dat nog niet alle onderzoeksrechters en griffiers vertrouwd waren met deze nieuw gecreëerde variabele. Overleg met de actoren op het terrein wees namelijk uit dat het analyseresultaat omtrent deze variabele niet overeenstemt met de realiteit. Aangezien het de bedoeling is om in de toekomst wel betrouwbare analyses over deze variabele te kunnen voorzien, is het belangrijk dat het bevel tot verlenging correct wordt geregistreerd.

3) Vrijheid onder voorwaarden

²⁴ Vanzelfsprekend kunnen de verschillen tussen ressorten ook te wijten zijn aan verschillen in het beleid inzake aanhoudingen.

Op basis van de geregistreerde cijfers bleek dat tijdens de eerste vijftien dagen van 2012 16 gearresteerden in vrijheid werden gesteld onder voorwaarden (VOV). Dit cijfer is in hoofdzaak toe te schrijven aan het ressort Antwerpen, waar 9 van de 16 VOV werden uitgevaardigd. Deze trend is reeds zichtbaar in de voorgaande jaren: het aantal VOV dat tijdens de eerste 15 dagen van januari werd uitgevaardigd, is laag en is in hoofdzaak afkomstig van het ressort Antwerpen.

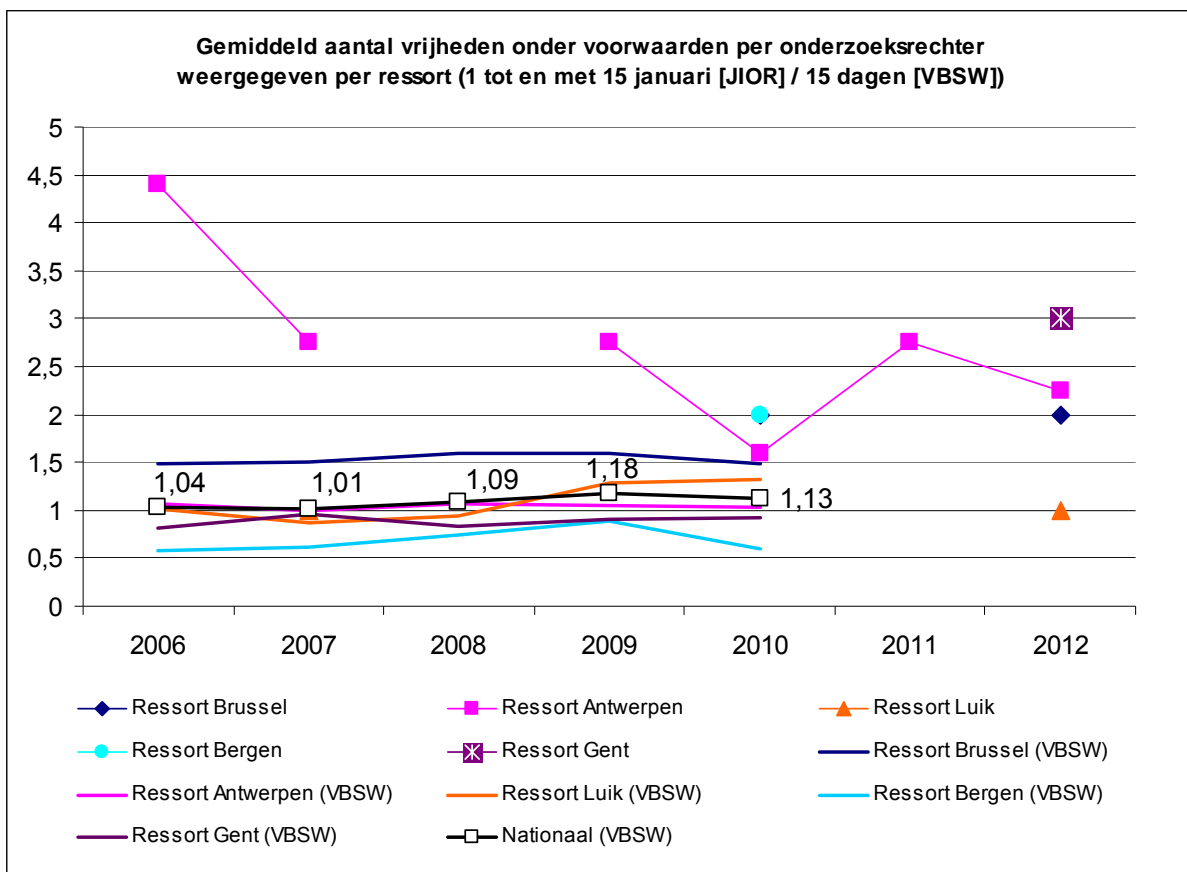
De tabel hieronder bevat voor de jaren 2006 tot en met 2012²⁵, en telkens per ressort, het aantal toegekende VOV per onderzoeksrechter, steeds voor de periode van 1 tot en met 15 januari. In deze tabel wordt het absolute aantal VOV (Freq), het gemiddelde aantal VOV per onderzoeksrechter (Gem), alsook het aantal onderzoeksrechters dat in het desbetreffende ressort VOV registreerde (Freq OR) weergegeven.

Vrijheden onder voorwaarden (art. 35 WvH) per onderzoeksrechter weergegeven per ressort (1 tot en met 15 januari) – 2006-2012									
Ressort	2012			2011			2010		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	2	2,00	1	0	0,00	0	2	2,00	1
Antwerpen	9	2,25	4	11	2,75	4	8	1,60	5
Luik	2	1,00	2	0	0,00	0	0	0,00	0
Bergen	0	0,00	0	0	0,00	0	2	2,00	1
Gent	3	3,00	1	0	0,00	0	1	1,00	1
Ressort	2009			2007			2006		
	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR	Freq	Gem	Freq OR
Brussel	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0
Antwerpen	11	2,75	4	11	2,75	4	22	4,40	5
Luik	0	0,00	0	1	1,00	1	0	0,00	0
Bergen	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0
Gent	0	0,00	0	0	0,00	0	0	0,00	0

Onderstaande grafiek bevat op haar beurt, voor de jaren 2006 tot en met 2012²⁶, een visuele voorstelling per ressort van het gemiddeld aantal VOV per onderzoeksrechter, telkens voor de periode van 1 tot en met 15 januari. In deze grafiek is ook het gemiddeld aantal VOV per onderzoeksrechter voor een doorsnee periode van 15 dagen (zoals berekend op basis van de jaarstatistieken van het VBSW) opgenomen per ressort. Voor de nationale gemiddelden zijn in de grafiek ook de cijferwaarden genoteerd.

²⁵ Het jaar 2008 is niet opgenomen in deze tabel, aangezien de tijdens de eerste 15 dagen geregistreerde gegevens in dat jaar onbetrouwbaar zijn wegens een disproportioneel lage registratie door de onderzoeksrechters (cf. supra).

²⁶ Het jaar 2008 is nu wel opgenomen in de grafiek, aangezien op basis van de jaarcijfers van het VBSW wel een (betrouwbaar) gemiddelde kon worden berekend voor dit jaar.

Uit de grafiek is af te lezen dat het gemiddeld aantal VOV in een doorsnee periode van 15 dagen (cijfers VBSW) laag ligt en aan weinig schommelingen onderhevig is. Zo bedraagt het nationale gemiddelde per onderzoeksrechter voor een doorsnee periode van 15 dagen 1,04 in 2006 tegenover 1,13 in 2010. De gemiddelden op ressortniveau voor een willekeurige periode van 15 dagen volgen min of meer dezelfde curve, maar situeren zich afhankelijk van het ressort boven (Brussel), onder (Bergen) of rond de nationale gemiddelden (Gent, Antwerpen en Luik).

Op basis van de gemiddelden per onderzoeksrechter berekend voor een doorsnee periode van 15 dagen (cijfers VBSW), kunnen we dus stellen dat het niet vreemd is dat slechts een beperkt aantal onderzoeksrechters tijdens de eerste 15 dagen van januari, en dit voor alle jaren, melding maakte van een VOV. In 3 van de 5 ressorten ligt het gemiddelde per onderzoeksrechter voor een doorsnee periode van 15 dagen immers onder 1, terwijl voor de overige 2 ressorten het gemiddelde varieert tussen 1 en 1,5. De hogere gemiddelden per onderzoeksrechter in de periode van 1 tot en met 15 januari voor het ressort Antwerpen, zijn dan te verklaren vanuit de vaststelling dat in die periode ook het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen hoog was. Dit laatste is vermoedelijk het gevolg van situationele factoren. Kwalitatief onderzoek zal dit verder moeten uitklaren.

4) Invrijheidsstelling zonder voorwaarden

Net zoals het bevel tot aanhouding (cf. supra) is de invrijheidsstelling zonder voorwaarden een nieuwe in JIOR te registreren variabele. De extractie voor de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 wees echter uit dat de registratie van deze variabele moeilijk verliep. Slechts in 2 gerechtelijke arrondissementen zouden verdachten zonder voorwaarden in vrijheid zijn gesteld, terwijl op basis van ervaringen van praktijkactoren blijkt dat dit onmogelijk kan kloppen. Bijgevolg kunnen in dit rapport geen betrouwbare gegevens met betrekking tot deze variabele worden weergegeven.

2.3. Besluit

Het kwantitatieve luik van deze eerste evaluatie van de Salduz-wet had in de eerste plaats tot doel om een cijfermatig beeld te geven van de toepassing in de praktijk van de door de wet voorziene rechten voor verdachten. In de tweede plaats was het de bedoeling om na te gaan of de Salduz-wet een impact heeft op het aantal voorlopige hechtenissen.

We beklemtonen hier nogmaals dat dit kwantitatieve luik enkel een eerste stand van zaken geeft en dat de cijfergegevens een voorlopige waarde hebben, gelet op de korte registratieperiode, de bijzondere omstandigheden eigen aan de eerste 15 dagen van januari en het samenvallen van de registratieperiode met de inwerkingtreding van de wet.

Het kwantitatieve luik wees uit dat de registratie van de nieuwe 'Salduz-variabelen' door de verschillende actoren nog niet volledig op punt staat. Zo konden momenteel nog geen cijfers worden weergegeven van de politie en het openbaar ministerie en moeten vraagtekens worden geplaatst bij de registratie van enkele variabelen in de webapplicatie en in JIOR. Met het oog op de verdere evaluatie van de toepassing van de Salduz-wet is het daarom belangrijk dat een correcte en volledige registratie van de Salduz-variabelen wordt gerealiseerd.

Het kwantitatieve luik stelt ons reeds in staat om een aantal voorzichtige uitspraken te doen over de toepassing van de door de Salduz-wet voorziene rechten. Zo vonden we op basis van de extractie uit de webapplicatie dat in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 1505 gearresteerde verdachten voor de eerste maal werden verhoord en dus recht hadden op de bijstand van een advocaat. Hiervan deed 4/5 effectief beroep op dit recht. 1/5 deed afstand van het recht op bijstand na het afstandscontact met een advocaat. Voor het regelen van de bijstand door een advocaat werd in de meerderheid van de gevallen beroep gedaan op een advocaat van de permanentiedienst. Slechts een klein aandeel verdachten deed beroep op een advocaat naar keuze, al moeten vraagtekens worden geplaatst bij de registratie van deze variabele. Daarnaast moest in 16% van de gevallen het noodnummer worden gecontacteerd omdat via de permanentiedienst geen advocaat werd gevonden. De overgrote meerderheid van deze gevallen deed zich voor in Franstalig Brussel, waar slechts weinig advocaten geregistreerd zijn in de permanentiedienst van de balie. We kunnen dus stellen dat er in Franstalig Brussel momenteel sprake is van een probleem. Hierbij moeten we aanstippen dat deze analyse gebaseerd is op de geregistreeerde gegevens voor de periode van 1 tot en met 15 januari 2012 en in die zin dus voorlopig is. Verder bleek dat voor ongeveer 1/5 van de gearresteerde verdachten een tolk moest worden opgeroepen omdat de verdachte geen courante²⁷ taal als hoofdtaal spreekt. Tot slot kan op basis van de eerste extractie uit de webapplicatie worden geconcludeerd dat de permanentiedienst goed van start is gegaan.

Wanneer we vervolgens nader ingaan op de vraag of de Salduz-wet een impact heeft gehad op het aantal voorlopige hechtenissen, blijkt het nog te vroeg om op basis van de in JIOR geregistreeerde cijfergegevens reeds een zinvolle uitspraak hierover te kunnen doen. De geanalyseerde registratieperiode is immers erg kort (15 dagen), waardoor de invloed van situationele factoren sterk voelbaar is. Als dan toch een voorzichtige en voorlopige indicatie moet worden gegeven, kan op basis van de eerste analyse gesteld worden dat het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter over de jaren heen eerder vrijwel constant lijkt te zijn gebleven.

Als laatste is het tot slot interessant om melding te maken van de manuele telling²⁸ die op vraag van de Beleidscel van voormalig minister van Justitie De Clerck plaatsvond in de aanloop naar de inwerkingtreding van de Salduz-wet. Een extrapolatie van de gegevens resulteerde in een raming van 81.576 vrijheidsberovingen op jaarbasis. Op basis van cijfergegevens uit de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie kon een nieuwe

---

²⁷ Frans, Nederlands, Duits of Engels.

²⁸ De referentieperiode voor deze manuele telling is de periode van 1 tot en met 15 december 2011.

voorlopige raming²⁹ worden berekend, met name 36.500 verhoren op jaarbasis van verdachten die recht hebben op de bijstand van een advocaat. Ook hier is het echter te vroeg om op basis van dit cijfermateriaal te concluderen dat er minder Salduz-verhoren zijn dan initieel werd voorzien. Zoals reeds eerder opgemerkt kunnen in zo'n korte registratieperiode situationele omstandigheden een grote rol spelen en dient ook rekening gehouden met de mogelijks niet optimale registratie doordat de Salduz-wet pas in werking was getreden. Een dubbele check met de cijfers van de politie lijkt ook aangewezen alvorens conclusies te trekken.

---

²⁹ De referentieperiode voor deze nieuwe raming is de periode van 1 tot en met 15 januari 2012.

3. KWALITATIEF LUIK

In dit kwalitatieve luik is nagegaan hoe de implementatie van de wet is voorbereid en hoe deze nu in de beginfase verloopt: enerzijds hebben we de initiatieven opgelijst en richtlijnen geanalyseerd die werden ontwikkeld voorafgaand aan de inwerkingtreding van de wet, anderzijds bespreken we het verloop van de wet sinds de inwerkingtreding ervan op basis van de informatie die werd aangereikt door de betrokken actoren.

3.1. Implementatie van de wet: initiatieven voorafgaand aan de inwerkingtreding

3.2. Implementatie van de wet: initiatieven voorafgaand aan de inwerkingtreding

3.2.1. Implementatie-initiatieven

Tussen enerzijds de afkondiging van de Salduz wet (op 13 augustus 2012) en de publicatie ervan (op 5 september 2011) en anderzijds de inwerkingtreding ervan op 1 januari 2012, hebben de verschillende betrokken actoren binnen dit korte tijdsbestek en vaak op de valreep diverse initiatieven ontwikkeld om de inwerkingtreding van de wet in goede banen te leiden.

We hebben een inventaris opgemaakt, onderverdeeld per thema, van de ondersteunende initiatieven die zijn voorzien op nationaal niveau. Hiervoor hebben we ons gebaseerd op informatie van vergaderingen met of uitgaande van de actoren, studiedagen en bijdragen van de meldpunten Salduz. Daarnaast hebben we in deze inventaris ook per thema lokale initiatieven vermeld van de politiezones die in onze evaluatie als pilotsite fungeren.³⁰ Deze informatie werd verzameld aan de hand van interviews die zijn gehouden tijdens bezoeken aan de pilotsites gedurende oktober - december 2011. We kunnen opmerken dat de vooropgestelde werkwijze van één politiezone soms diende als inspiratie/goede praktijk voor andere politiezones.

1) Directives et codes déontologiques

Différents acteurs concernés par la loi Salduz ont rédigé des directives ou des codes déontologiques afin d'encadrer la mise en œuvre de cette nouvelle législation.

Le Collège des Procureurs généraux a émis le 23 septembre 2011 une circulaire³¹ expliquant le contenu de la loi Salduz et la manière de l'appliquer. Ensuite, divers addenda ont été ajoutés. Le premier addendum contient des modèles pour les services de police (notamment la déclaration de renonciation à la concertation confidentielle et/ou à l'assistance d'un avocat, l'invitation écrite à la première audition et des modèles pour l'audition de témoins, de victimes

---

³⁰ Les zones de police Anvers, Zaventem, GAOZ, Mons, Wavre, FLOWAL et Bruxelles/Ixelles.

³¹ Circulaire nr. 8/2011 du 23 septembre 2011 du Collège des Procureurs généraux près les Cours d'Appel relative à l'organisation de l'assistance d'un avocat à partir de la première audition dans le cadre de la procédure pénale belge (ci-après en abrégé comme COL 8/2011).

et de suspects).³² Le second addendum concerne la situation particulière des mineurs d'âge et des personnes suspectées d'avoir commis un fait qualifié infraction avant l'âge de dix-huit ans.³³ Enfin, le troisième addendum porte sur le service de permanence du barreau pour les suspects arrêtés et la carte de légitimation pour les avocats.³⁴

Op lokaal niveau hebben een meerderheid van de procureur des Konings eveneens omzendbrieven uitgevaardigd. Enerzijds werd een referentieomzendbrief ontwikkeld door de procureur des Konings van Antwerpen (na overleg met de politie), deze werd vervolgens via de Raad van procureurs des Konings door sommige procureur des Konings in andere gerechtelijke arrondissementen verspreid (al dan niet met bepaalde aanpassingen). Deze omzendbrief is complementair aan de COL 8/2011 en reikt op beknopte wijze en schematisch tools (modellen en processchema's) aan om aan de slag te gaan met de nieuwe Salduz regelgeving. Anderzijds hebben sommige procureur des Konings volledig eigen richtlijnen uitgewerkt en verspreid. In het onderdeel "Bespreking richtlijnen openbaar ministerie" worden de omzendbrieven verder besproken.

En outre, la police fédérale a élaboré en décembre 2011 un « Guide pour l'application de la loi Salduz dans les bureaux de police », après concertation avec les ordres des barreaux et consultation des syndicats policiers. Le guide est applicable uniquement aux suspects de la catégorie d'infraction IV car la plupart des incidents est attendu lors de l'exécution de l'entretien de consultation et/ou pendant l'assistance au cours de l'audition or le guide porte justement sur ses aspects-là. Il ne s'agit pas d'une directive mais plutôt d'un fil conducteur plus pragmatique duquel peuvent s'inspirer les fonctionnaires de police.

L'Orde van Vlaamse Balies (OVb) a également publié un code de conduite Salduz (« Salduz-gedragscode » du 7 décembre 2011).³⁵ L'Ordre des Barreaux Francophones et Germanophones (OBFG) a de même élaboré un « Vade mecum à destination des permanents Salduz » (du 19 décembre 2011). Ces documents doivent être considérés comme des guides pour aider l'avocat qui est appelé à assister un justiciable dans le cadre de la loi Salduz.

2) Déclaration des droits

Selon l'article 47bis, §4, du Code d'instruction criminelle, tout suspect, qu'il soit arrêté ou pas, doit se voir remettre une déclaration de ses droits avant sa première audition. Les deux modèles de cette déclaration (le premier pour les suspects non privés de leur liberté, le deuxième pour les suspects privés de leur liberté) ont été établis par le Ministre de la Justice, et promulgué en français et néerlandais dans un arrêté royal du 16 décembre 2011 qui a été publié dans le Moniteur belge du 23 décembre 2011.³⁶

Ces modèles de déclaration ont ensuite été traduits, sur l'ordre du Ministre de la Justice, en 52 langues : les langues officielles de l'Union européenne, les langues minoritaires les plus utilisées en Europe et les langues les plus traduites au sein de l'UE.

Tenslotte werd de verklaring van rechten in de verschillende talen ingevoegd in de informatica applicaties van de federale en lokale politie (zijnde FEEDIS en ISLP)³⁷, zodat

³² Circulaire nr. 10/2011 du 19 octobre 2011 du Collège des Procureurs généraux près les Cours d'Appel – Addenda 1 à la circulaire COL 8/2011 relative à l'organisation de l'assistance d'un avocat à partir de la première audition dans le cadre de la procédure pénale belge – Modèles (ci-après en abrégé comme COL 10/2011).

³³ Circulaire nr. 12/2011 du 23 novembre 2011 du Collège des Procureurs généraux près les Cours d'Appel – Addenda 2 à la circulaire COL 8/2011 relative à l'organisation de l'assistance d'un avocat à partir de la première audition dans le cadre de la procédure pénale belge – Situation des mineurs d'âge et des personnes suspectées d'avoir commis un fait qualifié infraction avant l'âge de dix-huit ans (ci-après en abrégé comme COL 12/2011).

³⁴ Circulaire nr. 13/2011 du 29 novembre 2011 du Collège des Procureurs généraux près les Cours d'Appel – Addenda 3 à la circulaire COL 8/2011 relative à l'organisation de l'assistance d'un avocat à partir de la première audition dans le cadre de la procédure pénale belge – Service de permanence du barreau pour les suspects arrêtés et la carte de légitimation (ci-après en abrégé comme COL 13/2011).

³⁵ Voir <http://www.advocaat.be>.

³⁶ A.R. du 16 décembre 2011 portant exécution de l'article 47bis, §4, du Code d'instruction criminelle, M.B. 23 décembre 2011.

³⁷ Door de dienst die deze applicaties op nationaal niveau beheert.

deze beschikbaar zijn op hun servers en kunnen worden afgeprint om te overhandigen aan de verdachte.

3) Modeldocumenten

Uniforme modellen werden opgemaakt voor verhoren, de schriftelijke uitnodiging en de afstandsverklaring van rechten (zie COL 10/2011). Het gebruik ervan is volgens de COL 10/2011 voorgeschreven, op deze wijze kan worden gegarandeerd dat politiediensten alle in de wet voorziene rechten correct meedelen en dit op het juiste tijdstip. Deze modellen werden (na voorbereidend werk door de procureur des Konings te Antwerpen) op punt gesteld in de Denktank Salduz opgericht bij het Expertisenetwerk Strafrechtspleging van het College van Procureurs-generaal (onder leiding van de Procureur-generaal Yves Liégeois) en bestaande uit vertegenwoordigers van het openbaar ministerie, de politie, de DG Wetgeving van de FOD Justitie en de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid.

Vervolgens werden de modellen ingevoegd in de informatica applicaties van de federale en lokale politie (zijnde FEEDIS en ISLP) en zijn zo beschikbaar voor gebruik door de politiediensten.

4) Meldpunten

Pour la police fédérale et la police locale, une adresse mail a été créée comme point de contact afin de recueillir par écrit l'ensemble des questions d'ordre pratique que l'application de la loi Salduz soulève au sein du personnel policier.³⁸ Certaines zones de police, comme celle d'Anvers, ont également créé une mail box à laquelle peuvent s'adresser l'ensemble du personnel pour poser toutes leurs questions relatives à l'entrée en vigueur de la loi Salduz et ont rédigé des FAQ accessibles à tous les membres du personnel.

Binnen het openbaar ministerie kunnen parketmagistraten al hun vragen mailen naar het secretariaat van het College van Procureurs-generaal dat fungeert als meldpunt. Sommige parketten hebben eveneens een mailadres aangemaakt voor vragen.

Problemen bij het gebruik van de webapplicatie Salduz ontwikkeld door de Ordes van advocaten (zie infra) kunnen dan weer worden doorgemailed via de webapplicatie aan de Ordes die als meldpunt voor de advocatuur fungeren.³⁹

De aan de meldpunten gestelde vragen worden gebruikt voor het opmaken van enerzijds de "FAQ Salduz-reglementering" van de Denktank Salduz van het College van Procureurs-generaal en anderzijds de FAQ op de webapplicatie Salduz (zie infra). Daarnaast leveren deze meldpunten ook informatie aan in het kader van onderhavige evaluatie, de DSB had bij de voorbereiding van de evaluatie aan alle actoren gevraagd om meldpunten in te stellen.

5) FAQ

Zoals hierboven reeds vermeld werd in de schoot van de Denktank Salduz van het College van Procureurs-generaal een "FAQ Salduz-reglementering" opgemaakt. Antwoorden werden geformuleerd op vragen die van het terrein werden ontvangen (o.a. via de hierboven vermelde meldpunten Salduz). Deze FAQ zal na de inwerkingtreding van de wet verder worden aangevuld met nieuwe vragen.

Deze FAQ is beschikbaar op het intranet van zowel het openbaar ministerie (OMPTRANET) als de politie (PORTAL)⁴⁰. Op deze wijze is hetzelfde antwoord beschikbaar voor de

---

³⁸ Voir « Guide pour l'application de la loi Salduz dans les bureaux de police », p.5.

³⁹ In de webapplicatie is een scherm "Incidenten" voorzien, waar de gebruikers in het invulvak het incident kunnen typen.

parketmagistraten en de politiemensen op het terrein, dit om een uniforme toepassing van de wet te bevorderen.

Voor het gebruik van de webapplicatie Salduz, ontwikkeld door de Ordes van advocaten, is eveneens een FAQ opgemaakt die terug te vinden is op deze webapplicatie.

6) Formations

Au niveau national, pour les services de police, une formation « train the trainer » a été organisée (en août et octobre 2011) par la police fédérale en collaboration avec le Procureur général Yves Liégeois. Cette formation (de 4 heures) visait à exposer aux futurs formateurs des différents services de police la législation Salduz sur base de la circulaire du Collège des Procureurs généraux.

Des représentants chargés d'assurer la formation du personnel de leur service de police respectif ou faisant partie de l'école de police, ont suivi la formation « train the trainer ». Ces représentants ont ensuite formé l'ensemble du personnel de leur service de police respectif ou de la région de l'école de police, et ce avant la fin de l'année 2011. De manière générale, la formation donnée dans les zones de police étudiées a duré 4 heures, portait sur les éléments théoriques de la loi en se basant sur la circulaire du Collège des Procureurs généraux et était illustrée par des cas pratiques. Dans certaines zones de police étudiées, des magistrats du parquet ont également suivi cette formation (ZP Mons et ZP GAOZ). La zone de police GAOZ a également prévu une formation complémentaire sur la procédure et l'organisation interne à la zone de police. Verder heeft het CISAM een film gemaakt van de opleiding en over het CISAM, terwijl de politiezone Wavre (samen met de politiezone Ottignies) een folder in zakformaat heeft gemaakt met een overzicht van de in de wet voorziene rechten.

En outre, dans la zone de police GAOZ une formation supplémentaire sur l'audition a été suivie par les enquêteurs. Celle-ci était organisée par l'école de police du Limbourg (Province Limburg Opleiding & Training - PLOT) et développée par l'Université d'Anvers et l'Université de Maastricht. Cette formation a été organisée pour toutes les zones de police de la province du Limbourg. C'était une formation plus pratique, comprenant des jeux de rôle. Drie maanden na de training is ook nog een terugkomdag voorzien voor de onderzoekers. In de politiezone GAOZ zijn tevens voor het personeel stroomdiagrammen ontwikkeld (die via een webapplicatie zullen worden verspreid over alle Limburgse politiezones door het PLOT). In de politiezone Antwerpen is er voor de lokale recherche eveneens een extra praktische opleiding georganiseerd, evenwel zonder rollenspelen.

Verder zal politiezone Brussel/Elsene na de inwerkingtreding van de wet evalueren of nog bijkomende opleiding nodig is voor de wachtdiensten en de recherche. De vraag werd reeds gesteld aan de federale politie of een verdere opleiding inzake verhoortechnieken kan worden georganiseerd. De politiezone Wavre zal eveneens bekijken of er nood is aan een bijkomende vorming voor het personeel, of het daarentegen volstaat om verdere informatie te verspreiden via een mailing en het intranet, of via het middenkader ("hotline interne"). Dit middenkader wordt trouwens in de meeste piloot politiezones vermeld als het aanspreekpunt voor Salduz.

Daarnaast hebben bepaalde parketten intern ook een vorming voorzien voor of voorbereidende vergaderingen gehouden met de parketmagistraten. Sommige parketten hebben eveneens een referentiemagistraat Salduz aangeduid (zie infra het onderdeel "openbaar ministerie").

De verschillende balies hebben tevens vormingen voor de advocaten georganiseerd. Zo heeft de Universiteit van Antwerpen een vorming met rollenspelen gegeven voor de balie.

---

⁴⁰ In de "Leidraad voor toepassing van de SALDUZ-wetgeving binnen de burelen van de politie" (p.5) worden de politiemensen uitgenodigd om regelmatig op het intranet PORTAL de geactualiseerde documenten en FAQ-Salduz reglementering te raadplegen.

Enfin, divers colloques au sujet de la loi Salduz ont été organisés par différentes instances afin d'informer et préparer au mieux les différents acteurs concernés.⁴¹

7) Développement du service de permanence du barreau : application web et centre d'appel

Un protocole d'accord concernant la création d'un service de permanence « Salduz » au sein du barreau a été conclu en novembre 2011 entre le Service public fédéral Justice (SPF Justice) représenté par le Ministre de la Justice, d'une part, et l'Orde van Vlaamse Balies (OVB) et l'Ordre des Barreaux Francophones et Germanophones (OBFG), d'autre part.⁴² De permanentiedienst Salduz is enkel bedoeld voor gearresteerde verdachten (de zogenaamde categorie IV), waarvoor overeenkomstig de Salduz wet dwingende termijnen gelden voor het organiseren van het voorafgaandelijk vertrouwelijk met de advocaat en de bijstand van de advocaat tijdens het verhoor.

De Ordes van advocaten hebben voor de creatie van deze permanentiedienst zowel een webapplicatie als een call center opgericht die de laatste dagen van december 2011 (dus vlak voor de inwerkingtreding van de wet op 1 januari 2011) functioneel werden (de OVB speelde bij de creatie hiervan een voortrekkersrol, er was reeds een proefproject lopende in een Vlaams gerechtelijk arrondissement).

Sinds 1 januari 2012 dient elk contact met de permanentiedienst te verlopen langs de webapplicatie, slechts in noodgevallen kan door middel van het noodnummer contact worden opgenomen met het call center.⁴³ Néanmoins, une des zones de police étudiées (ZP Wavre) nous a signalé qu'elle a reçu l'instruction de ne pas utiliser l'application web au début. Le procureur du Roi de Nivelles a, en effet, donné l'instruction aux différentes zones de police de son arrondissement judiciaire d'utiliser dans une première phase la permanence téléphonique mise en place au niveau du Barreau de Nivelles (pour les suspects des catégories III et IV). L'application web sera utilisée à partir du 30 janvier 2012.

De webapplicatie van deze permanentiedienst draait op een aparte server. Deze is beschikbaar voor de advocatuur via de websites van de OVB en OBFG, voor de politiediensten via hun intranet PORTAL en voor de onderzoeksrechters via hun intranet. Een praktische handleiding werd door de Ordes van advocaten ter beschikking gesteld van deze actoren. Op het ogenblik dat de politie of de onderzoeksrechter een aanvraag invult, door middel van de gestandaardiseerde webpagina op de webapplicatie, neemt deze applicatie op geautomatiseerde wijze (met een sms-systeem) contact op met de advocaat. M.a.w. de contactnames met de advocaten verlopen dus langs de permanentiedienst, de politiediensten en de onderzoeksrechters staan hier niet voor in. Ook de door de verdachte gekozen advocaat wordt via de permanentiedienst gecontacteerd. De politiediensten en de onderzoeksrechters ontvangen van de webapplicatie een contactbevestiging met het volgnummer van het aangemaakte dossier bij de permanentiedienst en kunnen deze uitprinten en als bijlage aan het proces-verbaal toevoegen. Het volgnummer moet door de advocaat bij elk contact worden voorgelegd en biedt zo een controlemiddel. Tevens wordt in de COL 13/2011 gestipuleerd dat de advocaten drager moeten zijn van een duidelijke legitimatiekaart met foto.

---

⁴¹ Comme les barreaux (par exemple la conférence mise en place le 8/12/2011 par le jeune Barreau de Verviers ou encore le colloque organisé le 20/12/2011 par le Barreau de Tongres), et le CPS en collaboration avec des éditeurs (de studiedag "Het Salduz arrest tussen uniform en toga. De gevolgen van het Salduz-arrest voor politie", justitie en advocatuur" georganiseerd door Politeia te Leuven op 1 juli 2011, de CPS studiedag "Bijstand van advocaten bij verhoren: nu de concrete invulling" georganiseerd te Gent op 13 september 2011, la conférence « Entre toge et uniforme. Les conséquences de l'arrêt Salduz pour la police, la justice et le barreau » organisée le 6/12/2011 par Politeia, ou le colloque « La loi Salduz » organisé le 15/12/2011 par le Journal des Tribunaux).

⁴² Voir COL 13/2011.

⁴³ Met name indien de webapplicatie niet werkt, de gebruikende dienst (bv. een bijzondere inspectiedienst) nog geen toegang heeft tot de webapplicatie, bij een overweging van afstand door de verdachte de advocaat van de permanentiedienst niet tijdig contact heeft opgenomen met de politie, bij een plaatsvervangende voorafgaande vertrouwelijke consultatie indien de advocaat niet binnen de 2 uur ter plaatse is, en bij incidenten.

Indien geen advocaat van de permanentiedienst beschikbaar is, belt de permanentiedienst naar het Salduz BJB (Bureau voor Juridische Bijstand) noodnummer van de balie die dan een advocaat zoekt.

Tenslotte heeft de OVB alle bijzondere inspectiediensten (meer in het bijzonder in de sociale- en arbeidsmateries, economische aangelegenheden, leefmilieu, landbouw, jacht, visvangst, dierenbescherming en volksgezondheid) aangeschreven om te vragen of zij ook een toegang wensten tot de webapplicatie. Tot op heden heeft geen enkele dienst dergelijke aanvraag gedaan.

8) Infrastructure

La police fédérale indique que, d'une manière générale, les locaux ont été adaptés (via « meeting boxes » (voir infra) ou aménagements limités) pour garantir la confidentialité et la sécurité des deux parties en présence pendant la concertation préalable.

Néanmoins la police fédérale remarque qu'en quatre mois (entre la publication et l'entrée en vigueur de la loi) et avec des moyens budgétaires limités, il n'a pas été possible d'assurer une infrastructure idéale (sécurité et confidentialité pour la concertation préalable) au sein de chaque unité. Les infrastructures sont donc très variables d'un arrondissement à l'autre, en fonction des budgets disponibles, de la configuration des bâtiments, de la disponibilité de locaux existants et des accords entre les différents partenaires (police, parquet, barreau).

Wat betreft de lokale politiezones, hebben de bestudeerde politiezones ook gezorgd (of gingen dit nog in orde brengen voor 1 januari 2012) voor aanpassingen aan lokalen. Dit varieerde van meer uitgebreide aanpassingen (PZ GAOZ waar fondsen werden gebruikt die voorzien waren voor andere geplande bouwwerken), tot kleinere ingrepen (PZ Wavre) tot minimale aanpassingen (PZ Brussel/Elsene) en dit afhankelijk van de beschikbare middelen. Zo werden in de politiezone GAOZ lokalen verbouwd met een glaswand en een telefoon voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg, en cellen vergroot. In de politiezone Wavre is dan weer geopteerd om voor het vertrouwelijk overleg in een lokaal een afgeschermd hoek te voorzien met een glaswand, opdat er geen rechtstreeks contact mogelijk is tussen de advocaat en de verdachte. Deze optie ging ook nog worden bekeken in de politiezone Flowal. Enfin d'autres zones de police, comme la zone de police d'Anvers et la zone de police Bruxelles/Ixelles, ont acheté « des meeting boxes » proposées par la police fédérale. Il s'agit d'une sorte de parloir portatif, en verre polycarbonate incassable, permettant aux suspects de rencontrer leur avocat de manière confidentielle. In de politiezone Brussel/Elsene zijn twee van deze meeting boxes aangekocht, daarnaast zullen bestaande lokalen worden gebruikt voor het vertrouwelijk overleg. Ze geven aan dat er idealiter ook tralies voor de ramen van de bestaande lokalen zouden moeten worden geplaatst, om ontsnappingen te vermijden. Ze hebben trouwens lokalen voor het vertrouwelijk overleg beschikbaar in 15 van hun 25 sites, ook cellen zien ze hiervoor als een optie. De federale gerechtelijke politie van Antwerpen geeft aan dat hiervoor eveneens waarschijnlijk wachtcellen zullen worden gebruikt, gezien ze niet over de nodige financiering beschikken om te verbouwen.

En ce qui concerne la concertation confidentielle par téléphone, certaines zones de police étudiées ont choisi de recourir à l'utilisation d'un téléphone ou d'un GSM bloqué ne permettant pas de passer des coups de fil à l'extérieur. C'est le cas de la zone de police d'Anvers et de Wavre.

Verder wordt in de COL 8/2011 de audiovisuele opname van verhoren een doeltreffend controlemiddel van het verloop van het verhoor geacht en wordt dit dan ook aanbevolen.⁴⁴ La police fédérale remarque que l'Inspecteur des finances a donné un avis négatif quant au marché d'achat des installations vidéo pour les salles d'audition. De bestudeerde federale gerechtelijke politie van Antwerpen geeft aan over een apart lokaal te beschikken zoals voorzien in art. 112ter Wetboek van Strafvordering, maar het niet de bedoeling is om deze in het kader van de Salduz wet te gebruiken. Dans certaines zones de police locale étudiées, un

---

⁴⁴ COL 8/2011, p.62.

enregistrement audio-visuel de l'audition est possible. C'est notamment le cas dans les zones de police GAOZ (die reeds over een aangepast lokaal beschikte voor het verhoor van minderjarigen), Wavre (ze moesten de apparatuur wel nog ontvangen), Zaventem (die beschikt over verplaatsbare apparatuur – in toekomst zal dit in het nieuw voorziene gebouw vast worden geïnstalleerd) et Brussel/Elsene (evenwel uitsluitend op instructie van het parket en enkel voor zware dossiers). De politiezone van Antwerpen beschikt op dit ogenblik niet over apparatuur, maar in de toekomst zou dit wel de bedoeling zijn.

Tevens dient melding te worden gemaakt van gespecialiseerde apparatuur voor het verrichten van de zogenaamde "triptiek", zijnde de identificatie van de verdachte (aan de hand van vingerafdrukken, een foto en een persoonsbeschrijving) door middel van de "lifescan". De locatie van deze lifescan apparatuur kan een impact hebben op het tijdsverloop in de procedure van verdachten die van hun vrijheid zijn beroofd (categorie IV). Het merendeel van de onderzochte politiezones beschikt over dergelijke lifescan (GAOZ, Wavre, Zaventem, Mons – niet het CISAM zelf, Brussel/Elsene in 3 sites, Antwerpen – in 1 site van de 6 afdelingen).

Met het oog op een bevel tot verlenging van de termijn van 24 uur dienen ook cellen beschikbaar te zijn voor een opsluiting van 48 uur (deze cellen dienen aan specifieke criteria te voldoen⁴⁵ - een mogelijke aanpassing ervan komt bij het onderdeel "Vaststellingen en aanbevelingen van de stuurgroep" aan bod). Certaines zones de police étudiées n'ont cependant pas les moyens et/ou l'infrastructure disponible pour prévoir une ou des cellule(s) pour un enfermement de 48 heures (les zones de police de Flowal, Zaventem, Bruxelles, Anvers). Er wordt soms aangegeven dat dit probleem zal worden ondervangen door een samenwerking met een politiezone die hier wel over beschikt. Par contre, d'autres zones de police étudiées bénéficiaient déjà de cellules permettant un enfermement de 48 heures ou ont entrepris des aménagements particuliers (les zones de police de Wavre et GAOZ – deze laatste stelt zich de vraag of ze deze al dan niet ter beschikking zal stellen van kleinere politiezones waarbij zich dan het probleem stelt van wie de bewaking moet voorzien).

Enfin, l'arrondissement judiciaire de Mons est un cas particulier. Suite à un accord du 1 décembre 2011 entre le Ministre de la Justice, la Ministre de l'Intérieur et les différentes zones de police composant l'arrondissement judiciaire de Mons, le « Centre intégré Salduz de l'arrondissement judiciaire de Mons » (CISAM) a été créé.⁴⁶ Le but est de regrouper, en un seul lieu⁴⁷ et proche du palais de justice, les personnes interpellées dans le cadre d'une procédure judiciaire et privées de leur liberté sur le territoire de l'arrondissement judiciaire de Mons par des policiers de la police fédérale ou d'une des six zones de police bénéficiaires, afin de permettre à ces personnes d'exercer leurs droits dont celui de consulter un avocat et d'être assisté par lui et d'être gardées sous surveillance pendant leur privation de liberté. Ce centre compte plusieurs salles d'audition, 5 meeting boxes, ainsi que 6 cellules et un centre médical. Aucun système d'enregistrement audio visuel des auditions n'est prévu. De politiezone Mons geeft als voordelen van de creatie van het CISAM aan dat minder personeelscapaciteit voor Salduz zal moet worden voorzien, lokalen niet moeten worden verbouwd, de expertise i.v.m. de wet (rechtspraak en rechtsleer) kan worden gegroepeerd, het een samenwerking beoogt tussen de federale en lokale politie, en het zou kunnen zorgen voor een betere samenwerking met justitie. Er wordt wel opgemerkt dat in het gerechtelijk arrondissement Mons de aanrijdtijd naar het CISAM voor de verschillende politiezones maximum 25 minuten bedraagt.

9) Procédure interne & organisation du personnel

En ce qui concerne la manière de travailler au quotidien des services de police, nous constatons que la plupart des zones de police étudiées (comme Wavre, Zaventem, Flowal et Bruxelles/Ixelles) n'ont pas envisagé de prévoir du personnel spécifique pour gérer les

⁴⁵ Zie Koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen.

⁴⁶ « Protocole réglant la mise à disposition temporaire de bâtiments du SPF Justice au profit des services de police dans le cadre d'une expérience-pilote ».

⁴⁷ Het gebouw wordt ter beschikking gesteld door de FOD Justitie, hierin is ook het parket van Mons gevestigd.

dossiers Salduz. Chaque agent de police gèrera ses dossiers Salduz du début à la fin (détermination de la catégorie d'infraction, audition,...). In de politiezone Brussel/Elsene zullen wel full time politiemensen worden ingezet om verhoren te doen van verdachten op uitnodiging, maar voor deze uitnodigingen was reeds vroeger een structuur opgezet binnen de politiezone.

Par contre, la zone de police GAOZ a décidé de créer un « Salduz screening » par le service d'enquête pour déterminer le type de catégorie d'infraction et le membre du personnel qui se chargera de procéder à l'audition en fonction du type d'infraction. Ze zijn ook nog van plan om een structuur op te zetten voor het beheren van de uitnodigingen.

En ce qui concerne la zone de police de Mons qui bénéficie du centre CISAM, il est prévu qu'une fois la personne arrêtée et amenée au centre pour audition, celle-ci sera prise en charge par le personnel du centre et non pas par l'unité d'interception ou l'unité de transfert. Het verhoor zal ook gebeuren door het personeel van het centrum, tenzij voor zware zaken waar het de beheerder van het dossier is die nog steeds zelf het verhoor zal afnemen. La mise à disposition de personnel du CISAM par les services de police bénéficiaires se fera selon une clé de répartition sur base de quelques paramètres. Verder zijn voor het operationele beheer van het centrum twee officieren voorzien (één van de federale politie, één van de lokale politie).

Op één bestudeerde politiezone na (PZ Flowal) hebben alle pilotsites overleg gehad met of alleszins instructies gekregen van de parketten. Een belangrijk aspect hiervan is het bepalen of onmiddellijk tot verhoor wordt overgegaan (met toepassing van de meest uitgebreide rechten overeenkomstig categorie IV) of het verhoor op een later tijdstip zal plaatsvinden (waar dan wordt gewerkt met een uitnodiging zoals voorzien bij categorie III) (zie verder infra in het onderdeel 'bespreking van de richtlijnen van het openbaar ministerie').

Verder heeft de politiezone GAOZ nog opgemerkt dat de seiningen van verdachten in de centrale ANG databank van de politie zullen moeten worden aangepast. Nu zal moeten worden vermeld of het al dan niet een seining betreft voor eerste verhoor (waar specifieke rechten moeten worden voor toegekend) of voor een navolgend verhoor. Dit werd ondertussen op nationaal niveau voorzien in de ANG databank.

Wat betreft de beschikbare politiecapaciteit wordt in de kleine politiezone Flowal opgemerkt dat met een Salduz verhoor hun interventie equipe zal worden geïmmobiliseerd. Bepaalde politiezones vangen dit op door een extra equipe te voorzien of de terugroepbaarheid van politiemensen te voorzien (zoals PZ Wavre, PZ Antwerpen). De aanwerving van extra personeel is in de bestudeerde politiezones niet voorzien. De politiezone GAOZ merkt op dat reeds een aantal jaren geleden bij de recherche een personeelsuitbreiding had plaatsgevonden.

10) Mise en place de collaborations en vue de la mise en œuvre de la loi Salduz

Afin de bien préparer l'entrée vigueur de la loi Salduz, certaines zones de police ou parquets ont pris l'initiative de mettre en place ou de participer à divers groupes de travail.

Ainsi, au niveau de l'arrondissement judiciaire de Wavre, un groupe de travail a été mis en place au mois d'octobre 2011. Celui-ci est composé de représentants de la police fédérale, de la police locale et du procureur du Roi. L'objectif de ce groupe de travail était de formuler des recommandations relatives à l'application de la COL 8/2011 et de centraliser les interrogations des services de police et de tout autre fonctionnaire ou services d'inspection œuvrant dans le cadre pénal. Ces travaux ont débouché sur la rédaction d'une circulaire du 1er décembre 2011 du procureur du Roi qui précise la manière dont la COL 8/2011 sera appliquée à Nivelles compte tenu des difficultés rencontrées tant par les services de police que du barreau. Le parquet a également eu une concertation avec le barreau.

La mise en place du centre CISAM a été suivie par un groupe de pilotage composé du procureur du Roi de Mons, du chef de corps des zones de police et de la police fédérale.

Deux groupes de travail ont été créés : l'un chargé de la procédure et l'autre chargé des moyens et de l'infrastructure.

Te Brussel is een werkgroep ingesteld met de politiezone Brussel/Elsene en de balies om de interpretatieproblemen te bekijken die volgen uit de uiteenlopende instructies die zijn opgenomen in enerzijds de COL 8/2011 en anderzijds de deontologische codes van de Ordes van advocaten.

Enfin, d'autres zones de police ont également renforcé leur collaboration avec les autres zones de police de leur arrondissement judiciaire.

3.2.2. Bespreking richtlijnen openbaar ministerie

De procureurs des Konings zijn overeengekomen om de omzendbrief 99/2010 van de procureur des Konings te Antwerpen als referentie te gebruiken⁴⁸ voor het verspreiden van eventuele eigen richtlijnen binnen hun gerechtelijk arrondissement. Deze referentieomzendbrief is complementair aan de COL 8/2011 en reikt op beknopte wijze en schematisch tools (modellen en processchema's) aan om aan de slag te gaan met de nieuwe Salduz regelgeving.

Van de 27 procureur des Konings hebben er 20 geantwoord (via het meldpunt van het openbaar ministerie) dat ze over richtlijnen beschikken en hebben we deze geanalyseerd.⁴⁹ Voor het arrondissement Brugge werden tevens de richtlijnen overgemaakt van het arbeidsauditoraat. Dit brengt het totaal op 21 ontvangen richtlijnen. Deze richtlijnen hebben we vergeleken met de COL 8/2011 en de referentieomzendbrief van Antwerpen.

Vooreerst stellen we vast dat de omzendbrieven van Kortrijk, Leuven, Tongeren en Turnhout volledig identiek zijn aan de referentieomzendbrief van Antwerpen.

Ten tweede blijken de omzendbrieven van Brussel en Oudenaarde bijna volledig identiek. De omzendbrief van Oudenaarde voorziet enkel een specifieke regeling aangaande de contactname met de permanentiedienst, die conform de COL 8/2011 is. Terwijl de omzendbrief van Brussel enkel specifieke richtlijnen toevoegt over hoe om te gaan met verdachten die niet van hun vrijheid zijn beroofd voor feiten ≥ 1 jaar (m.u.v. feiten verkeer) (de zogenaamde categorie III) en een bijgevoegde lijst met misdrijven waarvoor het verhoor met bijstand van een advocaat inzake Salduz kan worden uitgesteld. Deze manier van werken is geënt op de COL 8/2011 van het College van Procureurs-generaal waarin staat dat bij capaciteitsproblemen het niet altijd mogelijk zal zijn om dadelijk een verhoor af te nemen, dit kan worden ondervangen door te verhoren op een later tijdstip (zie infra in het onderdeel "Bespreking van de situatie te Brussel").

Ten derde worden in de andere 14 overblijvende parketten ten aanzien van de COL 8/2011 en de referentieomzendbrief te Antwerpen vooral aanvullende richtlijnen gegeven, waarbij de omzendbrieven van Bergen en Doornik het meest verregaande zijn. De aanvullingen hebben betrekking op: het voorzien van een lijst met inbreuken (voor de uitnodiging of voor de werkwijze aan te geven bij bepaalde misdrijven), een precisering van de procedure tot seining, het gebruik van de GSM, een precisering van de regeling in verband met de jeugdadvocaten, en de mogelijke aanwezigheid van het openbaar ministerie tijdens alle verhoren door de onderzoeksrechter.

Tenslotte heeft het arbeidsauditoraat van Brugge een nota opgemaakt inzake de toepassing van de Salduz wet in de materie van het sociaal strafrecht (slechts twee arbeidsauditoraten hebben geantwoord waarvan Brugge richtlijnen heeft overgemaakt). In deze richtlijn worden

⁴⁸ Sommigen verwijzen naar de omzendbrief 40/2011 van de procureur des Konings te Antwerpen.

⁴⁹ Van Antwerpen, Brugge, Brussel, Charleroi, Dendermonde, Eupen, Huy, Gent, Kortrijk, Leuven, Luik, Marche-en-Famenne, Mechelen, Mons, Neufchâteau, Nijvel, Oudenaarde, Tongeren, Tournai en Turnhout.

de te voorziene rechten gepreciseerd naargelang het niveau van sanctie waarmee de sociale misdrijven strafbaar zijn.

3.2.3. Bespreking richtlijnen van de verschillende actoren

Nous avons examiné et comparé les points pratiques importants des différentes directives établies par les différents acteurs impliqués dans la loi Salduz, notamment : la circulaire du Collège des Procureurs généraux (COL 8/2011), le Guide pour l'application de la loi Salduz dans les bureaux de police, le Vade-mecum à destination des permanents Salduz émis par L'Ordre des Barreaux francophones et germanophones de Belgique et le Salduz-gedragscode de l'Orde van Vlaamse Balies.

1) Contact avec l'avocat

Prise de contact

La personne à interroger a le droit de choisir son avocat. Si l'avocat est désigné via le système de permanence, le guide pour l'application de la loi Salduz dans les bureaux de police⁵⁰ mentionne que le service de police est informé du nom de l'avocat qui a pris contact avec eux et du numéro d'enregistrement de l'avocat dans l'application web.

L'Ordre des Barreaux Francophones et Germanophones de Belgique⁵¹ et l'Ordre du barreau flamand⁵² mentionnent que l'avocat est enregistré dans le système de permanence au moyen d'un numéro de gsm et est prévenu par sms ou par un coup de téléphone lorsqu'on a besoin de lui. Si l'avocat refuse la mission, le call center de la permanence va rechercher un autre avocat. S'il ne trouve pas d'avocat disponible, le call center appellera le numéro d'urgence du barreau. Si l'avocat accepte, l'OBFG déclare qu'il reçoit un sms avec les données du client (numéro de dossier, nom et prénom et âge s'il s'agit d'un mineur, lieu d'audition et personne de contact) et un mail de confirmation. Ce dernier doit aussi indiquer à l'autorité dans quel délai il sera sur place pour la concertation préalable. L'OBFG mentionne aussi dans son vade mecum que toute communication téléphonique dans le commissariat ou avec la police est enregistrée et que le secret professionnel ne vaut pas dans ce cas.

Lorsqu'un avocat est contacté, il est possible qu'un conflit d'intérêt l'empêche de prendre en charge le dossier (liens familiaux entre l'avocat et le suspect, l'avocat est soupçonné de collusion avec le suspect ou l'avocat a un comportement inapproprié à un moment de la procédure). Si l'une de ces situations se présente, la police prend contact avec le magistrat compétent en charge de l'affaire pour que ce dernier prenne une décision. Si c'est possible, l'on recherche un autre avocat. En cas de conflits d'intérêts, l'OBFG et l'OVB déclarent que l'avocat en informe la permanence qui cherche un autre avocat et ce sans que l'avocat contacté doive se justifier car le secret professionnel s'impose dans ce cas. Enfin, l'OBFG mentionne encore un autre cas de refus de mission par l'avocat à savoir si c'est l'autorité chargée de l'audition qui a conseillé l'avocat pour le suspect. L'avocat ne peut pas non plus faire sa pub auprès de l'autorité en vue d'assister un suspect qui n'est pas son client.

Arrivée sur le lieu d'audition

La police tout comme les ordres des barreaux⁵³ prévoient, qu'une fois l'avocat désigné arrivé sur les lieux, il doit présenter sa carte d'identité et sa carte de légitimation - l'ordre des barreaux flamands prévoit qu'il y ait une photo sur ces documents - et remettre

⁵⁰ Ci-après dénommé la police. Ce document n'est applicable que pour la catégorie IV.

⁵¹ Ci-après dénommé l'OBFG.

⁵² Ci-après dénommé l'OVB.

⁵³ Qui regroupe l'Ordre des barreaux francophones et germanophones de Belgique et l'Ordre du barreau flamand.

éventuellement ces documents en échange d'un pass visiteur/badge ou se faire accompagner en permanence. (Cette dernière condition provient d'une directive interne de sécurité de la police). L'OVB précise que les avocats doivent porter la toge s'ils se trouvent dans un bâtiment de la justice ou l'une de ses annexes.

Tant la circulaire du Collège des Procureurs-général⁵⁴ que les lignes de conduite de la police ou des barreaux mentionnent le fait que l'avocat est soumis à certaines mesures de sécurité lors de son arrivée sur le lieu d'audition. Ils se différencient, les uns des autres, par le type de mesures visées ou la manière de les appliquer. En effet, tous s'accordent sur le fait que l'avocat ne peut pas subir de contrôle de sécurité physique. Néanmoins, l'identité de l'avocat peut être contrôlée et surtout les objets qu'ils portent sur lui ou qu'il a avec lui et ce au moyen d'un détecteur de métaux pour la police – l'avocat doit aussi vider ses poches sur demande du fonctionnaire de police ou présenter ses affaires s'il l'estime nécessaire - ou d'un scanner ou portique selon l'ordre des barreaux et la circulaire pour vérifier qu'il ne transporte pas d'objets dangereux.

Plus précisément, la circulaire considère que l'accès au local de consultation pour l'avocat peut être conditionné par le dépôt de tout objet en métal ou électronique ou de sa mallette dans une armoire fermée. La police rejoint le principe mais l'élargit aussi à l'audition et impose que tous ses objets soient entreposés dans une armoire fermée à clé gérée par l'avocat lui-même si possible, il conserve tout de même de quoi prendre des notes⁵⁵. Parmi ces objets, il est question du gsm de l'avocat. La circulaire ne prévoit pas que l'avocat en soit privé et ce à quelque moment que ce soit. L'OBFG considère que l'avocat peut également conserver son gsm sauf pendant les moments où il est seul avec le justiciable notamment pendant la concertation confidentielle. L'OVB, quant à lui, précise que le gsm doit être éteint pendant l'audition. Si l'avocat refuse cette mesure, il en est référé au magistrat de référence et on cherche un autre avocat.

Principe de fonctionnement

La police en suivant la disposition concernée de la circulaire et par la même l'idée de la loi précise que ni l'avocat ni l'inculpé n'ont le droit de consulter le dossier à ce stade de la procédure. L'OBFG pense tout le contraire et dit que l'avocat doit avoir accès au dossier répressif avant l'audition par la police. Si ce n'est pas le cas, il faut le faire acter dans le PV d'audition et l'avocat exige que lui soient communiqués les faits qui justifient la privation de liberté et l'audition.

2) Consultation/concertation confidentielle préalable

Délai

Concernant le délai pour la concertation confidentielle préalable éventuelle sur le lieu de l'audition et avant l'audition, le délai est de deux heures et commence à courir dès l'envoi des données au système de permanence. L'OBFG conteste la durée de ce délai et reste prudent avec ce dernier.

De plus, la loi prévoit un délai de 30 minutes pour la concertation confidentielle préalable. Néanmoins, la police reconnaît que l'on peut faire une application souple du règlement. L'OBFG se prononce, d'ailleurs, à ce sujet en disant que, si nécessaire, il y a une prolongation qui peut être demandée par l'avocat. Si cette dernière est refusée, cela doit être acté dans le PV.

Principe de fonctionnement

---

⁵⁴ Ci après-dénommée la circulaire.

⁵⁵ Les Ordre des barreaux sont par contre d'un avis contraire et estiment que l'avocat peut garder ses affaires avec lui et plus précisément tout ce qui est nécessaire pour assurer la défense de son client selon l'OBFG, exception faite des objets présentant un danger.

Tous les acteurs concernés établissent que la consultation peut se faire sur place ou par téléphone. La police tout comme la circulaire précise que cela dépend de protocoles conclus par arrondissement ou que c'est décidé au moment même avec l'avocat désigné. S'il s'agit d'une concertation téléphonique, c'est le service de police qui contacte l'avocat ou la permanence et qui met le suspect en communication avec l'avocat⁵⁶.

Dans son guide d'application de la loi Salduz, la police explicite également le modus operandi selon que la concertation ait lieu sur place ou par téléphone:

- *sur place* : il faut prévoir des locaux adaptés à la confidentialité de l'entretien et veiller à ce qu'ils soient sécurisés pour prévenir les risques de fuite, prise d'otages,...la police se conforme sur ce point à l'intention de la circulaire. Si c'est possible, l'avocat et le suspect sont séparés par une paroi de verre pour éviter les contacts physiques. Si ce n'est pas possible, la police doit prendre des mesures de sécurité disponibles comme la surveillance derrière une vitre insonorisée ou mettre des menottes au suspect⁵⁷. Il peut également être fait appel à l'aide médicale urgente - la personne peut choisir le médecin de son choix et les frais de l'examen sont à sa charge - ou d'autres mesures particulières. L'audition peut, dans ce cas, être différée ou interrompue.

- *par téléphone* : l'avocat contacte la police et donne le numéro d'enregistrement dans l'application web. Après vérification, l'appel est transmis au suspect et est mené confidentiellement dans un lieu prévu à cet effet.

L'entretien peut également se dérouler en présence d'un interprète assermenté si nécessaire. Cet interprète est trouvé par le représentant de l'autorité et l'OVB précise que c'est après que l'avocat ait vérifié la langue dans laquelle s'exprime le suspect qu'il peut demander un avocat. L'OBFG se distancie, quant à lui, de la position de la circulaire – qui prévoit que ce soit le même interprète assermenté qui assiste à la concertation confidentielle et à l'audition - et affirme qu'il ne peut pas s'agir du même interprète pour la concertation et l'audition.

L'OBFG et l'OVB prévoient que, durant cette consultation, l'avocat aborde avec le suspect les faits qu'on lui reproche (circonstances d'arrestation/détention) et sa situation personnelle, l'avocat informe le justiciable des conséquences juridiques de ses déclarations et lui explique la procédure et l'ensemble de ses droits. Parmi les droits du suspect, l'OVB précise le droit à ce qu'une personne de confiance soit avertie de la situation du suspect et le droit à l'assistance d'un avocat avant et pendant l'audition. Si le suspect décide de renoncer à l'assistance d'un avocat, ce dernier lui explique les conséquences juridiques de son choix et en avertit le verbalisant sans donné d'explication et il le constate par écrit et le fait signer par la personne qui renonce (c'est d'ailleurs la même disposition reprise dans la circulaire). Il faut donc qu'il y ait eu au minimum un contact téléphonique avec la permanence du barreau avant le renoncement de la personne. Il faut, de plus, que l'avocat s'assure que le refus soit volontaire et réfléchi. La police précise également que le suspect peut renoncer à son droit d'assistance mais il ne peut pas changer d'avis durant la procédure. La police précise également que, si le suspect majeur ne renonce pas d'entrée de jeu à son droit de consultation ou d'assistance à l'avocat et qu'il demande par la suite à changer d'avocat durant l'exécution de la procédure, sa demande ne peut pas être satisfaite.

Concernant la fin de la consultation préalable, l'OBFG et l'OVB s'entendent pour dire que l'avocat confirme la fin de cette consultation par sms au système informatique de la permanence de manière à ce qu'il soit acté qu'il est de nouveau libre.

3) Audition

Délai

---

⁵⁶ Conformément à l'addendum III de la COL 8/2011 du Collège des Procureurs-généraux.

⁵⁷ L'OBFG nuance ce qui est dit précédemment et dit qu'il faut que les mesures de sécurité soient proportionnelles à la situation ce qui suppose qu'il ne peut pas s'agir de miroir sans tain ou de présence de caméra muette pour surveiller l'entretien. Ils reconnaissent, par contre, qu'il peut être fait usage de menottes, grille ou vitre si les circonstances l'exigent (nervosité, agressivité, état d'ébriété ou influence de stupéfiants du suspect).

Si le délai de deux heures, tel que prévu par la loi, est terminé et que la concertation confidentielle préalable téléphonique a lieu à l'expiration du délai, l'audition peut débuter. Dans ce cas, l'avocat qui se présente par la suite est admis à l'audition.

Principe de fonctionnement

La police en conformité avec la circulaire recommande également d'enregistrer audiovisuellement l'audition après en avoir informé le suspect, sans que son consentement ne soit nécessaire.

L'OVB précise que l'avocat est là pour vérifier que la personne/le suspect soit traité dignement durant l'audition et que la procédure se déroule conformément à la loi. Il rappelle, également, que, durant l'audition, les droits de la défense prévus à l'article 47 bis du Code d'instruction criminelle doivent être respectés. Il s'agit notamment du droit de ne pas s'auto-incriminer, de la liberté de faire une déclaration ou non et de la liberté de répondre aux questions ou de se taire.

Durant l'audition, la circulaire interdit à l'avocat de :

- plaider devant la personne qui interroge ;
- répondre à la place du client ;
- s'opposer à une question posée ou soulever toute contestation juridique. L'OBFG et l'OVB nuancent cela en ce qu'ils considèrent que l'avocat a le droit d'exprimer les contestations nécessaires pour une bonne défense de son client ;
- d'influencer l'audition ou de la faire cesser ;
- d'avoir des contacts verbaux ou physiques avec le client. La police dit que l'avocat prendra place derrière la personne entendue obliquement pour éviter toute communication avec le suspect. A ce propos, l'OBFG et l'OVB nuancent en disant que la mission de l'avocat l'autorise à avoir des interventions verbales et non-verbales avec le suspect.

La police tout comme la circulaire déclare que, s'il y a une violation des droits du suspect durant l'audition, l'avocat a le droit d'intervenir immédiatement et cela sera repris dans le PV. Ce pourrait être des pressions ou contraintes interdites.

Tant la circulaire que la police et les ordres des barreaux reconnaissent, par contre, le droit à l'avocat de formuler des suggestions pertinentes ou remarques constructives sur l'enquête qui seront à examiner par le verbalisant.

Incidents durant l'audition

En cas d'incidents durant l'audition, tant la police que l'OBFG prévoient que soit mentionné tous les incidents ou les problèmes rencontrés - que ce soit à l'initiative de la personne auditionnée, de l'avocat ou du verbalisant/auditionneur et qu'il s'agisse de problème de comportement, de problème d'infrastructure ou d'erreur de procédure – dans le procès-verbal d'audition.

Si le problème provient de la manière dont le verbalisant mène l'entretien, l'OVB dit que l'avocat peut suggérer de reformuler la question, que le verbalisant doit acter les questions et réponses dans les termes utilisés durant l'audition, que l'avocat peut conseiller au suspect de se taire ou de demander une concertation confidentielle supplémentaire. Si le verbalisant refuse d'acter l'incident dans le procès-verbal, l'avocat le signalera aussi vite que possible par écrit au magistrat compétent et au bâtonnier. L'OBFG partage la même idée mais dit que l'avocat et le client demandent d'informer le magistrat compétent et ne le font donc pas directement.

La police prévoit, quant à elle, que si l'avocat ne respecte pas les conditions de comportement qui lui sont imposés, l'auditionneur peut interrompre l'audition et recadrer l'avocat. Si malgré cela, la situation persiste, l'interrogatoire est interrompu et l'audition prend fin à moins que le suspect ne renonce à son droit d'assistance à un avocat.

Le magistrat compétent est averti dès la fin de l'audition et le PV lui est transmis. La police précise qu'elle seule peut contacter le magistrat ou bien ce dernier peut demander un entretien avec l'avocat pour tenter d'arranger la situation. L'OBFG prévoit, quant à lui, que tout type de difficulté peut être communiqué au bâtonnier via l'adresse mail Salduz (salduz@avocats.be).

3.3. Implementatie van de wet: hoe verloopt deze sinds de inwerkingtreding

Afin de dresser une première image de l'entrée en vigueur de la loi Salduz en un laps de temps relativement court, nous avons envoyé un mail aux différents points de contact (des procureurs du Roi, l'Association des Juges d'Instruction, la police fédérale, la police locale ainsi que l'Ordre des Barreaux Francophone et Germanophone (OBFG) et l'Orde van Vlaamse Balies (OVB).

Nous avons questionné les thématiques suivantes : le déroulement de l'entrée en vigueur de la loi Salduz, la permanence et l'application du barreau, l'assistance de l'avocat lors de la consultation confidentielle préalable et lors de l'audition, l'information et la formation des différents acteurs, l'application des différentes circulaires par les services de police, les applications informatiques de la police, la collaboration avec les autres acteurs et l'assistance des interprètes.

3.3.1. Politie

3.3.1.1. Federale politie⁵⁸

1) Le déroulement de l'entrée en vigueur de la loi Salduz

La police fédérale souligne que cette évaluation lui semble un peu prématurée étant donné le peu de dossiers qui ont été traités en catégorie IV au sein des différentes unités de la police fédérale. Elle insiste pour que l'évaluation soit interprétée strictement comme une information concernant le démarrage de la procédure Salduz qui, à moyen et long terme, devra être affinée et améliorée sur un certain nombre de points.

Au sein de la Police fédérale, de gros efforts ont été mis en œuvre pour que chaque unité dispose des outils nécessaires pour mettre en application cette nouvelle législation qui bouleverse fondamentalement la pratique policière, en faisant preuve de beaucoup de bonne volonté, de professionnalisme et parfois même de créativité (en ce qui concerne l'infrastructure).

La police fédérale rajoute qu'endéans le délai de quatre mois dont elle a disposé entre la publication de la loi Salduz et son entrée en vigueur, et malgré le manque de budget et les efforts fournis, tout n'est pas encore réglé et de nombreuses unités ne disposent pas encore d'une infrastructure adéquate et suffisante pour assurer parfaitement l'application de la loi « Salduz ». Cependant, les efforts se poursuivent en ce sens. Par ailleurs, l'Inspecteur des finances a donné un avis négatif quant au marché d'achat des installations vidéo pour les salles d'audition.

Malgré le stress lié aux changements apportés à la procédure pénale et le manque de temps pour s'y préparer (notamment concernant l'application web qui n'a été réellement connue que dans le courant du mois de décembre), la grande majorité des services relève que cette entrée en vigueur s'est bien déroulée.

2) Service de permanence du barreau et l'application web

---

⁵⁸ Cette partie est une contribution de la police fédérale, quelque peu adaptée par le SPC.

En ce qui concerne la disponibilité des avocats, il semble qu'il y ait eu quelques difficultés pour trouver un nombre suffisant d'avocats.

Hormis quelques petits incidents isolés, l'application web fonctionne bien même si elle devra être affinée en tenant compte des problèmes soulevés ci-dessous :

- application web non disponible momentanément mais contact avec le numéro d'urgence efficace ;
- lorsqu'un choix d'avocat spécifique est fait, il est rare que ce soit cet avocat qui se déplace ;
- avocat qui doit intervenir pour deux suspects différents mais dans un même dossier ;
- la pick-list du champ « zone de police » ne permet pas de choisir une unité fédérale ;
- pas d'obligation pour l'avocat de contacter au préalable le service de police alors que cela pourrait être judicieux pour des raisons d'organisation pratique de l'assistance.

3) L'assistance de l'avocat lors de la concertation confidentielle préalable et lors de l'audition

L'infrastructure nécessaire à l'assistance de l'avocat constitue, selon la police fédérale, le gros point noir de leur évaluation. En quatre mois et avec des moyens budgétaires limités, il n'a pas été possible d'assurer une infrastructure idéale (sécurité et confidentialité) au sein de chaque unité (voir supra la partie « implementatie-initiatieven »).

Les infrastructures sont donc très variables d'un arrondissement à l'autre, en fonction des budgets disponibles, de la configuration des bâtiments, de la disponibilité de locaux existants et des accords entre les différents partenaires (police, parquet, barreau). Dans certains cas, il a fallu faire preuve de créativité pour assurer le démarrage de la procédure « Salduz ». A long terme, il faudra continuer à veiller à l'amélioration des infrastructures.

Néanmoins, d'une manière générale, les locaux adaptés (via meeting-boxes ou aménagements limités) garantissent la confidentialité et la sécurité des deux parties en présence. Lorsque la sécurité ne peut être assurée via une vitre séparant l'avocat du suspect, ce dernier reste majoritairement menotté (malgré les réticences des avocats).

Les avocats se soumettent, à de rares exceptions près, sans réticence aux mesures de sécurité établies. Il faut souligner aussi à ce sujet que la police fédérale a pris l'initiative, avant l'entrée en vigueur de la loi, d'entrer en contact avec les barreaux pour discuter et ensuite développer un guide pratique reprenant notamment les mesures de sécurité nécessaires pour la concertation préalable confidentielle et pour l'assistance de l'avocat pendant l'audition. Cette initiative a sans doute permis une meilleure compréhension de part et d'autre des exigences quant à ces mesures de sécurité.

De plus, pour les unités qui ont déjà expérimenté cette assistance de l'avocat au cours de l'audition, il semble qu'il n'y ait eu que de rares incidents. Lorsque des incidents apparaissaient, ils ont été rapidement réglés en bonne intelligence de part et d'autre. Ceux-ci sont, notamment :

- interventions de l'avocat durant l'audition ;
- lors d'une reconstitution, l'avocat s'adresse directement au médecin légiste pour lui poser des questions et tenter d'obtenir des informations.

4) L'information et la formation des services de police

Des formations théoriques ont été dispensées très rapidement (voir supra la partie 'implementatie-initiatieven'). Ainsi, la police fédérale (et locale aussi) a pu assurer un démarrage de cette loi dans les meilleures conditions d'information.

Cependant, cette information générale donnée à tous les policiers n'est pas suffisante et reste principalement théorique. En effet, avant l'entrée en vigueur de la loi, il était difficile de

répondre à toutes les questions pratiques qui allaient immanquablement se poser et d'assurer une formation pratique en étroite adéquation avec la pratique de la loi sur le terrain. Cette formation plus pratique et approfondie est en cours d'élaboration et tiendra compte de l'ensemble des points déjà éclaircis par le Collègue des Procureurs généraux via un système de FAQ.

La police intégrée (fédérale et locale) a, dans cette optique d'amélioration de l'information, rapidement mis en place une adresse mail spécifique pour des questions et un site sur l'Intranet spécifiquement dédié à la problématique Salduz sur lequel sont repris les FAQ, les loi/AR/COL/directives spécifiques en la matière ainsi que la présentation power point destinée à la formation (voir supra la partie 'implementatie-initiatieven').

Ces deux outils sont fort sollicités, ce qui démontre la nécessité de préciser et d'améliorer la loi « Salduz » et les directives y relatives en collaboration avec les acteurs de terrain.

5) Les applications informatiques (ISLP et FEEDIS)

Malgré quelques problèmes dans les termes utilisés, dans les traductions ou l'incomplétude de ces modèles (face aux cas particuliers non prévus), les modèles sont appréciés et utilisés dans la majorité des cas. Ils ne sont, bien entendu, pas parfaits car ont été développés uniquement sur base de l'application de la loi qui n'était, à ce moment, que théorique.

Sur les conseils de Monsieur le Procureur général Liégeois (président du Denktank Salduz), toutes les remarques relatives à ces modèles sont collectées et seront ensuite discutées afin de permettre l'amélioration de ces modèles. Il est clair que tout ne pouvait être prévu dans ces modèles et que la pratique de terrain permettra d'en encore les améliorer.

6) L'impact sur le travail des services de police

A l'heure actuelle et vu le peu d'auditions de suspects catégorie IV, les unités ne relèvent pas de gros problèmes d'organisation en matière de personnel. Cependant, nous n'avons pas encore été confrontés à de grosses opérations nécessitant de nombreuses arrestations/auditions simultanées et nous manquons de recul pour estimer cet impact.

De plus, la mise en œuvre de cette loi démontre déjà une augmentation des tâches à accomplir en vue d'une audition et un allongement des délais de prise en charge d'un suspect. Cette augmentation des tâches concerne notamment : l'accueil des avocats, les mesures de sécurité à leur égard, l'accompagnement de ceux-ci dans les bâtiments, la surveillance du suspect en l'attente de l'arrivée de l'avocat, l'encodage dans l'application web, la rédaction plus détaillée du PV, les délais d'attente de l'avocat, ...

7) La collaboration avec les autres acteurs

Dans l'ensemble, il y a une bonne collaboration des acteurs. Dans certains arrondissements, cette collaboration est plus étroite que dans d'autres. La pratique limitée de l'application de la loi « Salduz » démontre la bonne volonté de toutes les parties pour respecter au mieux les dispositions légales nouvelles.

Certaines difficultés ont toutefois été relevées, notamment :

- certaines libertés que prennent les juges d'instruction avec la loi (élargissement de son champ d'application) ;
- certains avocats récalcitrants aux mesures de sécurité, avocats qui ne s'en tiennent pas à la tâche qui leur est attribuée par la loi ou qui divulguent certaines informations à un autre suspect;
- directives particulières données par certaines autorités (concernant l'usage de l'application web ou les compétences des différentes unités de police).

8) L'assistance des interprètes

Le problème des interprètes n'est pas nouveau. Il a déjà été maintes fois dénoncé par les acteurs de la justice et devra être rapidement réglé. Dans certains dossiers, Salduz ou pas, il est extrêmement compliqué d'avoir un interprète dans certaines langues peu courantes ou de disposer de plusieurs interprètes en même temps pour certaines langues, et cela dans le délai de privation de liberté très court de 24 heures. Les listes des interprètes-jurés doivent aussi être remises à jour de manière urgente.

Par ailleurs, dans les cas déjà expérimentés « Salduz » avec interprète, il faut souligner que la recommandation faite par la COL 8/2011 (un même interprète pour la concertation et l'assistance) est parfois difficilement vécue par les interprètes (problèmes de conscience en cas d'interprétation dans ces deux situations fort différentes).

Ainsi, il y aura lieu de revoir la problématique bien connue de la disponibilité des interprètes à la lumière des nouvelles difficultés soulevées par la procédure « Salduz », et cela lorsque nous aurons plus de recul via une pratique plus large. Il faudra aussi veiller à assurer un nombre suffisant d'interprètes dans toutes les langues, notamment lors d'opérations d'importance où plusieurs suspects seront arrêtés en même temps et devront être assistés par un interprète chacun.

3.3.1.2. Lokale politie⁵⁹

1) Verloop van de inwerkingtreding van de Salduz wet

De Vaste Commissie van de Lokale Politie (VCLP) heeft alle 195 politiezones bevestigd en ontving 78 antwoorden (van 5 zones uit de Brusselse regio, 53 uit de Vlaamse en 20 uit de Waalse). De meerderheid van de bevestigde politiezones (zie tabel) gaf aan dat de inwerkingtreding van de wet vlot verlopen is.

	Vlaams	Waals	Brussels	Totaal
<i>Ja vlot</i>	41	14	3	58
<i>Neen</i>	11	6	2	19
<i>Geen uitspraak</i>	1			1

Indien het antwoord negatief was, bleek dit te maken hebben met geen of een gebrek aan opleiding (7 zones), incidenten met een advocaat (1 zone) of met andere redenen (11 zones). De andere redenen hebben meestal te maken met het tijdsaspect (korte termijn inwerkingtreding van de wet, richtlijnen te laat...) doch ook met ISLP. In één geval (Brussel) had dit te maken met het gegeven dat er te weinig advocaten beschikbaar zijn van de Franstalige balie.

2) Permanentiedienst van de bealie en webapplicatie

Inzake de beschikbaarheid van advocaten is in bepaalde gevallen gemeld dat er een tekort is aan advocaten, met name te Brussel.

Wat betreft de webapplicatie geven de zones over het algemeen aan dat deze steeds beschikbaar is. Wel was er in één gerechtelijk arrondissement door het parket geen gebruik toegestaan in de bevestigde periode van deze webapplicatie. Slechts in 3 gevallen was deze niet steeds beschikbaar geweest.

⁵⁹ Deze tekst is de bijdrage van de Vaste Commissie van de Lokale Politie, enigszins aangepast door de DSB.

Om de gebruiksvriendelijkheid na te gaan werd gevraagd naar de gemiddelde duur voor het invullen van de webapplicatie, die voor de grote meerderheid relatief kort bleek te zijn (minder dan 3 minuten (12), tussen 3-5 minuten (39) en meer dan 5 minuten (13)). Ook is gevraagd of men het idee heeft dat alle mogelijkheden van de webapplicatie gekend zijn (37 antwoorden positief, 31 negatief). Tevens is nagegaan of de vooraf ingevulde informatie van het korps correct bleek te zijn, dit was positief in 47 zones of op enkele details na (10) en in 8 zones negatief. Verder blijkt dat het uniek referentienummer dat de identificatie van de advocaat toelaat via telefoon, in 51 zones wel werd gevraagd en in 12 zones niet.

Tenslotte is ook een algemene appreciatie gevraagd van de webapplicatie, met als resultaat : 9 zeer goed, 42 goed en in 11 gevallen waren er opmerkingen of verbetervoorstellen:

- In een bepaald geval was er tijdsverlies omdat de opgeroepen advocaat zich blijkbaar niet wou verplaatsen naar een ander parket. Een tweede diende te worden opgeroepen met het nodige tijdsverlies tot gevolg.
- In een ander geval waren er problemen voor de bereikbaarheid van advocaten in Bergen en diende er zelfs een advocaat van Brussel te komen.
- Enige onduidelijkheid bestaat in een zone waar ook een lokaal permanentiesysteem is voorzien (wat met onderlinge info met nationale).
- Een zone stelde de vraag wat er zou gebeuren als bij een onderzoeksrechter een dossier niet afgesloten zou worden.
- Een zone merkte op dat advocaten van cliënten wisselen zonder de permanentie te verwittigen.
- De rubriek incidenten zou bij te veel tekst problemen genereren op het PDF-rapport.
- Bij de overweging tot afstand geeft een zone aan dat bij dergelijk telefonisch onderhoud met een advocaat, er hier sprake is van beïnvloeding van een rechtstreeks belanghebbende.
- Een zone merkt op dat werkwijze niet altijd gekend is bij de advocaten (in een bepaald geval zat men te wachten op telefoontje van de advocaat).
- De vraag stelt zich of ouders kunnen afstand doen van een advocaat, indien ze geen advocaat wensen voor hun minderjarig kind.
- De uitbreiding van het gebruik van de webapplicatie werd in bepaalde gevallen voor categorie III gevraagd (bv. minderjarigen).

3) Bijstand van de advocaat tijdens het voorafgaand vertrouwelijk overleg en het verhoor

Wat betreft het vertrouwelijk overleg werd door 58 zones aangegeven dat ze hiervoor over een lokaal beschikken. Bij 20 zones is dit niet het geval, maar werd een dergelijk lokaal vaak wel aangekondigd. Andere problemen waren dat er geen vertrouwelijk karakter kon worden gewaarborgd in het voorziene lokaal of er een gevaarlijke situatie was.

De mogelijkheid bestaat dat een vertrouwelijk overleg zou doorgaan via telefoon, hiervoor is een specifiek toestel zonder opname van het gesprek en in een afzonderlijk lokaal aangewezen. Hier gaven 9 zones aan niet (of soms nog niet) over dergelijk toestel te beschikken (2 spraken zich niet uit).

Er werd tevens navraag gedaan of er een specifiek verhoorlokaal werd ingericht (sommige zones hebben hier niet op geantwoord of dit was onduidelijk). Een meerderheid van de respondenten (48) heeft weliswaar aangegeven dat een specifiek lokaal werd voorzien. Een minderheid (27) beschikt nog niet over dergelijk lokaal, om allerlei redenen (1 wees op budgettaire redenen).

Verder was voorafgaandelijk aan de inwerkingtreding van de wet heel wat ongerustheid over het verloop van de bijstand. Dit blijkt in realiteit wel mee te vallen. Op de vraag of zich incidenten hadden voorgedaan, gaven 47 zones aan dat er geen noemenswaardige incidenten waren, in 17 gevallen was er zelfs sprake van een constructieve houding van de advocatuur. In 6 gevallen was er wel sprake van incidenten (die eerder punctueel van aard

lijken te zijn), met name inzake: GSM-gebruik – weigeren van afgifte (1), een tussenkomst van de advocaat (1)⁶⁰, het beroepsgeheim (1), het verzoek om het formulier rechtsbijstand in te vullen (2), het verzoek tot directe inzage in het dossier (3) en het weigeren van controle (1).

Uit diverse reacties zou wel blijken dat zich een nieuwe verhoorsituatie aanbiedt (de verdachte kan sneller een verhaal verzinnen, het toenemend gebruik van het zwijgrecht, het einde van een soort psychologisch voordeel,...).

4) Informatie en opleiding van de politiediensten

Voor wat betreft kennis van de wet en de omzendbrieven van het College van Procureurs-generaal zijn er geen noemenswaardige problemen, tenzij dat deze niet altijd duidelijk worden geacht. Punctueel werd verder nagegaan of de COL inzake minderjarigen (COL 12/2011) gekend is: enkel één zone gaf aan deze niet te kennen.

Voor de vorming was er ook een – iets minder uitgesproken - meerderheid (64) die aangaf dat men voldoende vorming kreeg of dat men als beleidsverantwoordelijke voldoende vorming kon organiseren. Bij negatieve antwoorden was dit in een meerderheid van de gevallen wegens geen tijd (9) of te ingewikkeld (4), één respondent gaf aan dat de lesgever niet genoeg op de hoogte was; en één respondent wees op te weinig beschikbare opleidingen op het niveau van train the trainer (zie onderdeel 'implementatie-initiatieven'). Er werd nog gepleit voor verdere vorming.

5) Modeldocumenten

Omtrent de Salduz modeldocumenten is er ook navraag gedaan (zie onderdeel 'implementatie-initiatieven'). Deze dienden op vrij korte tijd te worden opgesteld en zijn nog verre van volledig. In 27 zones werden er geen wijzigingen uitgevoerd aan de (nationale) documenten (van ISLP 3.1), terwijl 43 zones aangaven dat ze zelf documenten hebben samengesteld en vervangen.

De opmerkingen inzake de modeldocumenten zullen verder worden doorgestuurd aan de subcommissie ICT van de VCLP en intern worden bekeken. Er werd o.a. opgemerkt dat er geen voorzieningen/richtlijnen zijn omtrent de regeling van verhoren in faciliteitengemeenten en er werd gevraagd naar de beschikbaarheid van een lijst van feiten waarop minder dan één jaar gevangenisstraf staat.⁶¹

6) Impact op het werk van de politiediensten

Op de vraag of er steeds voldoende personeel aanwezig was voor het uitvoeren van de taken antwoordde een meerderheid positief. Dit was mogelijk door samenwerking (7), de oproepbaarheid van personeel of de inzet van oproepbare van OGP of OBP (37), of om andere redenen (32 - voornamelijk of deels omdat er nog maar weinig verhoren in categorie IV zijn afgenomen (30)).

Op de vraag of de opstartfase ten koste ging van andere activiteiten waren de meningen verdeeld. In 21 van de gevallen was dit negatief zonder opgave van reden, in 22 gevallen was dit omdat er nog geen categorie IV verhoren waren. Er waren wel korpsen die hebben aangegeven dat het ging ten koste van andere activiteiten (30), meer bepaald: recuperatie

⁶⁰ De advocaat kwam tussen omdat het verhoor iets ander opleverde dan wat tijdens het vertrouwelijk overleg was aan bod gekomen.

⁶¹ Andere opmerkingen betreffen: het verzoek om een duidelijker beslissingsschema op te stellen, het feit dat de vermelding "Waarvan akte" niet meer kan worden geplaatst op het einde van een verhoor roept vragen op, idem voor de vermelding van toevoeging van documenten die nu niet meer op het verhoorblad staat, de clause slachtofferbejegening komt niet meer voor in Categorie I volgens een bepaalde zone, en de FAQ zouden nog vlotter bereikbaar moeten zijn. Tevens is de vraag gesteld naar Engelstalige verhoorbladen, type-PV's (verkeer) en afstandverklaringen in andere talen. Een zone stelt tenslotte voor om de webapplicatie in ISLP te verwerken (om dubbele vattingen te voorkomen).

van overuren (15), inzet voorzien personeel wijk, patrouille (14), inzet personeel verkeerscontrole (4) en andere (1).

7) Samenwerking met andere actoren

De VCLP heeft hier enkel expliciet gevraagd naar de samenwerking met de advocatuur. Over het algemeen werd deze positief beoordeeld (63), doch er waren wel onthoudingen (wat vooral te maken heeft ingevolge de korte periode van de bevraging). Slechts 2 zones gaven echt aan dat de samenwerking slecht was (toegeschreven aan zwijgrecht (1) en incidenten (1)).

Soms werd ook zelf het bestaan gemeld van een werkgroep met het parket of intern binnen het korps.

Er zijn tenslotte nog opmerkingen gemaakt over de belasting van het opvragen van cijfers door verschillende autoriteiten (voor de COL 8/2011, intern voor het parket, de DSB,....).

8) Bijstand van de tolken

Wegens de korte periode of wegens tolken nog niet nodig te hebben gehad, gaven verschillende zones aan dat de bijstand van de tolken nog niet kon worden beoordeeld.

Op de vraag of er problemen waren om een tolk te vinden was een meerderheid van mening dat dit dezelfde situatie was als voor de inwerkingtreding van de Salduz wet (32). Slechts in 3 gevallen was dit problematisch ingevolge toepassing van de wet. Er was toch ook een belangrijk aantal die van mening dat er geen problemen waren (18). Op de vraag of de tolken tijdig ter plaatse geraakte was dit volgens 14 zones een probleem. Oorzaak was de verre verplaatsing (5) en/of het feit dat de tolk zich niet direct kon vrijmaken (11).

Slecht in één geval werd een incident met een tolk gemeld, een advocaat had aangegeven dat er geen exacte vertaling gebeurde van de vragen en antwoorden. Een zone gaf hier ook nog een incident aan met een advocaat, deze zou tweetalig zijn maar vroeg bij het vertrouwelijk overleg toch nog een tolk.

3.3.2. Openbaar ministerie

Les 27 procureurs du Roi ont envoyé des informations. Le procureur du Roi de Mons a transmis ses directives mais n'a pas répondu au questionnaire. Ainsi, nous avons analysé pour cette partie les réponses de 26 arrondissements : Anvers, Arlon, Audenarde, Bruges, Bruxelles, Charleroi, Courtrai, Dinant, Eupen, Furnes, Gand, Hasselt, Huy, Liège, Louvain, Malines, Marche-en-Famenne, Namur, Neufchâteau, Nivelles, Termonde, Tongres, Tournai, Turnhout, Ypres et Verviers. En outre, deux auditorats du travail ont répondu, Bruges et Audenarde.

1) Le déroulement de l'entrée en vigueur de la loi Salduz

Même s'il est prématuré de se prononcer sur l'application de la loi Salduz, la majorité des procureurs du Roi (25) qui ont répondu à notre questionnaire considère que l'entrée en vigueur de la loi relative à l'assistance d'un avocat s'est, de manière générale, bien déroulée au sein de leur arrondissement judiciaire et ce, dans les trois régions du pays. Le procureur du Roi de Courtrai mentionne même que la procédure Salduz fut déjà appliquée au sein de son arrondissement judiciaire dans le courant de l'année 2011 ce qui a eu pour conséquence,

le 1/01/2012, que les services de police de son arrondissement judiciaire étaient déjà habitués au nouveau système mis en place.

Certains procureurs du Roi (9) précisent que ce bon déroulement est dû à la bonne préparation au préalable et à la formation adéquate des magistrats et du personnel policier ou à la mise en place d'un système de concertation entre les différents acteurs (barreau, police et magistrats) préalable à l'entrée en vigueur de la loi. D'autres procureurs du Roi (7) évoquent également la disponibilité du parquet vis-à-vis des services de police, notamment via la mise en place de permanences ou la désignation d'un magistrat de référence « Salduz » de telle sorte que ceux-ci ont pu poser toutes leurs questions.

Certains procureurs du Roi (2) rajoutent tout de même que la loi doit encore faire ses maladies de jeunesse et que les policiers doivent adopter de nouveaux réflexes professionnels. Les procureurs du Roi de Bruxelles et d'Anvers mentionnent comme problème le manque d'avocats inscrits à la permanence du barreau (voir infra).

En ce qui concerne les auditorats du travail, ceux-ci mentionnent également que l'entrée en vigueur de la loi Salduz s'est correctement déroulée mais qu'il reste encore certaines questions à résoudre (voir infra).

2) L'assistance de l'avocat lors de la concertation confidentielle préalable et lors de l'audition

En ce qui concerne la disponibilité des avocats, seuls les procureurs du Roi de Bruxelles et d'Anvers l'évoquent. A Bruxelles, il y a un manque d'avocats francophones inscrits à la permanence du barreau ne permettant pas la désignation d'un avocat dans chaque dossier de catégorie IV. En effet, il semble qu'il n'y ait pas d'obligation pour les avocats stagiaires du barreau francophone de Bruxelles de s'inscrire à cette permanence. Au début du mois de janvier, seuls deux ou trois avocats francophones s'y étaient inscrits, ce qui est, au vu du nombre de dossiers traités par les services de police bruxellois, trop peu. Afin de résoudre de manière provisoire cette difficulté, il semble qu'il ait été fait appel aux avocats stagiaires francophones de certains barreaux de Wallonie, entre autre, les barreaux de Verviers et d'Arlon, mais que ceux-ci ont refusé de se déplacer jusqu'à Bruxelles. Le parquet de Bruxelles rajoute que lorsqu'il n'a pas d'avocat disponible pour assister le suspect, cela est acté dans le procès-verbal. Le parquet de Bruxelles signale également que la collaboration avec le barreau flamand de Bruxelles se déroule très bien⁶².

Concernant l'identification de l'avocat, les procureurs du Roi n'ont mentionné aucun incident. Le procureur du Roi de Louvain signale tout de même que dans le cadre des dossiers de catégorie III, le contrôle de l'identification de l'avocat peut poser problème parce que les services de police la contrôlent à l'aide de la liste des avocats du barreau dont ils dépendent. Rien n'est prévu lorsque l'avocat provient d'un autre barreau⁶³.

Concernant la concertation confidentielle préalable, l'ensemble des procureurs du Roi qui ont répondu à cette question (20) n'ont pas été avertis d'incidents concernant la sécurité de l'avocat ou tout autre élément. Il semble que celle-ci se soit déroulée jusqu'à présent sans problèmes particuliers. Le procureur du Roi de Louvain a tout de même signalé un problème concernant un local où le suspect et l'avocat devaient parler fort car l'espace prévu pour parler dans la vitre n'était pas suffisant. Par conséquent, les conversations confidentielles pouvaient être audibles de l'extérieur⁶⁴.

En ce qui concerne l'assistance de l'avocat lors de l'audition, la majorité des procureurs du Roi qui ont répondu à cette question (14) affirment que celle-ci se déroule jusqu'à présent

---

⁶² Information recueillie lors d'une réunion entre le parquet général et le Parquet de Bruxelles du 31/01/2012.

⁶³ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Louvain du 26/01/2012.

⁶⁴ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Louvain du 26/01/2012.

sans difficultés particulières et que les avocats semblent respecter les limites imposées par la loi.

Seuls les procureurs du Roi d'Anvers, de Courtrai, de Tongres, de Verviers, de Huy, de Namur et de Termonde signalent quelques petits incidents isolés. Le procureur d'Anvers a par exemple, été informé d'un dossier où l'avocat a refusé, lors de l'audition, de s'asseoir à l'endroit prévu par la police. Le procureur du Roi de Tongres a, quant à lui, été averti d'un cas où le personnel policier et l'avocat n'ont pas rentré les mêmes données dans l'application web du barreau, ce qui a engendré quelques difficultés par la suite. Le procureur du Roi de Verviers mentionne un cas où l'avocat a exigé d'avoir accès au dossier, ce qui lui a été refusé. Cela s'est déjà également produit à Nivelles où certains avocats exigent que le refus soit acté dans le procès-verba⁶⁵. A Huy et Termonde, les procureurs du Roi ont été mis au courant de quelques dossiers dans lesquels l'avocat a manifesté sa volonté d'assister le suspect lors de l'audition alors que ce dernier n'avait pas été privé de liberté. Cela leur a également été refusé. Le procureur du Roi de Courtrai a également eu vent de cas où le même avocat assiste plusieurs suspects dans le même dossier, ce qui est selon lui, contraire à la déontologie et d'un cas où il y a un soupçon d'échange d'informations entre avocats dans un même dossier car ceux-ci, en raison d'un problème d'infrastructure, avaient été placés dans la même salle d'attente lors des interruptions des auditions. Le procureur du Roi de Namur évoque un dossier où l'avocat a demandé de biffer du PV un passage de la déclaration du suspect, ce qui lui a également été refusé. Le parquet de Nivelles mentionne tout de même qu'un certain nombre d'avocats posent des questions lors de l'audition⁶⁶. Le parquet a envoyé un courrier au Bâtonnier afin le signaler.

Les procureurs du Roi de Marche-en-Famenne et de Courtrai trouvent dommage que le barreau n'organise pas de permanences pour les suspects non privés de leur liberté or, dans certains dossiers, ils trouvent nécessaire que l'audition ait lieu immédiatement. C'est notamment le cas de dossiers impliquant des complices ou co-auteurs dont l'audition est essentielle pour le dossier du suspect principal. Le report de l'audition pour permettre au suspect de consulter un avocat est parfois inopportun et préjudiciable à l'enquête.⁶⁷

Enfin, les auditorats du travail d'Audenarde et de Bruges n'ont pas eu vent d'incidents particuliers lors de la concertation ou de l'audition. Ce dernier précise que les privations de liberté permettant la concertation sont relativement rares en ce qui concerne les infractions à la législation sociale (sauf cas d'infraction mixte). Il rajoute que l'objectif de l'auditorat est de toute façon d'éviter au maximum les confrontations avec les avocats, soit par la signature d'un document de renonciation à l'assistance d'un avocat, soit via l'audition par convocation.

3) L'information et la formation des magistrats du parquet

La majorité des procureurs du Roi (15) qui nous ont fourni des informations à ce sujet estiment les membres du parquet suffisamment informés et/ou formés au sujet de la législation mais également au sujet des différentes circulaires du Collège des Procureurs généraux. Seul le procureur du Roi de Furnes pense le contraire.

Afin d'informer correctement les membres du parquet, la majorité des procureurs du Roi (14 magistrats) évoquent l'organisation de formations internes au parquet (parfois en commun avec les services de police).

Certains d'entre eux signalent également la mise en place de diverses initiatives permettant d'informer et de former au mieux les membres de leur parquet respectif telles que la rédaction de directives ou de notes internes (7), la réalisation de FAQ (3), la transmission de

---

⁶⁵ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Nivelles du 26/01/2012.

⁶⁶ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Nivelles du 26/01/2012.

⁶⁷ Lorsque le procureur du Roi Marche-en-Famenne sera confronté à une telle problématique, ce dernier envisage de faire entendre le co-auteur qui ne renonce pas à la concertation confidentielle préalable immédiatement en qualité de témoin puis ultérieurement, après l'envoi d'une convocation, au titre de suspect.

certaines articles scientifiques sur le sujet (1), l'organisation de réunions internes sur le sujet (6), la disponibilité des documents nécessaires, entre autre, sur l'intranet du parquet (5), l'échange par mail de cas pratiques via le magistrat de référence Salduz (1), la participation des magistrats à certaines journées d'étude organisées par les différents barreaux ou par le parquet général (2) ou encore la rédaction d'un guide pratique (1).

Le procureur du Roi de Louvain signale que les questions juridiques ou pratiques au sujet de la procédure Salduz qui se posent au sein de son arrondissement judiciaire seront recueillies et traitées par un groupe de travail qui tentera d'apporter une réponse qui sera partagée via une newsletter. Les procureurs du Roi de Bruges et de Termonde rajoutent que toutes les questions des magistrats restées sans réponses seront transmises aux parquets généraux.

Signalons, également, que les procureurs du Roi de Bruges, de Huy, de Namur, de Verviers, de Termonde mentionnent qu'un magistrat de référence « Salduz » a été désigné au sein de leur parquet respectif et que celui-ci s'est investi dans la formation et l'information des magistrats du parquet et/ou des services de police. Au sein de l'arrondissement judiciaire de Bruges, par exemple, les services de police ont pu répertorier leurs questions et les adresser au magistrat de référence Salduz afin que celui-ci y apporte une réponse. A Verviers, comme nous l'avons évoqué ci-dessus, le magistrat de référence s'est chargé de récolter par mail l'ensemble des cas pratiques auxquels les autres magistrats du parquet ont été confrontés et de les diffuser. Enfin, à Termonde, une table-ronde a été mise en place préalablement à l'entrée en vigueur de la loi au cours de laquelle tous les magistrats présents ont pu poser leurs questions au magistrat de référence. Les Procureurs du Roi de Tongres, Gand et d'Audenarde évoquent, quant à eux, la création de « permanences Salduz » auxquelles les acteurs concernés par la procédure Salduz peuvent s'adresser en cas de question.

Enfin, certains procureurs du Roi (3) mentionnent que l'application de la loi Salduz fut déjà discutée et/ou évaluée lors de réunions qui se sont tenues dans le courant du mois de janvier.

En ce qui concerne les deux auditorats du travail, ceux-ci estiment également que les magistrats de l'auditorat et les stagiaires judiciaires ont été suffisamment informés et formés. L'auditorat de Bruges évoque la mise en place de concertations avec le parquet de Bruges préalables à l'entrée en vigueur de la loi ou encore la rédaction de notes (note de l'auditorat et circulaire du service d'inspection sociale et d'enquêtes) destinées aux services d'inspection sociale.

4) Respect des circulaires et des directives par les services de police

La majorité des procureurs du Roi (17) qui nous ont transmis de l'information à ce sujet estiment que les services de police appliquent correctement les circulaires ainsi que les directives au sujet de la procédure Salduz. En ce qui concerne l'arrondissement judiciaire de Bruxelles, le procureur du Roi considère qu'il est trop tôt pour se prononcer sur cette question. Certains procureurs du Roi (5) précisent que cette correcte application de la circulaire et des directives est due à la bonne formation et l'information que les services de police ont reçues au sujet de la procédure Salduz.

Les procureurs du Roi de Louvain et Huy signalent que la situation sera évaluée régulièrement, comme par exemple, lors d'une réunion de débriefing qui sera organisée prochainement par le parquet de Huy.

Les procureurs du Roi d'Anvers, de Gand, de Nivelles, de Courtrai et de Neufchâteau signalent également une série de problèmes pratiques qui ne trouvent aucune réponse dans la loi ou la circulaire et sur lesquels il est nécessaire de se pencher. Cela concerne en particulier les cas suivants : audition dans un combi de police, audition en matière de circulation de la route, audition de mineurs détenus dans un centre fermé, audition de

majeurs emprisonnés⁶⁸ (faut-il les considérer comme suspects de catégorie III ou IV ?), audition pour des faits commis et constatés par une zone de police sur le territoire d'un autre arrondissement judiciaire. D'autres problèmes concernent le délai entre la convocation et l'audition, la motivation de la convocation lorsqu'il y a un risque de collusion, de déperdition des preuves ou de pression sur le plaignant et le signalement si le suspect ne se présente pas à l'audition suite à une convocation⁶⁹ (faut-il encore signaler le droit à la concertation préalable pour une première audition ?).

Le procureur du Roi d'Anvers a d'ailleurs pris l'initiative de mettre un place un groupe de travail afin d'apporter une solution pratique à certaines de ces questions. Ce dernier a également rédigé une circulaire spécifique pour l'audition des mineurs (d'après la circulaire de référence établie pour les majeurs, voir supra)⁷⁰. Le procureur du Roi de Louvain envisage de développer des processus de travail pour les violences intrafamiliales et les vols dans les magasins⁷¹. Le parquet de Bruxelles précise également qu'une adresse mail spécifique a été créée à laquelle les services de police bruxellois peuvent transmettre leurs questions. Un groupe de travail au sein du parquet va proposer des réponses uniformes sous forme de FAQ⁷².

En ce qui concerne les deux auditorats du travail, celui de Bruges est incapable de se prononcer sur le respect des circulaires par les services de police alors que celui d'Audenarde confirme la bonne application des documents légaux par les services de police. L'auditorat du travail de Bruges rajoute que les services d'inspection sociale ou les services de police posent tout de même encore beaucoup de questions sur l'applicabilité de la loi Salduz aux infractions du Code pénal social, sur la notion de première d'audition (et le fait de ne pas considérer des informations fournies spontanément par l'employeur comme une audition) ou sur l'utilisation de certaines formules par les services d'inspection sociale dans les convocations.

5) Collaboration avec les autres acteurs

Globalement, la collaboration avec les autres acteurs concernés par la procédure Salduz semble se dérouler au mieux. Les procureurs du Roi qualifient cette collaboration de bonne (3), correcte (1), régulière (1) ou encore respectueuse (1).

Divers réunions de travail, groupes de travail ou concertations impliquant les différents acteurs concernés par la procédure Salduz à savoir le parquet, les services de police, le barreau, les juges d'instruction,... se sont mis en place au sein des arrondissements judiciaires (7) préalablement à l'entrée en vigueur de la loi et suivront par après le déroulement de la procédure.

En ce qui concerne plus particulièrement les services de police, les procureurs du Roi ont évoqué, à plusieurs reprises, la collaboration entre le parquet et les services de police, notamment par l'organisation de formations communes au sujet de la loi Salduz à laquelle les services de police et certains magistrats ont participé. Certains procureurs du Roi (6) ont également évoqué la disponibilité des magistrats du parquet à l'égard des services de police si ceux-ci rencontrent certaines difficultés ou se posent certaines questions.

En ce qui concerne leurs relations avec le barreau, seuls cinq magistrats ont abordé celles-ci. Le procureur du Roi de Nivelles évoque sa grande disponibilité. Le procureur du Roi de Bruxelles affirme entretenir un contact régulier avec le barreau. Les parquets de Tongres, de

---

⁶⁸ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Nivelles du 26/01/2012.

⁶⁹ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Nivelles du 26/01/2012.

⁷⁰ Information recueillie lors du comité de pilotage du 27/01/2012.

⁷¹ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Louvain du 26/01/2012.

⁷² Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Bruxelles du 31/01/2012.

Hasselt, de Charleroi et de Bruges mentionnent que certains accords ont été conclus entre le parquet et le barreau. Le barreau de Huy a aussi, sur l'initiative du parquet, rencontré les différentes zones de police de l'arrondissement judiciaire.

Certains procureurs du Roi (2) nous informent également que certains services extérieurs se montrent très intéressés par cette nouvelle loi. Diverses présentations de la législation Salduz furent organisées à l'attention de divers services tels que les services d'inspection sociale de Malines, les services des douanes d'Anvers, ou encore des services d'inspection actifs en matière de défense de l'environnement.

Tandis que l'auditorat du travail d'Audenarde mentionne une collaboration avec les autres acteurs qui se déroule sans problème, l'auditorat de Bruges s'inquiète du manque de préparation des services d'inspection sociale qui devront modifier leur façon de travailler. En effet, ces derniers avaient pris l'habitude de convoquer systématiquement l'avocat pour l'audition du suspect, ce qui, selon l'auditorat est incompatible avec la loi Salduz.

6) L'assistance des interprètes

La majorité des procureurs du Roi (17) qui ont répondu à cette question n'ont pas été avertis de grandes difficultés pour trouver un interprète dans les délais impartis.

Seuls les procureurs du Roi de Bruxelles, Neufchâteau, Bruges, Gand et Courtrai évoquent certaines difficultés pour trouver un interprète disponible, notamment la nuit ou pour une langue particulière. Avec son collègue de Bruges, le procureur du Roi de Bruxelles dénonce également la durée de leur intervention qui s'est considérablement allongée, ce qui peut poser problème lorsqu'il n'y a qu'un interprète disponible pour plusieurs dossiers et que le délai de 24 heures court. Le procureur du Roi de Nivelles signale, quant à lui, le retard des interprètes et le fait que le barreau de Nivelles, contrairement à d'autres barreaux, refuse que le même interprète assiste le suspect au cours de la concertation et de l'audition. Lorsqu'un même interprète est utilisé pour la concertation et l'audition, les avocats de ce barreau demandent à ce que cela soit acté dans le procès-verbal d'audition⁷³.

En ce qui concerne la situation particulière de l'arrondissement judiciaire de Neufchâteau qui compte deux centres pour réfugiés, le procureur du Roi évoque les difficultés pour les services de police de parfois trouver un interprète pour une langue particulière.

Le procureur du Roi de Louvain ajoute qu'il y a un besoin de contrôle de qualité. En vue de cela, il a l'intention de questionner d'une part les interprètes pour vérifier si leur liste des interprètes est à jour et d'autre part, les services de police afin de recueillir leur avis sur l'efficacité et la fiabilité des interprètes. Le procureur du Roi plaide pour la création d'une liste nationale des interprètes.⁷⁴

Les deux auditorats du travail, quant à eux, n'ont été informés d'aucune difficulté rencontrée lors de l'assistance des interprètes.

3.3.3. Onderzoeksrechters

A ce jour, 8 juges d'instruction ont répondu à nos questions : 4 juges d'instruction flamands (de Gand, Turnhout, Bruges et Audenarde) et 4 juges d'instruction bruxellois. Nous n'avons pas reçu de réponses de la part des juges d'instruction wallons. Il faut cependant préciser

---

⁷³ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Nivelles du 26/01/2012.

⁷⁴ Information recueillie lors d'une réunion entre le Procureur général de Bruxelles et le Parquet de Louvain du 26/01/2012.

que tous les juges d'instruction n'ont pas encore été de garde et n'ont donc pas eu la possibilité d'appliquer la procédure Salduz. Cela et la courte période pour réagir ont joué un rôle dans le faible taux de réponses. Les réponses ne sont donc pas représentatives de l'opinion de l'ensemble des juges d'instruction mais peuvent néanmoins nous apporter un certain éclairage sur l'application de la loi Salduz.

1) Le déroulement de l'entrée en vigueur de la loi Salduz

Les juges d'instruction de Bruges et Gand nous signalent que l'implémentation de la loi se déroule sans grande difficulté jusqu'à présent. Le juge d'instruction de Gand nous précise, quant à lui, que l'avocat arrive à l'heure pour l'audition.

Les juges d'instruction répondants de Bruxelles (4) sont un peu plus mitigés sur cette implémentation et nous signalent qu'il existe des problèmes avec le système de permanence du barreau. Il y a un manque d'avocats francophones inscrits à la permanence (2-3 actuellement), par opposition au nombre d'avocats néerlandophones. La conséquence est qu'on fait appel à un avocat néerlandophone pour traiter un dossier francophone ou encore que l'audition se déroule sans la présence d'un avocat. De plus, s'il y a des avocats francophones, un de ces juges d'instruction nous signale qu'il n'y a pas d'avocats francophones disponibles certains jours du week-end ou pendant la nuit, ni même une permanence téléphonique.

De plus, un juge d'instruction bruxellois répondant déclare que la loi Salduz a ouvert un nouveau « marché » pour certains avocats qui semblent participer aux permanences dans le seul but d'obtenir des « points ». En effet, il est arrivé qu'un avocat de permanence assiste à une audition de la police et prenne contact, par la suite, avec l'un de ses collègues pour l'informer que le suspect allait être mis à disposition du juge d'instruction. Suite à cela, le collègue en question s'est présenté devant le juge d'instruction en question en tant qu'avocat du suspect en demandant de pouvoir assister à l'audition. Or, le suspect n'a pas désigné l'avocat présent comme son avocat et le malaise était perceptible au début de l'audition.

2) L'application web

Bien que le juge d'instruction de Gand nous dise ne rencontrer aucun problème d'utilisation ou de connexion à l'application web, d'autres juges d'instruction flamands et bruxellois (4) ont rencontré au début ou rencontrent encore maintenant un certain nombre de difficultés.

Les problèmes ou remarques signalés sont :

- ne pas savoir se connecter ou introduire une demande ;
- ne pas savoir imprimer le rapport car le pdf est illisible ;
- toutes les demandes de désignation d'un avocat ne sont pas traitées par l'application web⁷⁵ ;
- le choix des lieux d'audition est limité (seule l'une des 6 zones de police de la région bruxelloise est prévue et non le palais de justice) ;
- pas toujours possible de préciser la langue de la procédure or il arrive que les juges d'instruction bruxellois fassent des auditions en néerlandais dans des dossiers francophones et inversement ;
- l'avocat n'a pas toujours été prévenu de l'heure de l'audition devant le juge d'instruction ;
- prévoir un code d'accès à l'application web pour les greffiers de manière à ce que ces derniers puissent faire les demandes eux-mêmes.

---

⁷⁵ A savoir qu'un juge d'instruction bruxellois remplit par exemple la rubrique « interrogatoire chez le juge » à telle heure et quand il s'informe une demi-heure après à la permanence téléphonique pour savoir ce qu'il en est, il découvre que sa demande n'a pas eu de suite et la personne du call center dit ne savoir rien faire car c'est l'ordinateur qui génère automatiquement les demandes.

3) L'assistance de l'avocat lors de la concertation confidentielle préalable et lors de l'audition

Tout d'abord, les juges d'instruction d'Audenarde et de Turnhout se demandent si la renonciation à l'assistance est valable pour toute la procédure durant la durée d'arrestation ou est-ce qu'il faut distinguer l'audition devant la police et l'audition devant le juge d'instruction. Les réactions des personnes concernées semblent montrer qu'elles signent la déclaration de renonciation à l'assistance de l'avocat au moment de la première audition, mais qu'elles ne savaient pas que cela vaut pour l'entièreté de la procédure. De plus, il semble que cette situation soit traitée différemment selon qu'on se réintroduise dans l'application web ou non. Dans le premier cas, il semble qu'un nouvel avocat se soit présenté tandis que dans le deuxième cas, l'audition devant le juge d'instruction se soit passée sans l'assistance d'un avocat. Ces juges trouvent que la renonciation devrait être valable pour toute la durée de l'arrestation y compris pour l'audition devant le juge d'instruction et suggèrent que le modèle de déclaration de renonciation à l'assistance de l'avocat soit adapté et simplifié. L'un des juges d'instruction bruxellois questionné est d'avis totalement contraire et trouve normal qu'un suspect qui a renoncé à l'assistance devant la police la souhaite lorsqu'il est déféré devant le juge d'instruction car l'enjeu est différent.

Ensuite, un juge d'instruction bruxellois mentionne, qu'il est arrivé qu'un avocat exige une concertation confidentielle préalable alors que celle-ci avait déjà eu lieu à la police, cela lui a donc été refusé.

En outre, le juge d'instruction de Gand estime que l'infrastructure existante ou prévue offre suffisamment de garanties prévues pour la concertation confidentielle préalable au niveau de la confidentialité et de la sécurité de l'avocat. Pour les juges d'instruction bruxellois (3), c'est tout l'inverse puisqu'ils considèrent que l'infrastructure n'est pas suffisante pour garantir l'application des droits. En effet, il semble qu'aucun local ne soit aménagé pour assurer la confidentialité de la concertation notamment au sein du tribunal et ce, pour 22 juges d'instruction. Le plus souvent, la concertation confidentielle préalable se déroule dans le couloir à côté des policiers chargés de la surveillance ou dans un local disponible au parquet mais celui-ci se trouvant à un autre étage, cela entraîne des difficultés pratiques⁷⁶, des déplacements et des retards supplémentaires.

Tant le juge d'instruction de Gand que ceux de Bruxelles (3) ne signalent aucun incident durant l'audition. Un juge d'instruction bruxellois trouve qu'il y a une passivité quasi-générale des avocats de permanence car ils n'ont pas de questions supplémentaires à poser au suspect et aucune remarque à formuler quant à l'éventuelle mise en détention du suspect. Ce juge d'instruction bruxellois se pose, par conséquent, la question de la plus-value du système mis en place.

4) L'information et la formation des juges d'instruction

Un juge d'instruction bruxellois répondant nous informe qu'il n'y a aucune formation prévue de la part de l'Institut de Formation Judiciaire concernant la loi Salduz et son application. Il nous explique, qu'en fait, la formation résulte d'initiatives personnelles telles que l'analyse de la loi par un collègue et l'échange de points de vue entre collègues lors de réunions ou encore l'assistance à un colloque concernant la loi Salduz.

5) La collaboration avec les autres acteurs

Tant le juge d'instruction de Gand que ceux de Bruxelles (2) nous disent que la collaboration avec les autres acteurs ne pose pas de difficultés. Le juge d'instruction de Gand précise, quant à lui, qu'il y a une bonne collaboration avec la police.

---

⁷⁶ Le local du parquet donne sur la cour intérieure et il n'y a pas de rideaux, le local a un hublot et est mal insonorisé.

6) L'assistance des interprètes

Seul un juge d'instruction bruxellois évoque l'assistance des interprètes en disant qu'il n'y a aucune difficulté. Du côté des juges d'instruction flamands (2), le juge d'instruction de Gand nous signale ne rencontrer aucune difficulté tandis que son collègue de Bruges nous dit qu'il n'y a qu'un seul interprète disponible à partir de 8h30 – présent pour la consultation et à l'audience – et que c'est problématique lorsque le suspect est arrêté la nuit.

7) L'impact sur le travail des juges d'instruction

Le juge d'instruction de Bruges et ceux de Bruxelles (2) nous disent rencontrer une mise à l'instruction plus tardive. Le juge d'instruction de Bruges précise à ce propos que c'est dû à la présence d'un seul interprète, et qu'il faut alors rechercher un avocat et qu'il n'y a qu'un seul local d'audition à la police d'Ostende qui possède un enregistrement vidéo. Cette situation entraîne des journées de service plus longues pour les juges d'instruction ainsi qu'un surcroît de travail policier et une monopolisation des agents à cet effet.

En outre, un juge d'instruction bruxellois parle d'un ralentissement du rythme lorsqu'il y a beaucoup de mise à disposition prévue et donc, il reste parfois peu de temps pour entendre et placer sous mandat d'arrêt d'autant qu'il faut encore tenir compte, pendant ce délai, d'une possible interruption.

3.3.4. Advocatuur

3.3.4.1. OVB⁷⁷

1) Het verloop van de inwerkingtreding van de Salduz wet

De inwerkingtreding is volgens de OVB vlot verlopen, met uitzondering van Franstalig Brussel (zie infra).

2) Permanentiedienst van de balie en webapplicatie

De permanentiedienst verloopt relatief vlot. Er zijn voldoende advocaten beschikbaar (behalve in Franstalig Brussel). Zeker overdag zijn er geen problemen, 's nachts en in het weekend leunt de beschikbaarheid meer tegen de limiet aan.

Daarnaast verloopt de webapplicatie behoorlijk vlot. De eerste weken heeft de OVB onvermijdbare bugs moeten oplossen, er was immers slechts één dag van testing. De bugs hebben evenwel de algemene werking van de webapplicatie nooit gehinderd. Ondertussen zijn reeds een reeks van kleine en grotere aanpassingen gebeurd en verdere aanpassingen zullen nog gebeuren.

3) Bijstand van de advocaat tijdens het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg en het verhoor

Er zijn reeds incidenten gemeld.

---

⁷⁷ Deze tekst is de bijdrage van de OVB, enigszins aangepast door de DSB.

4) Informatie en opleiding van de advocaten

De OVB meent dat de advocaten voldoende geïnformeerd en gevormd zijn over de toepassing van de Salduz wet.

5) Samenwerking met andere actoren

De OVB is over het algemeen zeer tevreden van de samenwerking met de andere actoren.

6) Bijstand van de tolken

De OVB heeft geen informatie of er al dan niet reeds problemen zijn geweest met het vinden van tolken of met de bijstand die deze hebben verleend.

3.3.4.2. L'OBFG⁷⁸

1) Le déroulement de l'entrée en vigueur

L'OBFG répond, de manière générale, positivement à cette question même s'il rajoute que la réponse à cette question varie cependant fortement selon les arrondissements judiciaires.

Il signale que l'entrée en vigueur de la loi a, à Bruxelles, été accueillie avec une méfiance caractérisée par les avocats volontaires de deuxième ligne susceptibles de participer aux permanences. Cela n'est pas anodin puisque l'arrondissement judiciaire de Bruxelles est l'arrondissement le plus important et que 85% des personnes arrêtées s'expriment en français ou choisissent cette langue de procédure.

Depuis le 1er janvier 2012, le Conseil de l'Ordre français de Bruxelles a incité tous les membres de son barreau à se porter volontaires aux permanences Salduz, tout comme les autres barreaux. Malgré cette incitation, les avocats susceptibles de participer à cette permanence, soit essentiellement les avocats volontaires de deuxième ligne qui disposent d'une formation spécifique quant à l'application de la loi Salduz n'ont pas répondu à cet appel.

Les avocats de deuxième ligne sont, à Bruxelles, représentés, depuis peu, et à leur demande, par un délégué qu'ils ont élu en leur sein, ce qui incite à une plus grande solidarité entre eux.

C'est dans cet esprit de grogne générale qu'un mouvement de solidarité s'est créé entre les avocats volontaires de deuxième ligne en vue de ne pas participer aux permanences Salduz. Cette solidarité entre avocats bajistes est manifestement suivie, comme le démontre le taux de participation des avocats de l'Ordre français du Barreau de Bruxelles.

Leurs revendications dépassent le cadre strict de la loi Salduz et portent sur les points suivants :

- Présomption d'indigence réfragable pour les interventions Salduz ;
- Centralisation des lieux d'audition (plus spécifiquement à Bruxelles où il y a 42 lieux d'audition ;
- Revalorisation du point et/ou défiscalisation de la rémunération baj.

---

⁷⁸ Cette partie est une contribution de l'OBFG, quelque peu adaptée par le SPC.

Ces revendications ne sont pas propres au Barreau de Bruxelles. Pourtant, un nombre important d'avocats d'autres barreaux ont, tout en maintenant ces mêmes revendications, accepté de se porter volontaires, à tout le moins provisoirement.

Selon l'OBFG, la présomption d'indigence constitue un pas essentiel pour inciter les avocats concernés à s'inscrire aux permanences.

2) Le service de permanence et l'application web

L'OBFG signale qu'en Wallonie, les barreaux ont pu faire face, sous quelques réserves, aux demandes des autorités et ce, que les avocats aient fonctionné de manière volontaire ou non. Il faut cependant relever que les avocats volontaires, soumis à des contrôles de qualité de par la loi, commencent à s'essouffler, notamment dans les grands arrondissements judiciaires. La critique porte sur l'énergie dépensée par rapport à la rémunération, en particulier pour les interventions de nuit.

A Bruxelles, il semble que moins de dix avocats aient participé volontairement aux permanences depuis le 1er janvier 2012. Le call center a tenté de faire face aux demandes des autorités en sollicitant l'intervention d'autres barreaux, ce qui a connu un succès mitigé. Par conséquent, la grande majorité des demandes des justiciables ne sont pas rencontrées et la loi n'est donc pas respectée dans la grande majorité des cas, faute d'avocats disponibles.

Actuellement, des avocats, membres du Conseil de l'Ordre, assument à tour de rôle, une permanence téléphonique lorsque le call center ne trouve pas d'avocats disponibles. Ceux-ci reçoivent en moyenne entre 20 et 70 appels par jour. A défaut d'autres choses, ils procèdent à des concertations préalables par téléphone.

En ce qui concerne l'application web, l'OBFG signale quelques bugs inhérents à la mise en place d'un tel système et mentionne quelques critiques relatées par les utilisateurs, à savoir

- Le fait que le numéro d'appel du call center s'affiche comme « numéro masqué », ce qui désagréable et n'invite pas à décrocher car ces numéros sont, la plupart du temps, inappropriés ;
- Le fait que l'adresse exacte du lieu d'audition ne soit pas mentionnée dans le SMS ou le mail envoyé à l'avocat ;
- Le fait que les membres du call center n'aient pas accès aux noms des différents avocats de permanence et aux commentaires notés par les avocats (cela éviterait que le GSM d'urgence ne fasse office de call center bis) ;
- Le fait que l'avocat ne puisse pas signaler la fin de son intervention par SMS (comme cela était prévu au départ) ;
- Le fait que le système ne permette pas à l'avocat permanent de savoir quels sont les avocats de permanence en même temps que lui ou l'avocat qui sensé intervenir avant ou après lui. Cela serait utile lorsqu'il est nécessaire de s'organiser en urgence ou lorsqu'un avocat est appelé à la limite de la fin de sa tranche horaire.

3) L'assistance de l'avocat lors de la concertation confidentielle préalable et lors de l'audition

L'OBFG mentionne que, de manière générale, l'ensemble des avocats constate qu'il y a entre eux et les services de police, un respect mutuel et particulièrement constructif pour la qualité de la justice. Aucun incident d'une quelconque agressivité verbale ou physique n'a été porté à la connaissance de l'OBFG.

Sur le plan de la confidentialité, l'OBFG signale qu'il faut distinguer les contacts téléphoniques des contacts physiques. En ce qui concerne les contacts téléphoniques, aucun contrôle n'est possible. En ce qui concerne les contacts physiques, les critiques dépendent des commissariats. Pour l'instant, une seule plainte a été déposée auprès de l'OBFG concernant le local de concertation du commissariat Natalis à Liège où, en réalité, il s'agit de

deux pièces séparées par une vitre sans teint et pourvues de micros (en principe éteints mais aucune vérification possible). D'autres critiques ont été faites pour d'autres commissariats mais les barreaux concernés en réfèrent généralement directement au chef de Corps afin de trouver une solution.

Sur le plan de la sécurité, l'OBFG a eu connaissance d'un dossier où l'avocat a été insulté et presque qu'agressé par le suspect avant que l'avocat s'enfuit du local d'audition. Les mesures pour éviter ce genre de situation à l'avenir ont été prises. Aucune plainte n'a été formulée par l'avocat car ce dernier n'a pas considéré qu'il y avait eu une faute quelconque des policiers.

4) L'information et la formation des avocats

L'OBFG n'a aucune remarque à formuler à ce sujet.

5) La collaboration avec les autres acteurs

L'OBFG considère la collaboration avec les autres acteurs positive, sous réserve du rôle de l'avocat. L'OBFG relève que dans certains commissariats, l'avocat est placé de biais, à l'arrière du justiciable, ce qu'il conteste. L'OBFG signale qu'aucun incident au sujet d'une intervention excessive de l'avocat n'a pourtant été signalé dans les cas où l'avocat s'assied à côté du justiciable (ce qui se fait dans la majorité des commissariats). Au contraire, l'OBFG affirme qu'un modus vivendi semble avoir été trouvé.

6) L'assistance des interprètes

L'OBFG mentionne qu'il s'agit toujours du même interprète qui participe à la concertation confidentielle et à l'audition. L'OBFG n'a pas eu connaissance d'incidents à ce sujet. L'OBFG précise que l'avocat rappelle à l'interprète le secret professionnel auquel il est tenu.

3.3.5. Bespreking per thema

1) Le déroulement de l'entrée en vigueur de la loi Salduz

L'application de la loi Salduz a provoqué des grands changements au niveau de la procédure pénale qui ont eu un impact direct et conséquent sur le travail quotidien des différents acteurs concernés par cette matière. De plus, elle a engendré pas mal de stress dû au délai relativement court pour s'y préparer. Ceci dit, la plupart des acteurs considère que l'entrée en vigueur de la loi s'est relativement bien déroulée.

A ce sujet, la police précise que, jusqu'à présent, peu d'incidents majeurs se sont produits et que la plupart des acteurs concernés ont collaboré en bonne intelligence.

Certains procureurs du Roi évoquent tout de même déjà une série de problèmes pratiques qui ne trouvent aucune réponse dans la loi ou la circulaire sur lesquels il sera nécessaire de réfléchir par la suite.

2) Service de permanence du barreau et l'application web

Il semble que la permanence du barreau fonctionne bien dans l'ensemble et qu'il y ait suffisamment d'avocats inscrits, si ce n'est à Bruxelles où l'on constate un manque d'avocats francophones (voir infra).

L'OBFG signale tout de même que les avocats volontaires, soumis à des contrôles de qualité de par la loi, s'essouffent manifestement, à tout le moins dans les grands arrondissements.

En ce qui concerne l'efficacité de l'application web prévue pour recourir à l'assistance de l'avocat, les différents acteurs en semblent satisfaits.

Néanmoins, des points à améliorer ont été signalé par les différents acteurs. La police évoque, par exemple, le fait que l'application web est parfois indisponible⁷⁹, qu'il arrive parfois que l'avocat qui se présente ne soit pas celui choisi, le fait qu'un même avocat intervienne pour deux suspects impliqués dans le même dossier,...

Les juges d'instruction mentionnent également le fait qu'il n'est pas toujours possible de s'y connecter ou que celle-ci est indisponible, qu'il est parfois impossible d'imprimer un document, que toutes les demandes de désignation d'un avocat ne sont pas honorées, qu'il n'est pas toujours possible de préciser la langue de la procédure, le fait que le choix des lieux d'audition soit limité,...

L'OVB a également déjà établi une liste des adaptations nécessaires. L'OBFG mentionne également qu'il est très désagréable d'une part, que le numéro d'appel du call center s'affiche « numéro masqué » car il n'invite pas l'avocat à décrocher tant ces numéros sont souvent inappropriés et d'autre part, que l'adresse du lieu d'audition ne soit pas donnée dans le SMS ou le mail. Il est également dommage que les membres du call center n'aient pas accès aux noms des différents avocats de permanence et aux commentaires notés par l'avocat et ce, pour éviter que le GSM d'urgence ne fasse office de call center bis. Enfin, il faudrait également permettre à l'avocat de signaler la fin de sa mission par SMS (comme prévu au départ).

3) L'assistance de l'avocat lors de la concertation confidentielle préalable et lors de l'audition

---

⁷⁹ Signalons que les gestionnaires de l'application web signalent pourtant que celle-ci n'a jamais été hors service sauf pour permettre les mises à jour.

En ce qui concerne l'infrastructure répondant à des critères de sécurité et de confidentialité nécessaire à l'assistance de l'avocat lors de la concertation et de l'audition, les avis des différents acteurs sont plus nuancés.

La police fédérale nous signale qu'il ne lui a pas toujours été possible, faute de places et de moyens budgétaires limités, de prévoir une infrastructure idéale dans toutes ses unités. Néanmoins de manière générale, les locaux adaptés (meeting boxes,...) garantissent la confidentialité et la sécurité des parties.

La police locale, quant à elle, nous signale que la majorité des zones de police (qui ont répondu) dispose d'un local pour la concertation confidentielle préalable, équipé de matériel spécifique si nécessaire, ainsi que d'un local spécifique pour l'audition.

En ce qui concerne les juges d'instruction, il semble qu'il y ait surtout un problème d'infrastructure à Bruxelles. En effet, les juges d'instruction ne disposent pas réellement d'un local permettant la concertation confidentielle. Celle-ci se déroule alors dans le couloir.

L'OBFG signale qu'il a reçu une seule plainte d'un cas où la concertation confidentielle préalable s'est tenue dans deux bureaux côte à côte séparés par une vitre sans teint équipés de micros (en principe éteints mais sans possibilité de vérification) et a été filmée, ce qui, selon cet avocat, ne peut plus être considéré comme un entretien confidentiel.

En ce qui concerne l'assistance de l'avocat lors de l'audition, celle-ci semble se dérouler au mieux même si certains petits incidents isolés sont évoqués par la police, le parquet ou par l'OVB. Sont évoqués le fait que l'avocat demande à avoir accès au dossier, le fait que l'avocat ne souhaite pas s'asseoir à l'emplacement prévu ou encore le cas de certains avocats qui demandent à assister un suspect de la catégorie III lors de l'audition.

Au niveau de la sécurité de l'avocat lors de l'audition, seul l'OBFG signale un cas où un avocat a été insulté et presque qu'agressé avant de s'enfuir du local d'audition.

4) L'information et la formation des acteurs

L'un des thèmes évoqués par les différents acteurs et ayant un impact conséquent sur la bonne application de la loi Salduz est l'information et la formation donnée aux différents acteurs concernés.

Tant la police locale que fédérale, ont dispensé et reçu un certain nombre de formations et d'informations (plutôt générales et théoriques) leur permettant d'assurer un bon démarrage de cette loi. Certaines zones de police ont même pris l'initiative de mettre sur pied certaines formations plus pratiques. Divers outils ont été mis en place afin de répondre au plus vite aux questions des policiers notamment, la création d'une adresse mail spécifique et un site sur l'intranet de la police fédérale spécialement dédié à la problématique Salduz où nous retrouvons des FAQ et les documents nécessaires. La police locale précise que les services policiers ont globalement une bonne connaissance des divers documents légaux au sujet de la procédure Salduz (COL, addenda, directives des procureurs du Roi).

La majorité des procureurs du Roi estiment, quant à eux, leur personnel suffisamment informé et formé au sujet de la législation et des différentes circulaires du Collège des Procureurs-généraux. Pour parfaire cette connaissance, différentes initiatives furent prises au sein des arrondissements judiciaires : élaboration de circulaires par le procureur du Roi, organisation de formations internes (parfois conjointement avec la police), participation à diverses journées d'étude, organisation de réunions internes, réalisation de FAQ, mise en place de permanences ou désignation d'un magistrat de référence Salduz.

En ce qui concerne les juges d'instruction, l'un d'eux signale qu'aucune formation n'a été prévue par l'Institut de Formation Judiciaire et que par conséquent, leur formation résulte d'initiatives personnelles.

Enfin, l'OVB considère que les avocats sont bien informés et formés sur l'application de la loi Salduz.

5) La collaboration avec les autres acteurs

De manière générale, l'ensemble des acteurs mentionne que la collaboration avec les autres acteurs se déroule bien, sans grands problèmes.

La police locale et certains procureurs du Roi évoquent la mise en place de concertations ou la création de groupes de travail impliquant divers acteurs concernés tels que le parquet, la police, le barreau,... permettant de préparer au mieux l'entrée en vigueur de la loi et de résoudre une série de problèmes pratiques. De nombreuses formations ont également été organisées conjointement par le parquet et les zones de police.

Plusieurs procureurs du Roi évoquent également la disponibilité du parquet vis-à-vis des différents acteurs, et plus particulièrement les services de police notamment via la mise en place de permanences ou la désignation d'un magistrat de référence Salduz.

Enfin, il semble que certains accords aient été conclus entre le parquet et le barreau au sein de certains arrondissements judiciaires.

6) L'assistance des interprètes

La majorité des zones de police et la police fédérale signalent que la difficulté de trouver des interprètes n'est pas nouvelle et que dans certains dossiers, Salduz ou pas, il est extrêmement compliqué de trouver un interprète dans certaines langues peu courantes ou de disposer de plusieurs interprètes en même temps pour certaines langues, et cela dans le délai de privation de liberté très court de 24 heures.

Cela est d'autant plus problématique dans le cadre de Salduz car certains barreaux du pays refusent que ces derniers interviennent dans le cadre d'un même dossier, au niveau de la consultation et au niveau de l'audition et le font acter dans le PV d'audition lorsque cela se déroule ainsi. Il semble que cela pose également certaines difficultés aux interprètes (problème de conscience en cas d'interprétation dans ces deux situations fort différentes).

Certains juges d'instruction et procureurs du Roi partagent cet avis mais la majorité d'entre eux affirment ne pas rencontrer de difficultés particulières à ce niveau là.

Au niveau de l'assistance de l'interprète même, aucun incident n'a été mentionné hormis un cas où l'avocat a signalé que les questions et les réponses n'avaient pas été traduites de manière exacte.

7) Les applications informatiques (ISLP et FEEDIS)

Malgré quelques problèmes dans les termes utilisés, dans la traduction ou dans l'incomplétude de ces modèles (face à certains cas particuliers), ces modèles sont appréciés et utilisés par la majorité des policiers. Il est évident que ces modèles construits sur base de la loi devront cependant être améliorés en fonction de la pratique de terrain.

8) L'impact sur le travail des différents acteurs

A l'heure actuelle, les unités de la police fédérale ne relèvent pas de gros problèmes d'organisation en matière de personnel. Néanmoins, celles-ci précisent qu'elles n'ont pas encore été confrontées à de grosses opérations nécessitant de nombreuses

arrestations/auditions simultanées et manquent de recul pour estimer l'impact de la loi Salduz sur leur façon de travailler.

La mise en œuvre de cette loi démontre cependant déjà une augmentation des tâches à accomplir en vue d'une audition et un allongement des délais de prise en charge d'un suspect. Cette augmentation des tâches concerne notamment : l'accueil des avocats, les mesures de sécurité à leur égard, l'accompagnement de ceux-ci dans les bâtiments, la surveillance du suspect en l'attente de l'arrivée de l'avocat, l'encodage dans l'application web, la rédaction plus détaillée du PV, les délais d'attente de l'avocat, ...

En ce qui concerne la police locale, la majorité des zones de police considère qu'il y a suffisamment de personnel pour exécuter les autres tâches malgré l'entrée en vigueur de la loi Salduz.

Quant aux juges d'instruction, certains évoquent déjà une mise à l'instruction plus tardive. Cette situation semble entraîner des journées de service plus longues pour les juges d'instruction.

3.3.6. Bespreking van de situatie te Brussel

Te Brussel stelt zich het probleem dat onvoldoende Franstalige advocaten beschikbaar zijn. Zo is er vanuit de Brusselse Franstalige balie geen verplichting dat de stagiairs zich opgeven voor de permanentiedienst, wat wel het geval is voor de Nederlandstalige stagiairs. Er is ook sprake van een collectief verzet van de Franstalige advocaten om mee te werken aan de permanentie. Dit wordt toegeschreven aan de problematiek van de vergoeding, met name dat er op dit ogenblik geen uitbreiding is van het vermoeden van onvermogen voor de Salduz prestaties en dat de vergoeding voor de pro-deo punten nog dient te worden vastgelegd (er is discussie over de hoogte van de punten voor tussenkomsten, vooral voor deze die 's nachts plaatsvinden).

Er moet echter worden opgemerkt dat de verzuchtingen van de Franstalige advocaten te Brussel de problematiek van Salduz overstijgen (met name wensen ze een aanpassing van het toe te passen fiscaal regime (nu achterstallige erelonen) in het kader van de tweedelijns rechtsbijstand en een bredere reflectie over de herwaardering van de pro-deo puntwaarde).

En effet, a Bruxelles, moins de dix avocats ont participé volontairement aux permanences depuis le 1er janvier 2012. Le Conseil de l'Ordre français du Barreau de Bruxelles a incité tous les membres du barreau à se porter volontaire aux permanences Salduz. Malgré cela, les avocats susceptibles de participer à cette permanence n'ont pas répondu à l'appel. Il semble que certaines solutions été recherchées comme la fait de faire appel à certains avocats francophones d'autres barreaux francophones mais sans grand succès. Certains acteurs ont même rapporté que certains avocats néerlandophones avaient été désignés dans certains dossiers francophones. A l'heure actuelle, des avocats, membres du Conseil de l'Ordre assument à tour de rôle, une permanence téléphonique lorsque le call center n'a pas trouvé d'avocats disponibles. Ils reçoivent entre 20 et 70 appels par jours. Ils procèdent, à défaut d'autre choses à des concertations préalables par téléphone. Lorsque les démarches pour trouver un avocat sont effectuées, mais qu'aucun avocat ne soit disponible pour assister le suspect, les services de police veillent à acter cela dans le procès-verbal.

De advocaten te Brussel vinden het verder problematisch dat er 42 verhoorlocaties zijn, met alle mogelijke verplaatsingsproblemen vandien. Ze zijn vragende partij voor een centralisatie van de verhoren (zoals bij het CISAM te Mons).

Verder is er in de media al kort na de inwerkingtreding van de wet heel wat ophef geweest rond de omzendbrief van de procureur des Konings van Brussel, in het bijzonder omtrent de in bijlage opgenomen lijst van misdrijven van categorie IV waarvoor overeenkomstig de tabel al dan niet een vrijheidsberoving noodzakelijk is. Deze omschrijving heeft evenwel het beeld gecreëerd dat indien geen vrijheidsberoving wordt noodzakelijk geacht er niet zou worden opgetreden tegen de verdachte. In feite gaat het louter om de vraag of in principe al dan niet een verhoor van categorie IV verplicht is voor deze misdrijven. Het parket zal de titel dan ook in die aanpassen en benadrukt dat in elke zaak nog steeds een individuele afweging dient te worden gemaakt (wat ook in de omzendbrief zelf is aangegeven).

En ce qui concerne le contenu de la circulaire du parquet, le parquet souligne que les services de police étaient demandeurs d'une telle circulaire et ce, afin de rationaliser la charge de travail. Le parquet souligne que la loi Salduz a entraîné un alourdissement de la charge de travail des services de police et se pose désormais un problème de capacité (car lorsqu'une équipe de police est occupée avec la procédure Salduz, celle-ci n'est plus sur le terrain). Il évoque les réactions très positives de la plupart des chefs de corps au sujet de la circulaire car celle-ci facilite leur travail au quotidien.⁸⁰ Dergelijk systeem, dat berust op voorafgaande afspraken met de politiediensten, werd ook reeds voor de Salduz wet toegepast in het gerechtelijk arrondissement Brussel. Zo gaf de politiezone Brussel/Elsene aan reeds te werken met een systeem van uitnodigingen en bestond hiervoor reeds een structuur binnen hun organisatie.

⁸⁰ Information recueillie lors d'une réunion entre le parquet général et le Parquet de Bruxelles du 31/01/2012.

De manier van werken, zoals voorzien in de Brussels omzendbrief, is in feite geënt op de COL 8/2011 van het College van Procureurs-generaal waarin staat dat bij capaciteitsproblemen het niet altijd mogelijk zal zijn om dadelijk een verhoor af te nemen en geeft aan dat dit kan worden ondervangen door verhoren op een later tijdstip.⁸¹

Het parket van Brussel wijst er verder op dat deze omzendbrief hun bestaande strafrechtelijk beleid niet heeft gewijzigd. Zo is het aantal ter beschikkingstellingen van het parket constant gebleven: 16 per werkdag gedurende 1 tot en met 24 januari, terwijl het gemiddelde voor 2011 neerkwam op 13 per werkdag). Het aantal voorleidingen voor de onderzoeksrechter is eveneens constant gebleven, zijnde in 30% van de dossiers.⁸²

Le parquet de Bruxelles constate finalement que le contenu de la circulaire même n'est pas encore bien connu de la part de tous les policiers et que ceux-ci contactent encore souvent le parquet afin de poser certaines questions. C'est la raison pour laquelle, le parquet envisage au début du mois de mars 2012 (avec un peu de recul et d'expérience), de rencontrer les différents services de police afin de leurs présenter la circulaire du procureur du Roi et les FAQ⁸³

---

⁸¹ Ook in andere arrondissementen kunnen werkafspraken met de politie hieromtrent zijn gemaakt.

⁸² Information recueillie lors d'une réunion entre le parquet général et le Parquet de Bruxelles du 31/01/2012.

⁸³ Information recueillie lors d'une réunion entre le parquet général et le Parquet de Bruxelles du 31/01/2012.

4. JURIDISCH LUIK

In dit onderdeel wordt stilgestaan bij zowel Belgische rechtspraak (van het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie) als rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) die betrekking hebben op of van invloed kunnen zijn op de Belgische Salduz wet. Tenslotte wordt ook een korte stand van zaken gegeven van de richtlijn van de Europese Unie inzake het recht op toegang tot een advocaat.⁸⁴

4.1. Uitgesproken arresten en hangende verzoekschriften bij het Grondwettelijk Hof

Het Grondwettelijk Hof heeft zich tot op heden in één zaak moeten uitspreken over de wet van 13 augustus 2011, namelijk in de zaak Lamine tegen de Belgische Staat. Deze uitspraak leidde tot twee arresten: het eerste arrest betrof de verwerping van het verzoek tot schorsing van de wet⁸⁵, het tweede arrest betrof de verwerping van het beroep tot vernietiging⁸⁶. Verder kunnen de Ordes van advocaten (OVb en de OBFg) nog tot 6 maart 2012 verzoekschriften neerleggen bij het Grondwettelijk Hof.⁸⁷

Belangrijkste aandachtspunt in de zaak Lamine betreft het bevel tot verlenging dat in de uitspraak van het Grondwettelijk Hof tweemaal aan bod kwam:

- Artikel 15bis van de Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis is grondwettelijk:

Het Grondwettelijk Hof verwerpt in het arrest van 22 december 2011 het beroep tot nietigverklaring tegen artikel 6 Salduz wet dat met de invoeging van artikel 15bis in de Voorlopige Hechteniswet de techniek van het gemotiveerd bevel tot verlenging voorziet. Het Hof oordeelde dat artikel 15bis Voorlopige Hechteniswet het gelijkheidsbeginsel niet schendt (als antwoord op het eerste onderdeel van het tweede middel):

“B.12.3. Rekening houdend met de strikt bepaalde toepassingsvoorwaarden van het bevel tot verlenging alsook met de korte en eenmalige termijn van de verlenging, na afloop waarvan de verdachte in voorkomend geval alsnog door de onderzoeksrechter wordt gehoord, heeft de wetgever niet op onevenredige wijze afbreuk gedaan aan de rechten van de betrokken personen.”

- De techniek van het bevel tot verlenging via mini-instructie?

De verzoeker voerde met betrekking tot artikel 15bis van de Voorlopige hechteniswet verder ook aan dat dit het gelijkheidsbeginsel schendt, doordat artikel 15bis Voorlopige Hechteniswet een toepassing van de mini-instructie niet uitsluit. Het Grondwettelijk Hof antwoordde ontkennend:

⁸⁴ Dit onderdeel werd geschreven door de DSB en verder aangevuld door de DG Wetgeving van de FOD Justitie.

⁸⁵ GWH 10 november 2011, nr. 177/2011.

⁸⁶ GWH 22 december 2011, nr. 201/2011.

⁸⁷ Deze verzoekschriften zijn aangekondigd in persberichten. Met name wordt de vernietiging gevraagd van bepaalde bepalingen van de Salduz-wet. Zo bepleit de advocatuur de systematische aanwezigheid van de advocaat tijdens het verhoor (niet alleen bij een drempel van één jaar gevangenisstraf), de onmiddellijke en systematische toegang tot het strafdossier en het recht op een ruimere tussenkomst tijdens het verhoor van de ondervraagde.

<http://www.lalibre.be/actu/belgique/article/712789/la-loi-salduz-doit-etre-revue.html>

http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120106_008

"B.13.3. Het feit dat het bevel tot verlenging zou kunnen worden verleend in de loop van een procedure van mini-instructie, bedoeld in artikel 28septies van het Wetboek van strafvordering, wijzigt die conclusie niet."

Deze uitspraak van het Grondwettelijk Hof moet worden gekaderd in de vraagstelling omtrent de al of niet mogelijkheid een bevel tot verlenging via de figuur van de mini-instructie te doen. Het teruggrijpen naar de figuur van de mini-instructie is terug te brengen tot de tekst van de door de minister van Justitie voorgestelde "proeve van wetswijziging" waarin de optie van een mogelijke wijziging van artikel 28septies Wetboek van Strafvordering – met uitsluiting van het evocatierecht bij het vorderen van een bevel tot verlenging – werd besproken. Hoewel de uiteindelijke wettekst het bevel tot verlenging niet *expressis verbis* van de werkingssfeer van dit artikel heeft uitgesloten, blijkt toch dat dit niet de bedoeling van de wetgever was.⁸⁸ De procedure voorzien in artikel 28septies Sv. is immers niet zomaar transposeerbaar op het bevel tot verlenging. Zo sluit artikel 15bis Voorlopige Hechteniswet expliciet een rechtsmiddel uit tegen een beslissing tot weigering van de onderzoeksrechter om het bevel tot verlenging te verlenen; terwijl artikel 28septies Sv. wel een hoger beroep voorziet. Ook de omzendbrief van het College van procureurs-generaal sluit om die reden het gebruik van dit artikel in het kader van het bevel tot verlenging expliciet uit, stellende dat de procedure van het bevel tot verlenging een procedure sui generis is.

De beslissing van het Grondwettelijk Hof moet dan ook in die zin gelezen worden. Zelfs indien een bevel tot verlenging verleend zou kunnen worden via een mini-instructie, dan nog zou het Grondwettelijk Hof bij haar beslissing blijven dat de bepaling de Grondwet niet schendt.

4.2. Arresten Hof van Cassatie

We dienen tevens te vermelden dat een arrest van het Hof van Cassatie, zijnde het zogenaamde dioxine-arrest van 29 november 2011⁸⁹, enkele belangwekkende verfijningen en verduidelijkingen heeft aangebracht in de problematiek van (het gebrek aan) bijstand van een advocaat tijdens het vooronderzoek in strafzaken en de al dan niet sanctionering ervan. De volgende punten zijn van belang:⁹⁰

Verhoren afgenomen onder de oude wet

De Salduz wet bevat een belangrijke bepaling over de strafprocessuele gevolgen van verhoren die in strijd met de bijstandsregeling worden afgenomen: "*Tegen een persoon kan geen veroordeling worden uitgesproken die enkel gegrond is op verklaringen die hij heeft afgelegd in strijd met de §§ 2, 3 en 5 met uitsluiting van § 4, wat het voorafgaandelijk vertrouwelijk overleg of de bijstand door een advocaat tijdens het verhoor*" (artikel 47bis §6 Wetboek van Strafvordering).

Vraag is echter wat er moet gebeuren met oude dossiers, met name met de verhoren die werden afgenomen onder de vroegere wet en dus voor 1 januari 2012.

In principe zijn regels van strafprocedure onmiddellijk van toepassing op alle hangende gedingen, probleem is evenwel dat artikel 47bis § 6 Wetboek van Strafvordering verwijst naar een bepaling die niet bestond vóór de nieuwe Salduz wet. Vandaar het belang van het arrest Het Hof van Cassatie dat zich nu al heeft uitgesproken over deze problematiek. In randnummer 10 van het arrest van 29 november 2011 stelt het Hof dat:

⁸⁸ M. COLETTE, "Het bevel tot verlenging in Salduz-wet is grondwetconform", *Juristenkrant* 2012, nr. 241, 1: COL 8/2011, p.72.

⁸⁹ Cass. 29 november 2011, A.R. P.11.0113.N.

⁹⁰ F. SCHUERMANS, "Cassatie zorgt voor Salduz-verfijningen", *Juristenkrant* 2011, nr. 240, 7.

“10. De onrechtmatigheid van het bewijs omwille van het afleggen door een beklagde, tijdens zijn vrijheidsberoving, van zelfincriminerende verklaringen zonder bijstand van een advocaat, niet leidt tot de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering, maar enkel tot de gebeurlijke uitsluiting of ontoelaatbaarheid van dat bewijs.

Het recht de strafvordering uit te oefenen ontstaat immers door het plegen van het misdrijf, ongeacht de wijze waarop ze verder wordt uitgeoefend en onafhankelijk van de wijze waarop de bewijsgeving verloopt.

Voor de feitenrechter kan de beklagde/beschuldigde met de bijstand van een advocaat alle verklaringen die hij nodig acht afleggen, en zijn eerder afgelegde verklaringen verduidelijken, vervolledigen of intrekken. Het komt de rechter toe om, in het licht van het geheel van het proces, na te gaan of de bewijswaarde van alle voorgelegde gegevens aangetast is door het enkele feit dat bepaalde verklaringen tijdens het onderzoek afgelegd werden zonder de bijstand van een advocaat. In dat geval kan de rechter beslissen tot de niet-toelaatbaarheid of de uitsluiting van die bewijsmiddelen”.

Het Hof van Cassatie geeft dus aan dat het eerlijk karakter van het proces niet noodzakelijk in het gedrang komt door een gebrek aan bijstand, maar dat dit moet worden bekeken in het licht van het gehele proces (wat conform is met de rechtspraak van het EHRM). Schuermans geeft terecht aan dat de uitspraak van kapitaal belang is voor alle zaken die werden behandeld onder de vroegere wetgeving. Zodoende kan niet worden bepleit, wat nu zowat dagelijks zou gebeuren, dat er bij verklaringen zonder bijstand sowieso sprake is van de niet-ontvankelijkheid van de strafvordering of van een principiële schending van het recht op een eerlijk proces. Het Hof van Cassatie gaat dus in feite niet mee in een (mogelijke) visie van het EHRM (zoals o.a. in het arrest Dayanan⁹¹) en bepaalde rechtsleer die stelt dat er *ipso facto* sprake is van een schending van het recht op een eerlijk proces door het enkele feit dat de wet die bijstand niet voorziet (wat het geval was met onze Voorlopige Hechteniswet tot 1 januari 2012).

Verder kan volgens het Hof van Cassatie een gebrek aan bijstand van een advocaat bij de verhoren afdoende worden hersteld door de afgelegde zelfincriminerende verklaringen te weren. Met name als de rechter de invloed van de uitgesloten verklaringen op de andere bewijselementen heeft onderzocht en heeft beslist dat die verklaringen geen impact hebben gehad op de bewijselementen die wel werden behouden in de oordeelsvorming. Voor zaken die werden behandeld onder de oude wetgeving (dus met verhoren tot 31 december 2011) volstaat het bijgevolg om de zonder bijstand afgelegde verklaringen te weren en na te gaan of er een weerslag is geweest op de andere weerhouden bewijselementen.

Geen derdenwerking van Salduz gebreken

Het Hof van Cassatie bevestigt verder in het arrest van 29 november 2011 zijn rechtspraak van het arrest van 4 oktober 2011. Daarin werd geoordeeld dat een derde zich niet kan beroepen op een miskenning van het recht op bijstand van een advocaat betreffende verklaringen die te zijnen lasten werden afgelegd door een andere beklagde.⁹² De in Salduz wet voorziene rechten gelden immers *in personam* (zijnde het recht op bijstand van een advocaat, het zwijgrecht en het feit dat niemand verplicht kan worden zichzelf te incrimineren).

Niet voor administratieve onderzoeken

⁹¹ EHRM 19 november 2009, nr. 7377/03, Dayanan t. Turkije.

⁹² J. MEESE en P. TERSAGO, “Het recht voor elkeen die wordt verhoord op consultatie van en bijstand door een advocaat na de “Salduz-wet” van 13 augustus 2011”, *R.W.* 2012, 951; Cass. 4 oktober 2011, A.R. P.11.0439.N, randnr. 6. Zie ook Cass. 15 november 2011, A.R. P.11.0393.N. In dit laatste arrest werd dezelfde problematiek voorgelegd aan het Hof van Cassatie, het Hof besliste evenwel tot de ontvankelijkheid van het middel omdat het niet was voorgelegd aan de rechter ten gronde.

Tenslotte geeft het Hof van Cassatie ook de draagwijdte aan van artikel 6 EVRM (zijnde het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging, waaronder ook het recht op bijstand van een advocaat en het zwijgrecht): het is enkel van toepassing op rechtsplegingen die het vaststellen van burgerlijke rechten of verplichtingen of het bepalen van de gegrondheid van een ingestelde strafvordering tot voorwerp heeft of op eenieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd.

Het heeft tot gevolg dat het recht op bijstand en het zwijgrecht en de daaruit afgeleide rechten (waaronder de cautieplicht), slechts gelden vanaf de aanvangsfase van de strafvervolgning en dus niet voor louter administratieve onderzoeken. Deze hebben enkel tot doel om materiële vaststellingen te doen met het oog op de naleving van de regelgeving (bv. de controleactiviteiten van de bijzondere inspectiediensten, zoals de sociale inspectie, de bouwinspectie, de economische inspectie, het FAVV...). In dat geval wordt de verhoorde niet verdacht van een misdrijf of is er geen dreiging van een strafvervolgning.

De enkele voorlezing van de rechten omschreven in artikel 47 *bis* Wetboek van Strafvordering vóór dit (administratief) verhoor, maakt van een louter administratief onderzoek geen strafonderzoek. De in vele van die wetten voorziene medewerkingsplicht verplicht evenmin iemand zelfincriminerende verklaringen af te leggen.

4.3. Recente arresten van het EHRM inzake Salduz

Sinds de Salduz wet zijn er twee arresten van het EHRM die van belang zijn om te vermelden (In bijlage een lijst van rechtspraak EHRM bijgehouden tot en met 19 januari 2012). Tevens is een verzoekschrift hangende tegen België.

1) Arrest Sapan tegen Turkije (inzage van het strafdossier)

In het arrest Sapan tegen Turkije komt de inzage in het strafdossier aan bod. Zo oordeelde het EHRM: *“What is, however, clear to the Court is that the applicant’s lawyer had not been allowed to examine the investigation file at that point (see paragraph 8 above), which would seriously hamper her ability to provide any sort of meaningful legal advice to the applicant. The Court further notes that it is undisputed between the Parties that the applicant had no legal assistance at the time of making his police statement or during the interrogation before the public prosecutor”*.⁹³

Dit arrest wordt door de advocatuur in rechtsgeschillen ingeroepen om een recht op inzage te bepleiten.

In de toelichting van het wetsvoorstel Salduz wordt uitleg verschaft waarom de wetgever de wijziging van de bestaande regels inzake inzagerecht in het dossier niet opportuun achtte⁹⁴:

“Vooreerst dient opgemerkt dat de zogenaamde Salduz-rechtspraak hierover geen uitspraken doet, noch vereisten oplegt. In de huidige stand van de Europese regelgeving wordt enkel vereist dat een verdachte toegang heeft tot zijn dossier alvorens zijn dossier ten gronde beoordeeld wordt en in het kader van de beoordeling van een eventuele voorlopige hechtenis. In haar advies van 25 november 2010 stelt de Hoge Raad voor de Justitie voor dat de advocaat toegang moet hebben tot het volledige strafdossier. De onderzoeksrechter kan evenwel, door een met redenen beklede beschikking, de

⁹³ EHRM 20 september 2011, nr. 17252/09, Sapan t. Turkije, §21.

⁹⁴ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, en van het Wetboek van strafvordering, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen die van zijn vrijheid wordt beroofd rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, *Parl. St. Senaat* 2010-2011, nr. 5-663/1, 33-34.

inzage in het dossier of bepaalde stukken verbieden in het belang van het onderzoek. Deze regeling houdt echter in dat de onderzoeksrechter, binnen de reeds korte termijn van 24 uren, in voorkomend geval nog een bijkomende beslissing en gemotiveerde beschikking zal moeten nemen.

Dit zal de werkdruk opnieuw verhogen. In de hoorzittingen met de onderzoeksrechters waarschuwden zij om een dergelijke bepaling niet in te voeren. Het is dienaangaande belangrijk om een evenwicht te bewaren tussen de rechten van verdediging en de noodzaak van een efficiënte opsporing.

Inderdaad kunnen vragen gesteld worden bij de opportuniteit van inzage van het dossier op dat ogenblik van de procedure: heeft het zin inzage te geven in het kantschrift van de onderzoeksrechter waarbij bijkomende onderzoeksdadens worden gevorderd als een huiszoeking, ... (risico van wegmaking van stukken) of in de verklaringen van medeverdachte indien men nog wil overgaan tot confrontatie.

Bovendien dient een persoon die onder aanhoudingsmandaat geplaatst is binnen een zeer korte termijn voor de Raadkamer te verschijnen, namelijk binnen de 5 dagen. Conform artikel 21 § 2 WvH heeft de verdachte 1 werkdag op voorhand inzage in het dossier.

Daarnaast zijn er ook hier praktische bezwaren: hoeveel tijd wordt aan de advocaat gegeven voor dit inzagerecht (tijd die opnieuw loopt binnen de korte termijn van 24 uren), de griffier zal desgevallend een afschrift moeten maken van de stukken en ook hier dienen er lokalen beschikbaar te zijn om de advocaat toe te laten de stukken in te zien”

Opgemerkt dient dat het EHRM enkel uitspraak doet in een individuele zaak door *in globo* rekening te houden met de omstandigheden van de zaak.⁹⁵ Zo had in de zaak Sapan de voorleiding voor de procureur plaats vijf dagen na de vrijheidsberoving door de politie (§ 8) en was er geen bijstand van de advocaat (*no legal assistance*, §21).

Overeenkomstig het Salduz arrest kunnen evenwel beperkingen op het recht op een eerlijk proces worden voorzien, in zoverre deze beantwoorden aan dwingende redenen en geen onherstelbare inbreuk uitmaken op de rechten van verdediging (Salduz, §§ 52 en 54).

Wat betreft het recht op toegang tot het dossier dient rekening gehouden met het Belgische recht, waar een termijn van 24 uur termijn geldt met een eventuele verlenging tot 48 uur (via de techniek van het gemotiveerd bevel tot verlenging). Binnen deze periode is er nog geen of slechts een zeer beperkt strafdossier. Bovendien wordt er aan de te verhoren persoon op beknopte wijze kennis gegeven van de feiten voorafgaand aan het verhoor overeenkomstig artikel 47bis §2 Wetboek van Strafvordering. Binnen de 5 dagen dient de aangehoudene te verschijnen voor de Raadkamer en heeft 1 werkdag op voorhand volledige inzage in het dossier.

2) Arrest Stojkovic tegen Frankrijk en België⁹⁶

Dit arrest speelt zich af in het specifieke kader van internationale samenwerking in strafzaken, meer bepaald in het kader van de uitvoering van internationaal rechtshulpverzoek (rogatoire commissie) in 2004 van Frankrijk aan België. Het verzoek betrof het laten horen van de heer Stojkovic, gedetineerd in België, voor andere feiten gepleegd in Frankrijk, als “*témoins assistés*” – een Franse rechtsfiguur, waarbij de betrokkene recht heeft op bijstand van een advocaat – door de Belgische gerechtelijke politie, in het bijzijn van de (Franse) onderzoeksrechter en twee Franse politieagenten. Betrokkene werd voorafgaand geïnformeerd over dit verhoor en vraagt op dat moment om zich bij het verhoor te laten bijstaan door een advocaat. Hij wordt echter verhoord zonder deze bijstand. Tijdens het verhoor erkent hij zijn betrokkenheid bij een aantal gewapende overvallen. Wanneer hij na een ontsnapping uit de Belgische gevangenis via een Europees aanhoudingsmandaat toch wordt overgeleverd aan de Franse autoriteiten en daar in voorlopige hechtenis wordt

⁹⁵ Zie ook F. SUDRE, *Droit européen et international des droits de l'homme*, Paris, Presses Universitaires de France, 2011, nr. 281, 470.

⁹⁶ EHRM 27 oktober 2011, nr. 25303/08, Stojkovic t. België en Frankrijk.

geplaatst, dient hij een beroep tot nietigverklaring in van bepaalde onderzoeksdaden, waaronder het Belgische verhoor. Het beroep wordt verworpen en betrokkene moet verschijnen voor het Hof van assisen waar hij de feiten bekent en in 2007 veroordeeld wordt tot zes jaar gevangenisstraf. Betrokkene stelt voor het Europees Hof dat zijn rechten van verdediging geschonden zijn door het verhoor door de Belgische politie, volgend op het rechtshulpverzoek van een Franse magistraat hem te verhoren als “témoin assisté”, zonder dat echter was voorzien in rechtsbijstand tijdens het verhoor.

Het EHRM verklaart de klacht tegen België onontvankelijk wegens laattijdigheid omdat de betrokkene tussen het verhoor, in 2004, en de uiteindelijke veroordeling geen procedurele stappen heeft ondernomen tegen België. De rechtshulpprocedure van 2004 werd beheerst door het artikel 3 van het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp en de Belgische implementatiewetgeving, beiden stellende dat het rechtshulpverzoek moet worden uitgevoerd overeenkomstig het toen geldende Belgische recht, wat neerkomt op een verhoor zonder bijstand van een advocaat. Hoewel de door het EHRM vastgestelde schending van artikel 6, §3, EVRM zijn oorsprong heeft in de Belgische wetgeving, heeft de betrokkene er gedurende al die jaren geen stappen tegen ondernomen. Het EHRM verklaart de klacht tegen Frankrijk wel ontvankelijk. Op grond van artikel 1 EVRM moeten de lidstaten er immers voor zorgen dat de verdragsrechten worden gerespecteerd binnen hun jurisdictie en deze plicht kan ook gelden voor handelingen door organen gesteld buiten hun jurisdictie. Het Hof oordeelt dat de aanwezigheid tijdens het Belgische verhoor van een Franse rechter en Franse politieagenten betekenisvol is. Zij hadden de verantwoordelijkheid de Belgische politie te wijzen op het verzoek van de betrokkene om zich te laten bijstaan door een advocaat en op het Franse rechtshulpverzoek dat verzocht om een verhoor als “témoin assisté” wat volgens het Franse Wetboek van Strafvordering recht geeft op bijstand van een advocaat. Het EHRM wijst er ook op dat het Franse gerecht de plicht had om de rechtmatigheid van de Belgische procedure te onderzoeken (zie §41 van het arrest). De klacht tegen Frankrijk werd dan ook ontvankelijk verklaard en het Hof concludeert tegen Frankrijk tot een schending van artikel 6, §3, EVRM in samenhang met het artikel 6, §1, van het EVRM⁹⁷.

3) Verzoekschrift Simons tegen België

Het gaat om een hangende zaak tegen België bij het EHRM in verband met de Salduz-problematiek.

4.4. Stand van zaken van de EU-richtlijn

Het voorstel tot richtlijn betreffende het recht op toegang tot een advocaat werd neergelegd door de Europese Commissie op 8 juni 2011⁹⁸ en vormt de derde stap van de routekaart ter versterking van de procedurele rechten⁹⁹ (de zogenaamde maatregel C).

- De eerste stap was de vertaling/vertolking die resulteerde in de richtlijn van 20 oktober 2010;
- De tweede stap betrof het recht op informatie waarvan de verklaring van rechten in onze Salduz wet een proactieve uitvoering is (over de richtlijn werd immers pas eind 2011 een akkoord in eerste lezing tussen het Europees Parlement en de Raad bekomen). De Belgische wetgever zette echter het principe van een verklaring van rechten reeds om in Belgisch recht door de bepaling van artikel 47bis, §4, Sv. en het Koninklijk besluit van 16 december 2011 (*B.S.* 23 december 2011). Het Koninklijk

⁹⁷ Voor een volledige bespreking en grondige analyse van het arrest, zie de te verschijnen bijdrage van A. Hoefmans in het volgende nummer van het Tijdschrift voor Strafrecht.

⁹⁸ COM(2011) 326 van 8 juni 2011, Voorstel tot richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en betreffende het recht op communicatie bij aanhouding.

⁹⁹ 2009/C en 295/01 van 30 november 2009, Resolutie van de Raad over een routekaart ter versterking van de procedurele rechten van verdachten en beklaagden in strafprocedures, *P.B.E.U.* 4 december 2009.

besluit voorziet dat de minister van Justitie instaat voor een vertaling van deze verklaring van rechten naar minstens de officiële talen van de EU. De verklaring van rechten is actueel vertaald naar 52 talen.¹⁰⁰

Daarnaast bevat deze Richtlijn ook een aantal bepalingen betreffende het recht op inzage/op informatie over het strafdossier, waarmee de Belgische wetgeving conform is.

De derde stap is nu de maatregel C.1. betreffende het recht op toegang tot een advocaat¹⁰¹. Het voorstel tot EU-richtlijn voorziet in het recht op toegang tot een advocaat voor een verdachte van een misdrijf of die vervolgd wordt voor een misdrijf. Het bevat tevens bepalingen die voorzien dat een derde en consulaire diensten kunnen worden gecontacteerd/verwittigd van de vrijheidsbeneming.

Er heerst onduidelijkheid over de draagwijdte van het voorstel van de Commissie. Een belangrijk aandachtspunt is hier of het recht op toegang tot een advocaat moet worden beschouwd als een recht, in de zin dat de overheid proactief en actief de uitoefening van dit recht moet garanderen (bijvoorbeeld door de oprichting van permanentiediensten, tijdspannes waarbinnen de advocaat er moet zijn, en zo verder) of dat het volstaat dat de wetgeving/overheid de toegang tot dit recht mogelijk maakt, zonder de uitoefening ervan ook in concreto te organiseren. Ook de afscheiding van het debat over de juridische bijstand baart zorgen. Omwille van deze onduidelijkheid en de mogelijke intrusieve gevolgen van de tekst zoals deze heden voorligt, beslisten vijf ministers van Justitie (België, Nederland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Ierland) op 22 september 2011 om een politieke nota te communiceren aan verschillende Europese autoriteiten teneinde hen te wijzen op een aantal onoverkomelijke moeilijkheden die door de richtlijn zouden kunnen ontstaan¹⁰²:

- Het onevenwichtig bemoeilijken van de politionele en gerechtelijke onderzoeken;
- De onduidelijke band tussen het voorstel van de richtlijn en de rechtspraak van het EHRM;
- Het voorstel houdt geen rekening met de eigenheden van de verschillende systemen van strafprocedure;
- Het ontbreken van een impact berekening van de maatregel op de kosteloze juridische rechtsbijstand (aangezien de Europese Commissie heeft beslist om de kosteloze juridische rechtsbijstand in een apart voorstel – C.2. – te behandelen).

Het Verenigd Koninkrijk en Ierland hebben in deze stand van zaken zelfs beslist om voorlopig te “opt-outen” van maatregel C..

Het dossier werd voorgelegd aan de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken van 27 en 28 oktober 2011 om een stand van zaken te geven van de discussies. De belangrijkste artikelen die worden bediscussieerd hebben betrekking op het toepassingsgebied (artikel 2 tot 4), de afwijkingen en het principe van vertrouwelijkheid (artikelen 7 en 8) evenals de sancties (artikel 13). Naast de artikelsgewijze bespreking kwam ook de meer algemene vraag aan bod van de inhoud van het begrip “recht op toegang tot een advocaat” en de effectiviteit van dit recht. De onderhandelingen zijn momenteel lopend onder Deens Voorzitterschap.

Om de posities van de verschillende actoren in de strafprocedure duidelijk te stellen, besliste het College van Procureurs-generaal een nota met bedenkingen bij het voorstel van richtlijn op te stellen ter attentie van de Europese autoriteiten mee te delen. Deze nota werd gecommuniceerd op 21 december 2011. Ook de politiediensten plannen een dergelijk schrijven met hun bedenkingen over te maken aan de Europese instanties.

¹⁰⁰ Nederlands, Frans, Duits, Bulgaars, Deens, Engels, Estisch, Fins, Grieks, Hongaars, Iers, Italiaans, Lets, Litouws, Maltees, Pools, Portugees, Roemeens, Sloveens, Slovaaks, Spaans, Tsjechisch, Zweeds, Albanees, Armeens, Berbers, Bosnisch, Chinees, Kroatisch, Macedonisch, Oekraïens, Russisch, Servisch, Tartaans, Turks en Wit-Russisch, Arabisch, Bengaals, Hindi, Japans, Javaans, Koreaans, Vietnamees, Marathi, Tamil, Urdu, en Gujarati.

¹⁰¹ De Europese Commissie besliste om maatregel C in twee te splitsen: maatregel C.1. betreffende het recht op toegang tot een advocaat, en de maatregel C.2. betreffende de juridische bijstand. De Commissie motiveerde deze beslissing tot splitsing door de grote verscheidenheid van systemen van juridische bijstand in de lidstaten waardoor meer tijd nodig is voor verder onderzoek en analyse ervan.

¹⁰² 14495/11, Note of 22 september 2011 by Belgium, France, Ireland the Netherlands and the United Kingdom to the proposed directive on the right of access to a lawyer.

5. Vaststellingen en aanbevelingen van de Stuurgroep

In het kader van deze evaluatie is een stuurgroep opgericht bestaande uit de nationale verantwoordelijken van de betrokken actoren:

- Commissaris-generaal Federale Politie, de heer Paul Van Thielen;
- Voorzitter Vaste Commissie Lokale Politie, de heer Jean-Marie Brabant;
- College van Procureurs-generaal, de heer Yves Liégeois;
- Raad van procureur des Konings, de heren Herman Dams en Christian Henri;
- Vereniging van Onderzoekersrechters, de heer Karel Van Cauwenberghe;
- Voorzitters OVB en OBF, de heer Romain Vandebroek en mevrouw Carine Vander Stock;
- Vertegenwoordiger Directoraat-generaal Wetgeving, mevrouw Vicky De Souter;
- DSB, projectgroep.

Op 27 januari 2012 is een eerste ontwerp van het onderhavige rapport aan de stuurgroep voorgelegd om de bevindingen te bespreken en te komen tot concrete aanbevelingen.¹⁰³ Hierna volgen hun bevindingen.

5.1. Algemene vaststellingen

1) Omzichtigheid met de cijfers – besluitvorming voorbarig

Voorafgaand aan de bespreking van de bevindingen van dit rapport, merkt de stuurgroep op dat omzichtig dient te worden omgesprongen met de cijfers na dergelijke korte periode van inwerkingtreding van de Salduz wet en dat besluitvorming op basis van deze cijfers alleszins voorbarig is. Enerzijds is de periode van registratie zeer kort (15 dagen waarvan 1 week verloopperiode) en anderzijds zijn er altijd kinderziekten verbonden met de opstart van een nieuwe reglementering en de registratie van het gebruik ervan. Ze geven dan ook aan dat dit eerste tussentijds rapport slechts kan worden beschouwd als een eerste informatie over de opstart van deze nieuwe procedure en dat de verdere ontwikkeling ervan dient te worden afgewacht.

Zo acht de stuurgroep het voorbarig om in het kwantitatieve luik van het rapport cijfers op te nemen die nog duidelijk zijn geplaagd door registratieproblemen. Vandaar dat wordt beslist om de cijfers van de politie niet op te nemen, gezien nog verdere inspanningen moeten worden geleverd op het vlak van registratie (bv. voor de duur van het verhoor) en de extractie nog moet worden bijgesteld.

Ook de Voorzitter van de Vereniging van Onderzoekersrechters bemerkt dat voorzichtig moet worden omgesprongen met de cijfers afkomstig van registratie door de onderzoekersrechters. Deze werden pas vrij laat gesensibiliseerd voor de registratie zodat deze zich misschien nog niet hebben aangepast aan de nieuwe registratie, verder zijn nog niet alle onderzoekersrechters van wacht geweest. Zodoende wordt beslist om de cijfers van het bevel tot verlenging (een nieuwe variabele) en de invrijheidstelling zonder voorwaarden (eveneens een nieuwe variabele) niet te weerhouden en dient voorzichtig te worden omgesprongen met de cijfers van (de bestaande variabelen van) de aanhoudingsbevelen en de vrijheid onder voorwaarden.

---

¹⁰³ Op deze vergadering werd de OBF vertegenwoordigd door de heer Laurent Kennes, voor de OVB was tevens Johan Van Driessche aanwezig en voor de federale politie en lokale politie waren eveneens respectievelijk de heren Dirk Allaerts en Eric Wauters aanwezig.

De OVB geeft eveneens aan dat de cijfers van de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie een vertekend beeld kunnen geven, aangezien de webapplicatie de eerste twee weken is geplaagd geweest door kinderziekten. Toch geven deze cijfers een beeld van het gebruik van categorie IV en de daarvoor voorziene rechten, in zoverre de politiediensten steeds gebruik hebben gemaakt van de webapplicatie voor de bijstand van de advocaat en dit overeenkomstig de omzendbrief COL 13/2011 van het College van Procureurs-generaal. De onderzoeksrechters maken echter nog niet allemaal en systematisch gebruik van de webapplicatie (ze bellen soms rechtstreeks naar een advocaat), zodat de cijfers dus niet volledig zijn op dit vlak.

Tenslotte dienen we op te merken dat er voor de parketten nog geen cijfers beschikbaar waren, gezien op het ogenblik van het opvragen van de cijfergegevens de door de DSB gevraagde variabelen nog dienden te worden geïntegreerd in hun respectievelijke databank en de registratie dus nog van start diende te gaan.

De stuurgroep wenst dan ook aan de minister van Justitie mee te geven dat de huidige registratieperiode te kort is om te beschikken over volledige en betrouwbare cijfergegevens. De stuurgroep meent dan ook dat voorzichtigheid geboden is bij de publicatie/verspreiding van dergelijk cijfermateriaal. Alleszins dient de nodige contextualisering te worden voorzien.

In het volgende opvolgingsrapport, dat voorzien is in de maand maart, zal worden gestreefd naar meer volledige en betrouwbare cijfergegevens.

2) Vlot verloop van de inwerkingtreding van de wet

Ondanks de voorafgaande commotie rond Salduz zijn alle actoren van de stuurgroep het erover eens dat over het algemeen de inwerkingtreding van de Salduz wet redelijk vlot is verlopen.

De vlotte inwerkingtreding van de wet wordt door de stuurgroep vooreerst toegeschreven aan de inspanningen die de verschillende actoren hebben geleverd zoals blijkt uit de diverse initiatieven die, zowel nationaal als lokaal, werden genomen voorafgaand aan de implementatie van de wet (cf. supra in het rapport). Daarnaast hebben een flinke dosis pragmatisme, goodwill en overleg ervoor gezorgd dat de implementatie van de wet correct en vlot is verlopen. Belangrijk is op te merken dat de grote meerderheid van de advocaten en politiemensen op een respectvolle en constructieve wijze met elkaar blijken om te gaan met het oog op het garanderen van een kwaliteitsvolle justitie.

De algemene teneur is bijgevolg positief. Er zijn natuurlijk incidenten geweest, doch geen grote problemen. Niettemin wordt erop gewezen dat overdreven positivisme niet op zijn plaats is. De nieuwe werkwijze die de Salduz wet oplegt, moet nog worden ingebed in de concrete werking van de actoren op het terrein.

Verder is het antwoord op de Salduz wet zeer dispaat en kan dit variëren naargelang het gerechtelijk arrondissement en de politiezone of politie-eenheid. De eigen organisatie (bv. CISAM met een centralisering van de verhoorlokalen) en de budgettaire mogelijkheden/investeringen beïnvloeden de concrete werking. Zo beschikken bepaalde politiediensten niet steeds over de meest optimale infrastructuur (zie infra).

Door deze infrastructuurproblemen is de betrouwbaarheid van het voorafgaand vertrouwelijk overleg niet overal gegarandeerd. De veiligheid daarentegen verloopt wel redelijk vlot. Ook zijn er weinig of geen incidenten gesignaleerd tijdens het verhoor. Er blijkt voor het verhoor een *modus vivendi* te zijn gevonden tussen de politiediensten en de advocatuur.

De vorming van de verschillende actoren is eveneens vlot verlopen, met uitzondering van deze voor de onderzoeksrechters waarvoor het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding in de nabije toekomst wel een uitwisseling van beroepservaring zal voorzien.

3) Uitzondering Brussel

Het enige gerechtelijke arrondissement waar de inwerkingtreding van de Salduz wet minder vlot is verlopen, is het gerechtelijk arrondissement Brussel en dan voornamelijk bij de Franstalige balie (zie hieromtrent ook het apart onderdeel in het rapport). Gezien het aandeel van dossiers Brussel Franstalig binnen het geheel aan dossiers van alle gerechtelijke arrondissementen (betreft 21% van de eerste verhoren geregistreerd in de webapplicatie van de permanentiedienst) is het van groot belang om deze situatie aan te pakken.

Te Brussel stelt zich het probleem dat onvoldoende Franstalige advocaten beschikbaar zijn. Zo is er vanuit de Brusselse Franstalige balie geen verplichting dat de stagiairs zich opgeven voor de permanentiedienst, wat wel het geval is voor de Nederlandstalige stagiairs. Er is ook sprake van een collectief verzet van de Franstalige advocaten om mee te werken aan de permanentie. Dit wordt toegeschreven aan de problematiek van de vergoeding, met name dat er op dit ogenblik geen uitbreiding is van het vermoeden van onvermogenheid voor de Salduz prestaties en dat de vergoeding voor de pro-deo punten nog dient te worden vastgelegd (er is discussie over de hoogte van de punten voor tussenkomsten, vooral voor deze die 's nachts plaatsvinden).

Bovendien dient te worden opgemerkt dat de verzuchtingen van de Franstalige advocaten te Brussel de problematiek van Salduz overstijgen (met name wensen ze een aanpassing van het toe te passen fiscaal regime (nu achterstallige erelonen) in het kader van de tweedelijns rechtsbijstand en een bredere reflectie over de herwaardering van de pro-deo puntwaarde) en hangt dit ook samen met de specifieke organisatie van de tweedelijnsbijstand in Brussel.

De advocaten te Brussel vinden het verder problematisch dat er 42 verhoorlocaties zijn, met alle mogelijke verplaatsingsproblemen vandien. Ze zijn vragende partij voor een centralisatie van de verhoren (zoals bij het CISAM te Mons).

Verder is er in de media al kort na de inwerkingtreding van de wet heel wat ophef geweest rond de omzendbrief van de procureur des Konings van Brussel, in het bijzonder omtrent de in bijlage opgenomen lijst van misdrijven van categorie IV waarvoor overeenkomstig de tabel al dan niet een vrijheidsberoving noodzakelijk is. Waar het in feite louter gaat om de vraag of in principe al dan niet een verhoor van categorie IV verplicht is voor deze misdrijven. Deze manier van werken is geënt op de COL 8/2011 van het College van Procureurs-generaal waarin staat dat bij capaciteitsproblemen het niet altijd mogelijk zal zijn om dadelijk een verhoor af te nemen en geeft aan op welke wijze dit kan worden ondervangen door verhoren op een later tijdstip. Het parket van Brussel wijst er ook op dat hun omzendbrief hun bestaande strafrechtelijk beleid niet heeft gewijzigd. Dergelijk systeem, dat berust op voorafgaande afspraken met de politiediensten, werd ook reeds voor de Salduz wet toegepast in het gerechtelijk arrondissement Brussel. Na de vergadering van de stuurgroep deelde de procureur van Brussel cijfers mee waaruit blijkt dat het aantal terbeschikkingstellingen van het parket en de voorleidingen voor de onderzoeksrechter constant is gebleven.

5.2. Specifieke vaststellingen

Na deze algemene vaststellingen wordt hierna meer in detail ingegaan op de verdere maatregelen die dienen te worden genomen met het oog op de verdere implementatie van de wet en op bepaalde vaststellingen waarin meer inzicht dient te worden verworven.

4) Verdachten doen weinig afstand van bijstand van advocaat

Overeenkomstig de cijfers van de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie doet nu ongeveer 1/5 van de verdachten (die van hun vrijheid zijn beroofd - categorie IV) afstand

van hun recht op bijstand van een advocaat en doet m.a.w. 4/5 van de verdachten hier wel een beroep op. Dit cijfer ligt dubbel zo hoog als verwacht. Wel moeten we erop wijzen dat 2/5 van de verdachten wel afstand overweegt, waarna de helft hiervan effectief afstand doet en de andere helft na het telefonisch afstandcontact met de advocaat van de permanentiedienst toch bijstand vraagt van een advocaat.

De cijfers rond de bijstand tijdens het verhoor liggen in het buitenland evenwel aanzienlijk lager dan bij ons. Zo wees een studie uit 1997 van het Verenigd Koninkrijk uit dat slechts 40% (2/5) van de verdachten een beroep deed op de bijstand van een advocaat.¹⁰⁴ De eerste cijfers van Frankrijk wijzen eveneens op 41% (2/5) van de verdachten die beroep doet op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor. Wel maakte 83% (4/5) gebruik van het voorafgaand vertrouwelijk overleg met de advocaat.¹⁰⁵

Tevens wijst de stuurgroep erop dat een onderscheid dient te worden gemaakt tussen minderjarige en meerderjarige verdachten, enkel deze laatste kunnen afstand doen van het recht op bijstand van een advocaat. In de toekomst dienen de minderjarige verdachten dus uit deze cijfers van de webapplicatie te worden gehaald. Hiertoe is het ook van belang dat de gebruikers (politie en onderzoeksrechters) steeds het geboortejaar van de verdachte invullen om dit mogelijk te maken (met die nuancering dat het eigenlijke geboortejaar soms pas later in de procedure gekend zal zijn).

Indien het aandeel van meerderjarige verdachten die beroep doen op de bijstand van een advocaat nog steeds hoog is na deze cijfermatige correctie en deze trend zich verder blijft doorzetten, dient te worden gereflecteerd over de opportuniteit van de wettelijke vereiste van het telefonisch afstandscontact. Zo kan een van zijn vrijheid beroofde verdachte (van categorie IV) nu enkel afstand doen van deze bijstand wanneer deze eerst een vertrouwelijk telefonisch contact heeft gehad met de permanentiedienst, opdat deze vrijwillig en weloverwogen afstand zou kunnen doen. Vraag is in hoeverre het contact met een advocaat de verdachte niet veeleer aanzet tot het beroep doen op dergelijke bijstand, waar dit anders misschien niet aan de orde zou zijn.

In kader hiervan wordt in de stuurgroep opgemerkt dat het van belang is om aan de verdachte een folder ter beschikking te stellen voor rechtsbijstand, zodat deze zich ervan bewust is dat de bijstand van een advocaat niet voor iedereen gratis is. De OVB en OBFG hebben zich er indertijd toe verbonden om hun folders hieromtrent ter beschikking te stellen op de webapplicatie. Nagekeken wordt of dit effectief is gebeurd.

5) Infrastructuur optimaliseren

Infrastructuur voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg optimaliseren

De stuurgroep geeft aan dat de adequaatheid van de infrastructuur voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg van de verdachte met zijn advocaat verschilt naargelang de politiezone of politie-eenheid. Sommige politiediensten beschikken niet steeds over de meest optimale infrastructuur.

Zo zijn de meeting boxes, die hier specifiek voor werden ontworpen bij de federale politie (indien de politiedienst niet beschikt over aangepaste lokalen), vaak nog niet geproduceerd en geleverd. Dit wordt toegeschreven aan het ontbreken van de nodige financiële middelen.

Incidenten in het kader van het vertrouwelijk overleg zijn uitzonderlijk, maar er wordt wel aangegeven dat deze er zijn geweest. Zo zijn lokalen niet altijd geluidsdicht of wordt er zelfs gefilmd (uit veiligheidsoverwegingen) en is soms zelfs een micro aanwezig (waarbij de advocaat niet kan checken of deze al of niet werkt).

¹⁰⁴ CAPE, E., HODGSON, J., PRAKKEN, T. en SPRONKEN, T. (eds.), *Suspects in Europe. Procedural rights at the Investigative Stage of the Criminal Process in the European Union*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 71, voetnoot 62.

¹⁰⁵ Het betreffen de eerste (nog onvolledige) cijfers van juni tot augustus 2011 (<http://www.presse.justice.gouv.fr/archives-communiques-10095/mise-en-oeuvre-de-la-reforme-de-la-garde-a-vue-22783.html>).

K.B. i.v.m. cellen voor 48 uur laten goedkeuren

Met het oog op een bevel tot verlenging van de termijn van 24 uur dienen nu cellen beschikbaar te zijn voor een opsluiting van 48 uur. Deze cellen dienen aan specifieke criteria te voldoen. De meeste politiediensten beschikken echter niet over aangepaste politiecellen.

Daarom werd het initiatief genomen om het huidige K.B. inzake de criteria voor de cellen¹⁰⁶ bij te sturen en de termijn om aanpassingen door te voeren te brengen op 20 jaar. Dit K.B. (opgemaakt door de FOD Binnenlandse Zaken) is echter nog niet goedgekeurd, er wordt nog gewacht op adviezen (van de Adviesraad van Burgemeesters en justitie).

6) Ontwikkelen van verdere initiatieven voor de toepassing bij minderjarigen

M.b.t. de toepassing van de Salduz wet op minderjarigen zijn een reeks knelpunten gemeld in de stuurgroep:

- De procedure dient verder op punt te worden gesteld;
- Er is onvoldoende opleiding geweest voor jeugdrechters (belang van het onderscheid te maken in de toepassing van Salduz regels naargelang het een POS of MOF dossier betreft);
- De problematiek van de mededeling van de feiten bij de audio-visuele verhoren van getuigen en slachtoffers (in art. 96 Sv. is er immers een verwijzing opgenomen naar art. 47bis Sv.);
- In de wet is geen mogelijkheid voorzien van een bevel tot verlenging, zoals voor meerderjarigen;
- Een afzonderlijke registratie ontbreekt in de webapplicatie.

De stuurgroep geeft aan dat er hieromtrent verdere initiatieven dienen te worden ontwikkeld. Er kan alvast als goede praktijk worden vermeld dat het parket van Antwerpen een specifieke omzendbrief voor minderjarigen heeft ontwikkeld (in navolging van hun referentieomzendbrief voor meerderjarigen met specifieke processchema's en Salduz matrix).

7) Problematiek van de tolken blijft een aandachtspunt

De problematiek van het gebruik van tolken in de strafprocedure is geen nieuw probleem. Er kan worden vastgesteld dat er zich bij de inwerkingtreding van de wet minder problemen hebben gesteld dan verwacht. Voor de meeste verhoren wordt dezelfde tolk gebruikt voor zowel het voorafgaandelijk overleg met de advocaat als het verhoor door de politie. Hier zijn evenmin reeds incidenten rond gemeld.

Er dient echter te worden opgemerkt dat de evaluatieperiode kort is en er nog geen echte grote acties hebben plaatsgevonden bij de politiediensten. De nodige problemen worden dus nog verwacht en kunnen zich met Salduz nog scherper stellen dan voorheen gezien de dwingende termijnen en de mogelijkheid voor de advocaat om een eigen tolk in te schakelen voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg.

Een aanpassing van de regelgeving rond het gebruik van tolken dringt zich dus op, waarbij de omzetting van de EU richtlijn inzake het recht op vertaling en tolken in strafprocedures dient te gebeuren. Aandacht dient daarbij te gaan naar registers voor tolken, een deontologische code en kwaliteitsbewaking en -controle inzake hun bijstand.

---

¹⁰⁶ Koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen.

8) Audio-visuele opname van het verhoor mogelijk maken

In de COL 8/2011 wordt de audiovisuele opname van verhoren een doeltreffend controlemiddel geacht van het verloop van het verhoor en wordt dit dan ook aanbevolen (zonder dat deze opname ressorteert onder art. 112ter Sv.).¹⁰⁷ De federale politie heeft evenwel een negatief advies gekregen van de Inspecteur van Financiën voor de aankoop van de vereiste apparatuur.

De actoren vragen dan ook een ondersteuning aan de Beleidscellen van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken om alsnog deze aankoop te kunnen laten doorgaan.

Er dient te worden opgemerkt dat het belangrijk is om hier nu reeds in te investeren, in geval van een eventuele toekomstige aanpassing van de Salduz wet voor wat betreft bijvoorbeeld de navolgende verhoren. Er zou dan met de audiovisuele opname een alternatief beschikbaar kunnen zijn voor de bijstand van de advocaat. Bij de huidige wet was dit niet het geval en bleek dit problematisch te zijn.

9) Webapplicatie van de permanentiedienst van de balie verder optimaliseren

Over het algemeen zijn de gebruikers bij de politie tevreden van deze tool. Bepaalde procedurestappen (zoals voorzien in het permanentieprotocol dat door de Ordes met de minister van Justitie werd afgesloten) dienen evenwel te worden herbekeken, zeker in het licht van de volgende etappe van de webapplicatie (die voorzien is voor 1 maart 2012).

Bijsturingen gericht op onderzoeksrechters

Een aantal bijsturingen zijn gericht op de onderzoeksrechters, zodat de toepassing van de webapplicatie bij deze actor wordt verruimd (gezien de korte registratieperiode zijn trouwens nog niet alle onderzoeksrechters van wacht geweest of hebben ze tijd gehad om de webapplicatie te leren kennen). Zo is o.a. voorzien om bij de verhoren bij de onderzoeksrechter, het uur te vermelden in de automatische sms gericht aan de advocaat, zodat deze zich tijdig kan aanmelden. Tevens wordt ervoor gezorgd dat niet enkel de onderzoeksrechters kunnen inloggen, maar dat ook de griffiers dit kunnen (met name door te werken met de categorie 'kabinet van de onderzoeksrechter' waarin de griffier de login van de onderzoeksrechter kan ingeven).

Er wordt nog opgemerkt dat het voor de onderzoeksrechters belangrijk is dat deze steeds op de hoogte zijn van het Salduznummer aangemaakt door de politie, op deze wijze moeten niet alle gegevens opnieuw worden ingevoegd in de webapplicatie. De politie dient hiertoe bij voorkeur steeds een outprint van de webapplicatie toe te voegen aan het PV of dit nummer alleszins in het PV te vermelden.

De politie vraagt dan weer aan de onderzoeksrechters dat wanneer deze de webapplicatie hebben gebruikt, deze wordt afgesloten zoniet zijn de advocaten niet opnieuw beschikbaar.

Uitbreiden van de webapplicatie tot niet aangehouden verdachten (van categorie III)

In principe wordt, overeenkomstig het permanentieprotocol, voor niet aangehouden verdachten geen beroep gedaan op de webapplicatie gezien deze over de vrijheid van komen en gaan beschikken om zelf een advocaat te raadplegen. Deze verdachten dienen dus zelf voor een advocaat te zorgen, dit wordt niet gezien als een taak voor de politie en waarvoor de maatschappij moet betalen.

In de stuurgroep wordt er echter op gewezen dat voor bepaalde van deze verdachten het gebruik van de webapplicatie door de politie toch is aangewezen, met name voor minderjarige verdachten (deze kunnen geen afstand doen) en verdachten die reeds zijn aangehouden voor andere andere redenen. Het is niet handig om hiervoor een ander

---

¹⁰⁷ COL 8/2011, p. 62.

systeem van contactname te moeten gebruiken (nu wordt vaak gebeld naar het noodnummer van de Bureaus voor Juridische Bijstand, terwijl dit enkel bedoeld is voor noodgevallen en incidenten).

De stuurgroep verklaart zich akkoord met deze uitbreiding en stelt voor om het permanentieprotocol aan te passen. Door middel van dit rapport zal de minister van Justitie hierover worden ingelicht.

Voorstel om PV nummer in te geven

Op dit ogenblik wordt het PV nummer niet ingegeven in de webapplicatie. De balie stelt voor om dit wel te doen om te vermijden dat eenzelfde advocaat tussenkomt voor verschillende verdachten in eenzelfde dossier. Het permanentiesysteem heeft hier immers nu geen zicht op.

Dit voorstel van de balie wordt echter niet weerhouden. De politie merkt op dat het PV nummer vaak nog niet is aangemaakt op het moment van de aanvraag in de webapplicatie. Er zal wel worden nagedacht over een systeem, opdat de webapplicatie weet dat het om een nieuwe aanvraag gaat in eenzelfde zaak.

Herbekijken van het 45 minuten noodscenario bij het telefonisch afstandscontact

In het permanentieprotocol is voorzien dat bij het telefonisch afstandscontact indien de advocaat binnen 45 minuten geen contact heeft opgenomen met politie, de verbalisant naar het noodnummer van de permanentiedienst moet bellen die dan een oplossing zoekt.

Deze werkwijze blijkt echter contraproductief te zijn en vertraagt veeleer de procedure¹⁰⁸, zodat de stuurgroep voorstelt dit noodscenario te herbekijken.

Beslissing geen registratie van de gesprekken van het callcenter

Vanuit het call center wordt de vraag gesteld of de gesprekken dienen te worden opgenomen en zo ja hoelang deze dan moeten worden bijgehouden.

In de stuurgroep wordt opgemerkt dat de opname voor politie en justitie geen nut heeft, gezien alles in het PV wordt genoteerd. Zodoende wordt beslist om niet over te gaan tot opname.

Vraag parket Brussel voor toegang webapplicatie

Na de vergadering van de stuurgroep heeft het parket van Brussel nog te kennen gegeven dat deze als parket eveneens graag een toegang zou hebben tot de webapplicatie. De Brusselse parketmagistraten doen immers zelf ook veel verhoren in zaken die niet worden voorgeleid voor de onderzoeksrechter. Dit voorstel dient bijgevolg ook in overweging te worden genomen bij de bijsturing van het permanentieprotocol.

10) Specifieke vragen uitklaren en actoren verder informeren

De stuurgroep dient ook om voor specifieke problematieken, in samenspraak met de actoren, een oplossing te zoeken.

De Procureur-generaal, Yves Liégeois, roept trouwens de deelnemers van de stuurgroep op om de vragen die de meldpunten ontvangen over te maken en indien er een reeks vragen is, zal de Denktank Salduz (opgericht in de schoot van het College van Procureurs-generaal) opnieuw worden samengeroepen.

---

¹⁰⁸ De permanentiedienst zal immers de advocaat bellen, maar deze kan ondertussen toch al met de verdachte aan het bellen zijn voor het telefonisch afstandscontact. De permanentiedienst denkt dan dat de advocaat niet beschikbaar is en zal reeds op zoek gaan naar een nieuwe advocaat.

Interpretaties i.v.m. de afstand

Bij de onderzoeksrechter leven er verschillende interpretaties omtrent de afstand van de bijstand van de advocaat door de verdachte. De stuurgroep geeft duidelijk aan dat de afstand door de verdachte niet kan worden herroepen tijdens hetzelfde verhoor. In principe geldt de afstand voor alle verhoren binnen de 24 uur. De verdachte kan op deze afstand wel terugkomen voor het verhoor voor de onderzoeksrechter, waar deze dan nog recht heeft op een voorafgaand vertrouwelijk (in dit geval dient echter niet de 2 uur wettelijke wachttermijn te worden voorzien, wel geldt het overleg voor 30 minuten).

Verhoor OR over niet naleven voorwaarden

Verder stelt zich de vraag of bij een verhoor door de onderzoeksrechter over het niet naleven van de voorwaarden in het kader van een vrijheid onder voorwaarden de uitgebreide rechten van categorie IV moet worden voorzien. Hierop wordt bevestigend geantwoord door de stuurgroep, dergelijk verhoor kan immers aanleiding geven tot een aanhoudingsbevel.

Verhoor omtrent nieuwe feiten

Indien de verdachte wordt verhoord over nieuwe feiten (die aanleiding kunnen geven tot een aanhoudingsbevel), kan er evenmin twijfel zijn dat ook hier de uitgebreide rechten van categorie IV moeten worden voorzien.

Modeldocumenten verder uitwerken

De politie geeft aan dat de in de COL 10/2011 voorziene modeldocumenten verder moeten uitgewerkt, zo zijn er bijvoorbeeld nu geen richtlijnen omtrent de regeling van verhoren in faciliteitengemeenten.

Er wordt trouwens als goede praktijk meegegeven dat de milieu-inspectie ondertussen ook modellen heeft opgesteld, die geënt zijn op deze van de COL 10/2011 (1^e addendum van COL 8/2011).

11) Verklaring van rechten in nog meer talen vertalen

Wat betreft de verklaring van rechten blijkt dat er geen vertalingen voorhanden zijn voor bepaalde talen, dit blijkt uit de talen die reeds zijn geregistreerd in de webapplicatie van de permanentiedienst van de balie en de verzoeken die actoren richten aan de DG Wetgeving¹⁰⁹ (die de vertalingen coördineert). Verder zijn er aan de DG Wetgeving reeds problemen gesignaleerd met de vertaling naar bepaalde talen (bv. Duits en Bulgaars), wat dan verder wordt bekeken met de vertaaldienst of er wordt een andere vertaaldienst ingeschakeld.

De stuurgroep vindt het aangewezen dat de verklaring van rechten in zoveel mogelijk talen wordt vertaald (weliswaar rekening houdend met de frequentie dat een verdachte deze taal opgeeft en de kostprijs voor vertalingen).¹¹⁰

De procureur des Konings van Antwerpen wijst daarbij wel op een praktisch probleem. Indien het verhoor op het terrein zelf plaatsvindt, kunnen de verbalisanten onmogelijk al deze vertalingen bij zich hebben. In dergelijke situatie wordt aangegeven dat het volstaat om de verklaring van rechten in één van de courante talen (Nederlands, Frans, Duits of Engels) te overhandigen, wat in overeenstemming is met de Salduz wet en het K.B. inzake de verklaring van rechten die geen verplichting opleggen om deze te overhandigen in de taal van de verdachte.

¹⁰⁹ Het betreft onder meer de volgende talen: Noors (zowel Nynorsk als Bokmal), Penjabi, Koerdisch, Iraans/Persisch, Badini, Sorani, Kurmanji, Ijslands, Moldavisch, Retoromaans, Mongools en Sinhalees.

¹¹⁰ Een vertaling naar 'Europese dialecten' – zoals Catalaans, Baskisch, Letzeburgs en Laps – vindt de stuurgroep evenwel niet aangewezen.

12) Voorlopig geen noodzaak aan wetswijzigingen

Op basis van het juridisch luik van het rapport stelt zich op dit ogenblik geen probleem met de bepalingen en de formuleringen van de Belgische Salduz wet, rekening houdend met de huidige binnenlandse en Europese rechtspraak.

Ook op de vergadering van de stuurgroep heeft niemand gemeld dat zich momenteel wetswijzigingen opdringen. Het werd aangewezen geacht om eerst te wachten op de bevindingen van de evaluatie, evenals het kostenplaatje verbonden aan Salduz en de verdere evolutie op Europees niveau (de inhoud van de toekomstige EU-richtlijn).

Naar de toekomst toe geeft de Procureur-generaal Yves Liégeois aan dat eventueel gedacht kan worden aan een systeem waarbij in het begin de rechten effectief proactief worden gegarandeerd door de overheid, zoals momenteel uitgetekend in de wet, doch dat in de verdere procedure een soepeler systeem zou kunnen worden toegepast (mogelijkheid tot bijstand bieden voor wie dit vraagt).

6. Conclusie en aanbevelingen

Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat, overeenkomstig de verschillende betrokken actoren, de inwerkingtreding van de Salduz wet redelijk vlot is verlopen ondanks de voorafgaande commotie.

De vlotte inwerkingtreding van de wet kan vooreerst worden toegeschreven aan de inspanningen die de verschillende actoren hebben geleverd. Zowel nationaal als lokaal werden verschillende initiatieven genomen voorafgaand aan de implementatie van de wet (o.a. richtlijnen, vorming en de oprichting van een permanentiedienst van de balie met een webapplicatie en call center). Daarnaast hebben een flinke dosis pragmatisme, goodwill en overleg ervoor gezorgd dat de implementatie van de wet correct en vlot is verlopen. Belangrijk is op te merken dat de grote meerderheid van de advocaten en politiemensen op een respectvolle en constructieve wijze met elkaar blijken om te gaan met het oog op het garanderen van een kwaliteitsvolle justitie.

Het vlotte verloop van de inwerkingtreding kan evenwel variëren naargelang het gerechtelijk arrondissement en de politiezone of politie-eenheid. Deze verloopt bijvoorbeeld veel minder vlot in het gerechtelijk arrondissement Brussel, daarnaast beschikken bepaalde politiediensten niet steeds over de meest optimale infrastructuur. Er hebben zich echter nog geen grote problemen gesteld, hoewel er reeds incidenten zijn geweest. Zo is de vertrouwelijkheid van het voorafgaand vertrouwelijk overleg tussen de verdachte en de advocaat door de infrastructuurproblemen niet overal gegarandeerd. De veiligheid wordt daarentegen wel redelijk goed gegarandeerd. Ook zijn er weinig of geen incidenten gesignaleerd tijdens het verhoor. Over het algemeen zijn de gebruikers van de politie ook tevreden over de webapplicatie van de permanentiedienst die de contactname met de advocaat regelt voor aangehouden verdachten.

Niettemin wordt er in de stuurgroep op gewezen dat overdreven positivisme niet op zijn plaats is. De nieuwe werkwijze die de Salduz wet oplegt, moet nog worden ingebed in de concrete werking van de actoren op het terrein. Belangrijk is wel op te merken dat er zich op dit ogenblik nog geen wetswijzigingen opdringen. Er zijn geen problemen vastgesteld met de bepalingen en de formulering van de Belgische Salduz wet, na aftoetsing aan de huidige binnenlandse en Europese rechtspraak. Op deze wijze kan de praktijk verder worden uitgebouwd zonder dadelijk te worden geconfronteerd met nieuwe ontwikkelingen.

Wat betreft het verkrijgen van een kwantitatief beeld van de toepassing van de in wet voorziene rechten, dient op dit ogenblik te worden gesproken van een moeilijke oefening. Hoewel reeds heel wat inspanningen zijn geleverd door de verschillende actoren om de registratie van de nieuwe 'Salduz-variabelen' op te zetten, staat deze nog niet volledig op punt. De registratieperiode van 15 dagen was hiervoor te kort. De beschikbare cijfers dienen dan ook met de nodige voorzichtigheid te worden gehanteerd. De eerste cijfers van webapplicatie geven aan dat in de periode van 1 tot en met 15 januari 2012, op basis van het (misschien nog partiële) gebruik ervan door de politie, 1505 gearresteerde verdachten recht hadden op de bijstand van een advocaat. Hiervan deed 4/5 effectief beroep op dit recht, terwijl 1/5 er afstand van deed. Uit de eerste door de onderzoeksrechters reeds geregistreerde gegevens kan dan weer voorzichtig worden afgeleid dat het gemiddeld aantal aanhoudingsbevelen per onderzoeksrechter over de jaren heen eerder vrijwel constant lijkt te zijn gebleven. De periode is evenwel te kort om dit als besluit te stellen.

Ter afronding kunnen de volgende maatregelen worden opgesteld die op basis van de evaluatie worden aanbevolen om de verdere implementatie van de wet te ondersteunen:

- De registratie door de verschillende actoren moet verder op punt worden gesteld, teneinde volledige en betrouwbare gegevens te kunnen meedelen in de volgende rapportage;
- Een regeling omtrent de vergoeding met de balie dringt zich op, teneinde op deze wijze de problematische situatie in Brussel te ontlasten;
- De ministerraad dient een beslissing te nemen omtrent het toegekende budget voor Salduz (o.a. om adequate infrastructuur te kunnen voorzien voor het voorafgaand vertrouwelijk overleg tussen de verdachte en zijn advocaat);
- Een nazicht van de gebruikte talen door verdachten is aangewezen opdat de verklaring van rechten in nog andere talen eventueel zou worden vertaald;
- Het permanentieprotocol met de balie moet worden herzien, om het gebruik van de webapplicatie toch toe te laten voor bepaalde verdachten van categorie III;
- De toepassing van de Salduz wet bij minderjarigen moet verder worden opgevolgd;
- Voor het gebruik van de tolken dringt zich een omzetting op van de EU richtlijn inzake het recht op vertaling en tolken in strafprocedures;
- Het doorvoeren van de aanpassing van het K.B. inzake de criteria voor de cellen dient, met het oog op het bevel tot verlenging, verder te worden opgevolgd;
- Tenslotte wordt ondersteuning gevraagd voor de aankoop van audio-visuele registratieapparatuur als doeltreffend controlemiddel van het verloop van het verhoor.

BIJLAGE

Overzichtslijst rechtspraak EHRM – Bijstand advocaat	Liste récapitulative de la jurisprudence de CEDH – Assistance avocat
<i>Deze lijst werd bijgehouden tot datum van 21/6/2011.</i>	<i>Cette liste a été tenue à jour jusqu'au 21/6/2011.</i>
<p>EHRM 14 december 1999, nr 44738/98, Dougan/VK; EHRM 2 mei 2000, nr 35718/97, Condron/VK; EHRM 26 april 2007, nr. 36391/02, Salduz/Turkije; EHRM 27 november 2008 (Grote Kamer), nr. 36391/02, Salduz/Turkije; EHRM 11 december 2008, nr. 4268/04, Panovits/Cyprus; EHRM 13 januari 2009, nr. 25720/02, Amer/Turkije; EHRM 20 januari 2009, nr. 70337/01, Guvec/Turkije; EHRM 3 februari 2009, nr. 5138/04, Amutgan/Turkije; EHRM 3 februari 2009, nr. 4661/02, Sukran Yildiz/Turkije; EHRM 3 februari 2009, nr. 19582/02, Cimen/Turkije; EHRM 5 februari 2009, Sakhnovskiy v. Rusland (op 14/09/2009 verwezen naar de Grote Kamer die uitspraak deed op 2 november 2010); EHRM 17 februari 2009, nr. 6058/02 en 18074/03, Ek en Siktas/Turkije; EHRM 17 februari 2009, nr. 38940/02 en 5197/03, Aslan en Demir/Turkije; EHRM 19 februari 2009, nr. 16404/03, Shabelnik/Oekraïne; EHRM 3 maart 2009, nr. 7638/02 en 24146/04, Aba/Turkije; EHRM 3 maart 2009, nr. 16943/03, Tascigil/Turkije; EHRM 10 maart 2009, nr. 71912/01, 26968/02 en 36397/03, Böke en Kandemir/Turkije; EHRM 31 maart 2009, nr. 20310/02, Plonka/Polen; EHRM 21 april 2009, nr. 47368/99, Soykan/Turkije; EHRM 16 juni 2009, nr. 43422/02, Bilgin and Bulga v. Turkije; EHRM 16 juni 2009, nr. 19914/03, Gülçer and Aslım v. Turkije; EHRM 16 juni 2009, nr. 5256/02, Karabil v. Turkije; EHRM 23 juni 2009, nr. 15737/02, Öngün v. Turkije;</p>	<p>CEDH, 14 décembre 1999, n° 44738/98, Dougan/RU; CEDH, 2 mai 2000, n° 35718/97, Condron/RU ; CEDH, 26 avril 2007, n° 36391/02, Sazlduz/Turquie; CEDH, 27 novembre 2008, (Grande Chambre), n° 36391/02, Salduz/Turquie; CEDH, 11 décembre 2008, n° 4268/04, Panovits/Chypre; CEDH 13 janvier 2009, n° 25720/02, Amer/Turquie ; CEDH, 20 janvier 2009, n° 70337/01, Guvec/Turquie ; CEDH 3 février 2009, n° 5138/04, Amutgan/Turquie ; CEDH, 3 février 2009, n° 4661/02, Sukran Yildiz/Turquie ; CEDH 3 février 2009, n° 1958/02, Cimen/Turquie ; CEDH 5 février 2009, Sakhnovskiy c. Russie (renvoyé le 14/09/2009 à la Grande Chambre qui s'est prononcé le 2 novembre 2010); CEDH 17 février 2009, n° 6058/02 en 18078/03, Ek et Siktas/Turquie ; CEDH 17 février 2009, n° 38940/02 et 5197/03, Aslan et Demir/Turquie ; CEDH 19 février 2009, n° 16404/03, Shabelnik/Ukraine ; CEDH 3 mars 2009, n° 7638/02 et 24146/04, Aba/Turquie ; CEDH 3 mars 2009, n° 16943/03, Tascigil/Turquie ; CEDH 10 mars 2009, n° 71912/01, 26968/02 et 36397/03, Böke et Kandemir/Turquie ; CEDH 31 mars 2009, n° 20310/02, Plonka/Pologne ; CEDH 21 avril 2009, n° 47368/99, Soykan/Turquie ; CEDH 16 juin 2009, n° 43422/02, Bilgin et Bulga c. Turquie ; CEDH 16 juin 2009, n° 19914/03 Gülçer et Aslım c. Turquie ; CEDH 16 juin 2009, n° 5256/02, Karabil c. Turquie ; CEDH 23 juin 2009, n° 15737/02, Öngün c. Turquie ;</p>

<p>EHRM 7 juli 2009, nr. 71864/01, Tağaç and Others v. Turkije; EHRM 16 juli 2009, nr. 12550/03, Çimen Işık v. Turkije; EHRM 16 juli 2009, nr. 6094/03, Elçiçek and Others v. Turkije; EHRM 28 juli 2009, nr. 74307/01, Gök and Güler v. Turkije; EHRM 28 juli 2009, nr. 25381/02, Seyithan Demir v. Turkije; EHRM 28 juli 2009, nr. 10324/05, İzzet Özcan v. Turkije; EHRM 28 juli 2009, nr. 6318/02, Zeki Bayhan v. Turkije; EHRM 15 september 2009, nr. 1915/03, Arzu v. Turkije; EHRM 22 september 2009, nr. 24739/04, Ahmet Arslan v. Turkije; EHRM 22 september 2009, nr. 2910/04, Çelebi and Others v. Turkije; EHRM 22 september 2009, nr. 22922/03, Halil Kaya v. Turkije; EHRM 24 september 2009, nr. 7025/04, Pishchalnikov v. Russia; EHRM 6 oktober 2009, nr. 30235/03, Ozcan Colak v. Turkije; EHRM 13 oktober 2009, nr. 31721/02, Demirkaya v. Turkije; EHRM 13 oktober 2009, nr. 18532/05, Fatma Tunç v. Turkije; EHRM 13 oktober 2009, nr. 24829/03, Fikret Çetin v. Turkije; EHRM 13 oktober 2009, nr. 13918/03, Oğraş v. Turkije; EHRM 13 oktober 2009, nr. 8748/02 en 34509/03, Geçgel & Çelik v. Turkije; EHRM 13 oktober 2009, nr. 16486/04, Güvenilir v. Turkije; EHRM 13 oktober 2009, nr. 7377/03, Dayanan v. Turkije; EHRM 15 oktober 2009, nr. 50700/07, Kuralic v. Kroatië; EHRM 20 oktober 2009, nr. 24744/03, Yunus Aktas and others v. Turkije; EHRM 20 oktober 2009, nr. 7070/03, Ballıktaş v. Turkije; EHRM 20 oktober 2009, 20 oktober 2009, nr. 32705/02, Atti & Tedik nr. 29503/03, Colakoglu v. Turkije; EHRM 18 februari 2010, nr. 39660/02, Aleksendr Zaichencko v. Rusland; EHRM 2 maart 2010, nr. 54729/00, Adamkiewicz v. Polen; EHRM 2 maart 2010, Beslissing over de ontvankelijkheid van het verzoek 16147 BOUGLAME v. België ; EHRM 29 juni 2010, nr. 12976/05, Karadag v. Turkije; EHRM 2 november 2010, nr. 21272/03, Zaak Sakhnovskiy v. Rusland</p>	<p>CEDH 7 juillet 2009, n° 71864/01, Tağaç et autres c. Turquie ; CEDH 16 juillet 2009, n° 12550/03, Cimen Isik c. Turquie ; CEDH 16 juillet 2009, n° 6094/03, Elçiçek et autres c. Turquie ; CEDH 28 juillet 2009, n° 74307/01, Gök et Güler c. Turquie ; CEDH 28 juillet 2009, n° 2538/02, Seyithan Demir c. Turquie ; CEDH 28 juillet 2009, n° 10324/05, İzzet Özcan c. Turquie ; CEDH 28 juillet 2009, n° 6318/02, Zeki Bayhan c. Turquie ; CEDH 15 septembre 2009, n° 1915/03, Arzu c. Turquie ; CEDH 22 septembre 2009, n° 24739/04, Ahmet Arslan c. Turquie ; CEDH 22 septembre 2009, n° 2910/04, Celebi et autres c. Turquie ; CEDH 22 septembre 2009, n° 22922/03, Halil Kaya c. Turquie ; CEDH 24 septbembre 2009, n° 7025/04, Pishchalnikov c. Russie ; CEDH 6 octobre 2009, n° 30235/03, Ozcan Colak c. Turquie ; CEDH 13 octobre 2009, n° 31721/02, Demirkaya c. Turquie ; CEDH 13 octobre 2009, n° 18532/05, Fatma Tunç c. Turquie ; CEDH 13 octobre 2009, n° 24829/03, Fikret Cetin c. Turquie ; CEDH 13 octobre 2009, n° 13918/03, Ogras c. Turquie ; CEDH 13 octobre 2009, n° 8748/02 et 34509/03, Geçgel & Celik c. Turquie ; CEDH 13 octobre 2009, n° 16486/04, Güvenilir c. Turquie ; CEDH 13 octobre 2009, n° 7377/03, Dayanan c. Turquie ; CEDH 15 octobre 2009, n° 50700/07, Kuralic c. Croatie ; CEDH 20 octobre 2009, n° 24744/03, Yunus Aktas et autres c. Turquie ; CEDH 20 octobre 2009, n° 7070/03, Balliktas c. Turquie ; CEDH 20 octobre 2009, 20 octobre 2009, n° 32705/02, Atti & Tedik n° 29503/03, Colakoglu c. Turquie ; CEDH 18 février 2010, n° 39660/02, Aleksendr Zaichencko c. Rusland ; CEDH 2 mars 2010, n° 54729/00, Adamkiewicz c. Pologne ; CEDH 2 mars 2010, Décision sur la non recevabilité de l'enquête 16147 BOUGLAME c. Belgique ; CEDH 29 juin 2010, n° 12976/05, Karadag c. Turquie ; CEDH 2 novembre 2010, n° 21272/03, Affaire Sakhnovskiy c. Russie ;</p>
---	--

<p>EHRM 14 oktober 2010, n° 1466/07 Brusco v. Frankrijk; EHRM 23 november 2010, nr. 37104/06, Moulin v. Frankrijk; EHRM 16 december 2010, nr.33579/04 Borotyuk t. Oekraïne; EHRM 21 december 2010, nr. 31814/03 Hovanesian v. Bulgarije; EHRM 21 december 2010, nr. 34759/04, 28588/05, 1016/06 en 19280/06, Feti Ateş e.a. v. Turkije; EHRM 25 januari 2011, nr. 36772/02, Elawa v. Turkije. EHRM 1 februari 2011, nr. 23909/03, Desde v. Turkije. EHRM 1 februari 2011, nr. 16853/05, Faruk Temel v. Turkije. EHRM 1 februari 2011, nr. 5289/06, Hüseyin Habip Taskin v. Turkije. EHRM 1 maart 2011, nr. 27335/04, Nevruz Boakurt v. Turkije. EHRM 5 april 2011, nr. 35292/05, Saman v. Turkije. EHRM 21 april 2011, nr. 42310/04, Nechiprouk & Yonkalo v. Oekraïne. EHRM 21 juni 2011, nr. 56185/07, Mader v. Kroatië. EHRM 13 september 2011, nr. 50356/08, Mehmet Şerif Öner t. Turkije. EHRM 20 september 2011, nr. 17252/09, Sapan t. Turkije. EHRM 27 oktober 2011, nr. 25303/08, Stojkovic t. Frankrijk & België. EHRM 3 november 2011, nr. 12793/03, Balitskiy t. Oekraïne. EHRM 3 november 2011, nr. 24885/05, Vanfuli t. Rusland. EHRM 12 januari 2012, nr. 44385/02, Trymbach t. Oekraïne. EHRM 12 januari 2012, nr. 16717/05, Todorov t. Oekraïne. EHRM 17 januari 2012, nr. 17730/07, Fidancı t. Turkije. EHRM 19 januari 2012, nr. 11778/05, Smolik t. Turkije.</p>	<p>CEDH 14 octobre 2010, n° 1466/07, Brusco c. France ; CEDH 23 novembre 2010, n° 37104/06, Moulin c. France ; CEDH, 16 décembre 2010, n° 33579/04, Borotyuk c. Ukraine ; CEDH 21 décembre 2010, n° 31814/03 Hovanesian c. Bulgarie; CEDH 21 décembre 2010, n° 34759/04, 28588/05, 1016/06 en 19280/06, Feti Ateş e.a. c. Turquie ; CEDH 25 janvier 2011n n° 36772/02, Elawa c. Turquie. CEDH 1 février 2011, n° 23909/03, Desde c. Turquie ; CEDH 1 février 2011, n° 16853/05, Faruk Temel c. Turquie ; CEDH 1 février 2011, n° 5289/06, Hüseyin Habip Taskin c. Turquie ; CEDH 1 mars 2011, n° 27335/04, Nevruz Boakurt c. Turquie; CEDH 5 avril 2011, n° 35292/05, Saman c. Turquie ; CEDH 21 avril 2011, n° 42310/04, Nechiprouk & Yonkalo c. Ukraine ; CEDH 21 juin 2011, n° 56185/07, Mader c. Croatie. CEDH 13 septembre 2011, nr. 50356/08, Mehmet Şerif Öner c. Turquie. CEDH 20 septembre 2011, nr. 17252/09, Sapan c. Turkije. CEDH 27 octobre 2011, nr. 25303/08, Stojkovic c. France & Belgique. CEDH 3 novembre 2011, nr. 12793/03, Balitskiy c. Ukraine. CEDH 3 novembre 2011, nr. 24885/05, Vanfuli c. Russie. CEDH 12 janvier 2012, nr. 44385/02, Trymbach c. Ukraine . CEDH 12 janvier 2012, nr. 16717/05, Todorov c. Ukraine . CEDH 17 janvier 2012, nr. 17730/07, Fidancı c. Turquie. CEDH 19 janvier 2012, nr. 11778/05, Smolik c. Turquie.</p>
--	---